

Examensarbete: Det gråa molnet

**En kvantitativ studie om rökvanor bland unga på andra
stadiets utbildning**

Ann-Sofie Antus

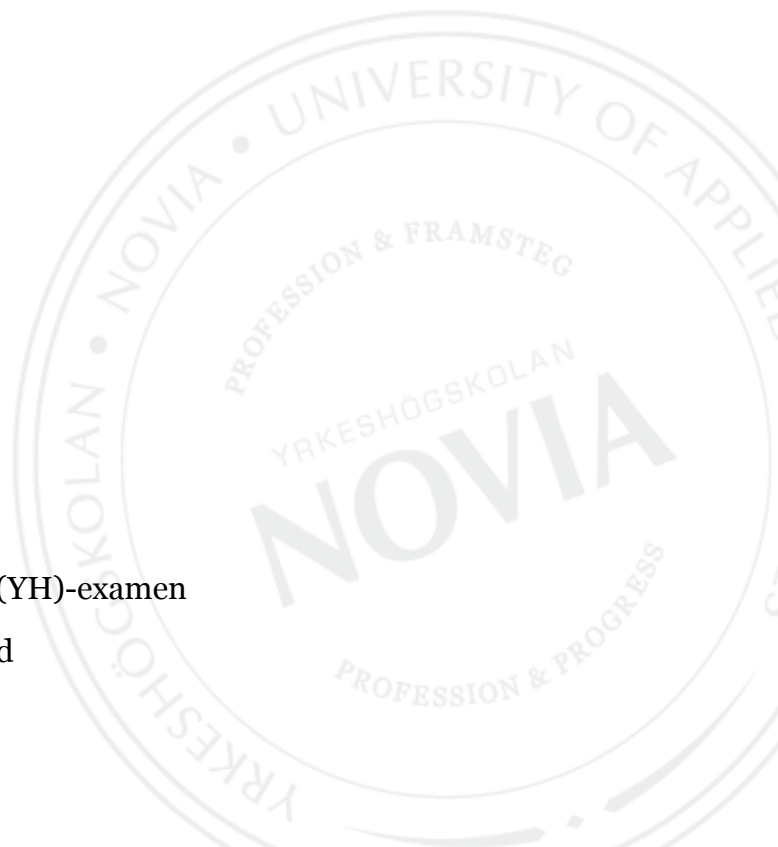
Jessica Grind

Sandra Nygård

Examensarbete för sjukskötare (YH)-examen

Utbildningsprogrammet för vård

Vasa 2013

EXAMENSARBETE

Författare: Ann-Sofie Antus, Jessica Grind & Sandra Nygård

Utbildningsprogram och ort: Vård, Vasa

Inriktningsalternativ: Hälsovård

Handledare: Marie Hjortell

Titel: Det gråa molnet- en kvantitativ studie om rökvanor bland unga på andra stadiets utbildning

Datum: 22.10.2013

Sidantal: 44

Bilagor: 5

Abstrakt

Syftet med denna kvantitativa studie var att beskriva rökvanor bland första och tredje årets studerande på andra stadiets utbildning. Studien var en del av samarbetsprojektet "Välfärdssjukdomar i Finland – kan vi förebygga, lindra och bota?" mellan Yrkeshögskolan Novia och Korsholms kommun. Data samlades in med hjälp av enkäter med slutna svarsalternativ. Enkäterna delades ut i ett gymnasium och ett yrkesinstitut i Österbotten. Totalt deltog 290 elever, 123 män och 167 kvinnor. Resultatet presenteras med deskriptiv statistik i form av tabeller.

Studiens resultat visar att rökning är vanligare bland elever på andra stadiets yrkesutbildning än bland elever på gymnasieutbildning. I resultatet framkom att nästan alla rökare har kompisar som röker. Många av de som röker skulle vilja sluta röka.

Språk: Svenska

Nyckelord: tobak, rökning, unga, hälsa, skola

Förvaras: Theseus.fi

BACHELOR´S THESIS

Authors: Ann-Sofie Antus, Jessica Grind & Sandra Nygård

Degree Programme: Health Care, Vaasa

Specialization: Public Health Care

Supervisor: Marie Hjortell

Title: The grey cloud – a quantitative study about smoking habits among adolescents in secondary school

Date: 22.10.2014 Number of pages: 44 Appendices: 5

Summary

The aim of this quantitative study was to describe smoking habits among first- and third-year students in secondary education. The study was a part of the collaborative project “Välfärdssjukdomar i Finland – kan vi förebygga, lindra och bota?” between Novia University of Applied Sciences and Korsholm Municipality. Data were collected using questionnaires with closed response options. The questionnaires were distributed in a gymnasium and a vocational institute in Ostrobothnia. A total of 290 students participated in the study, 123 men and 167 women. The result is presented in descriptive statistics tables.

The result of the study shows that smoking is more common among students in vocational institutes than in gymnasiums. The results also showed that almost all of the smokers have friends that also smoke. Many of the smokers would like to quit smoking.

Language: Swedish

Key words: tobacco, smoking, youth, health, school

Filed at: Theseus.fi

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Syfte och frågeställning.....	1
3	Teoretiska utgångspunkter.....	2
3.1	Erikssons ontologiska hälsomodell.....	2
3.2	Penders hälsofrämjande modell.....	4
4	Teoretisk bakgrund.....	5
4.1	Tobak och nikotin.....	5
4.2	Statistik och lagstiftning.....	7
4.3	Hälsokunskap i läroplanerna för andra stadiets yrkes- och gymnasieutbildning och lagstiftningen angående hälsokunskap.....	8
4.3.1	Läroplan och lagstiftning för gymnasieutbildningen.....	8
4.3.2	Läroplan och lagstiftning för yrkesutbildningen.....	9
5	Tidigare forskning.....	9
5.1	Rökning bland elever på yrkesutbildning och gymnasieutbildning.....	10
5.2	Skolornas tobakspolicy och dess inverkan på rökbeteendet hos ungdomarna.....	11
5.3	Övriga faktorer som inverkar på rökbeteendet.....	12
5.4	Sammanfattning.....	16
6	Metod.....	16
6.1	Kvantitativ metod.....	17
6.1.1	Enkät.....	17
6.2	Etiska överväganden.....	18
6.2.1	Validitet och reliabilitet.....	18
6.2.2	Urval.....	19
6.2.3	Dataanalysmetod.....	19
6.2.4	Studiens praktiska genomförande.....	20
7	Resultat.....	20
7.1	Bakgrundsfakta om informanterna.....	21

7.2	Rökvanor bland informanterna	23
7.3	Rökning i skolan	28
7.4	Bakomliggande orsaker till rökning.....	30
7.5	Viljan att sluta röka och upplevelser om hälsokunskapsundervisningen i skolan	33
8	Tolkning av resultat	36
8.1	Skillnader i tobaksrökning	36
8.2	Faktorer som påverkar elevernas rökbeteende	37
8.3	Elevernas rökning under skoltid	38
8.4	Undervisning i hälsokunskap angående rökningens skadeeffekter	39
8.5	Elevernas vilja att sluta röka.....	40
9	Kritisk granskning och diskussion	41

Källförteckning

Bilagor

1 Inledning

”Rökning dödar”, ”Rökning får din hy att åldras” och ”Rökning kan försämra blodflödet och orsakar impotens” är varningstexter man kan läsa på tobakspaketerna idag. Alla vet att tobak är en hälsobov och i tidningar kan man läsa att nikotinet i tobak är mer beroendeframkallande än heroin. Trots dessa varningstexter och övriga upplysningskampanjer är det förvånansvärt många som röker. Av finländare i arbetsför ålder är det 17% som röker dagligen (Tobaksstatistik 2012).

När tobaken kom till Europa var det främst hos fint och rikt folk som tobaksbruket var allmänt förekommande. Under de senaste årtiondena har tobakskonsumtionen blivit en lågstatusföreteelse från att tidigare varit en symbol för hög status. Tidigare forskning visar att akademisk framgång påverkar rökvanor; ungdomar som gör bra ifrån sig i skolan löper mindre risk att börja röka (Morin m.fl. 2011).

Som blivande hälsovårdare anser respondenterna att tobaksrökning hos unga är ett viktigt ämne som tåls att diskuteras om och om igen. Rökning påverkar hälsan negativt och bör därmed förebyggas.

I denna studie kommer respondenterna att beskriva rökvanor bland elever på andra stadiets yrkes- och gymnasieutbildning i Österbotten. Informationen samlades in genom att skicka ut enkäter till ett gymnasium och ett yrkesinstitut i Österbotten. Studien ingår i ett samarbetsprojekt ”Välfärdssjukdomar i Finland – kan vi förebygga, lindra och bota?” mellan Yrkehögskolan Novia och Korsholms kommun.

2 Syfte och frågeställning

Syftet med examensarbetet är att beskriva rökvanor bland första och tredje årets studerande på andra stadiets utbildning. Respondenternas frågeställningar är följande:

1. Förekommer skillnader i tobaksrökning mellan elever på andra stadiets yrkesutbildning och elever på gymnasieutbildning?

2. Vilka faktorer påverkar elevernas rökbeteende?
3. Röker eleverna under skoltid?
4. Anser eleverna att de har fått tillräckligt med undervisning i hälsokunskap angående rökningens skadeeffekter?
5. Skulle de elever som röker vilja sluta röka?

3 Teoretiska utgångspunkter

Som teoretiska utgångspunkter har respondenterna valt att använda sig av Katie Erikssons och Nola J. Penders modeller om hälsa. Respondenterna anser att rökning är starkt förknippat med hälsa och hälsobeteende. Både Eriksson och Pender behandlar hälsa i sina teorier.

3.1 Erikssons ontologiska hälsomodell

Det ontologiska hälsobegreppet betyder att man har en humanistisk-kristen människobild. Enligt Erikssons ontologiska hälsomodell kan hälsa upplevas i tre olika dimensioner; att varda, vara och göra hälsa. Dessa olika nivåer är inte vitt åtskilda utan människan går mellan dessa hela tiden. Dimensionerna kan vid ett bestämt ögonblick finnas i olika grad och variera från situation till situation. (Eriksson m.fl. 1995, s.11- 12).

I den ontologiska hälsomodellen är grundantagandet att det hos människors grundläggande olikheter i hälsobilden inte kan klargöras enbart genom olika former av hälsobeteenden eller mänskliga behov. Olikheterna skall sökas i mera genomgripande motiv eller i den personliga drivkraften för hälsa. (Eriksson m.fl. 1995, s.11).

I den ontologiska hälsomodellen ser man hälsa som en anpassad del av människans liv och vardande. Att erfara sig som hel betyder i djup mening att känna respekt för sitt eget liv, för sig själv som människa och som något sällsynt. I enlighet med den ontologiska hälsomodellen kan hälsa inte läras in utan hälsa kan utvecklas genom att

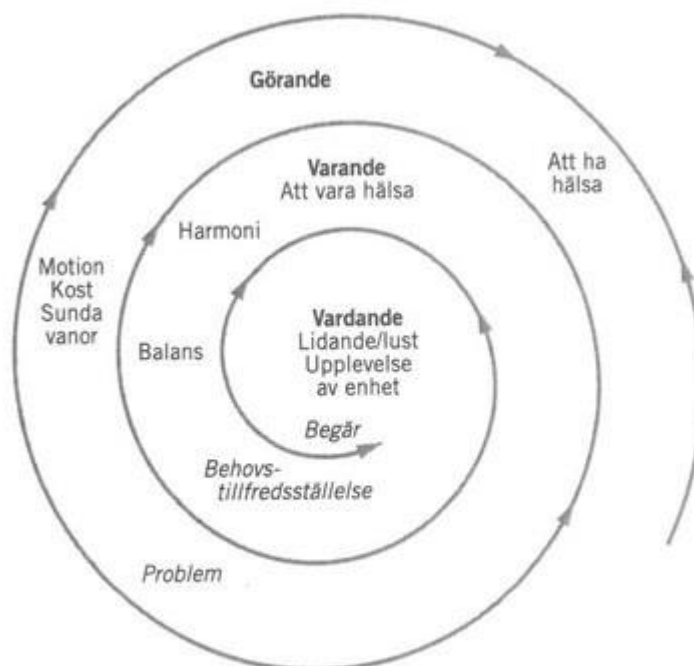
människans inre hälsoförmåga, dennes egen potential, berörs. (Eriksson m.fl. 1995, s.11).

Att göra hälsa är det man uppfattar som att "ha hälsa". Man utgår från det yttre och objektiva kriterier och är sjukdomsinriktat. Görande är en del av hälsans dimensioner och det innefattar det man kan bedöma. Man fokuserar på hälsosamt levnadssätt och undviker hälsorisker. Att göra hälsa innebär att man lever hälsosamt för att undvika att bli sjuk. (Eriksson m.fl. 1995, s.11-13).

Att vara hälsa är en form av strävande efter hälsa. Man vill känna ett välbefinnande och man har en insikt i att kropp och själ (det fysiska och psykiska) hör ihop. Det blir viktigt att uppfylla upplevda behov och att nå en balans i relationer. (Eriksson m.fl. 1995, s.13).

I hälsa som vardande utgår man ifrån antagandet att människan är ständigt i förändring. Människan är inte någonting färdigt utan dans eller upplöses. Människan har en upplevelse av frihet och en kraft att leva. En vardande människa är inte främmande för lidande, men strävar efter att försona sig med livets omständigheter. (Eriksson m.fl. 1995, s. 13-14).

Dessa dimensioner utesluter inte varandra utan istället kompletterar de varandra. Hälsa som enhet innebär att man går genom dessa dimensioner. Hälsan som enhet gör att man har ett aktivt förhållningssätt till den egna hälsan. (Eriksson m.fl. 1995, s.14). Den ontologiska hälsobilden ses på följande sida.

(Eriksson m.fl. 1995, s. 13)

3.2 Penders hälsofrämjande modell

År 1990 publicerade Nola J. Pender den första versionen av "Health Promotion Model" (HPM) som är en hälsofrämjande modell. Modellen ger vägledning om hur man skall undersöka de komplexa biopsykosociala processer som motiverar individer att engagera sig i beteenden som syftar på att förbättra hälsan. Till skillnad från preventionsmodeller så har den hälsofrämjande modellen inte "rädsla" eller "hot" som utgångspunkt för att motivera människor till ett hälsosamt beteende. Även om omedelbara hot mot hälsan har visats motivera till åtgärder, så har hot i en avlägsen framtid inte samma motiverande effektivitet. Hälsobeteendemodeller som är inriktade på vad man bör hålla sig borta från har således en begränsad användbarhet när det handlar om att motivera till en övergripande sund livsstil, speciellt hos barn, ungdomar och unga vuxna som ofta ser sig själva som immuna mot sjukdom. (Pender m.fl. 2011, s. 44).

Centrala begrepp och definitioner i Penders hälsofrämjande modell är betydelsen av hälsa. Att begripa kontrollen av hälsa vilket betyder att individer som förstår att hälsa är något man själv kan påverka och följaktligen motiveras till att längta efter hälsa. Vidare berättar Pender i sin hälsofrämjande modell att tilltron till den egna förmågan har betydelse, det vill säga individens starka tro på att ett beteende är möjligt; tilltron kan öka förekomsten av det beteendet. Definitionen av hälsa innebär att individens begreppsbestämning av vad hälsa innebär, kan påverka för vilka beteendeförändringar som kan resultera till misslyckande. Pender anser också att begripandet av individens hälsotillstånd kan avgöra sannolikheten för att ett beteende som är gynnsamt för hälsan påbörjas beroende på individens nuvarande mående; om det är bra eller dåligt. Individens benägenhet till att påbörja eller fortsätta ett hälsofrämjande beteende har anknytning till ifall individen begriper beteendets nytta. Viljan att satsa på en aktivitet eller ett beteende är beroende av ifall individen begriper gränser till ett hälsofrämjande beteende, det vill säga ifall individen tror att det är svårt eller omöjligt att börja med det hälsofrämjande beteendet. Andra faktorer Pender anser kan påverka ett hälsosamt beteende är ålder, kön, utbildning, inkomst, kroppsvikt och familjemönster. (Tomey & Alligood 1998, s. 533). (Pender m.fl. 2011, s. 44).

4 Teoretisk bakgrund

I detta kapitel kommer respondenterna att beskriva nikotinets påverkan på kroppen, presentera statistik om tobaksrökning samt ta upp om tobakslagen i Finland. Respondenterna kommer att lägga fram läroplaner, med tanke på att visa hur mycket hälsokunskap eleverna får i andra stadiets yrkesutbildning och i gymnasieutbildning.

4.1 Tobak och nikotin

Tobaksväxten har sitt naturliga ursprung i Amerika. Människan har rökt och brukat tobak under en lång tid, tobak har varit känt sedan mayafolkens tid. På 1560-talet kom tobaken till Europa och spreds som både medicin och njutningsmedel i de högre samhällsklasserna. Med hjälp av sjöfarare och militärer bredde tobaksbruket snabbt

ut sig över Europa och till de nya kolonierna i Asien. Det var först på 1960-talet som man började lägga märke till de stora medicinska skadorna som tobaksbruket förde med sig, framför allt den ökade dödligheten i cancer samt hjärt- och kärlsjukdomar. Denna observation resulterade i att många blev negativa gentemot bruket av tobak, vilket i sin tur har lett till upplysningskampanjer, varningstexter, restriktion mot reklam, åldersgränser och skattehöjningar. (Nordegren & Tunving 1998, s. 458-459).

Tobaksplantan innehåller nikotin, som är ett starkt nervgift. Utöver nikotin innehåller tobaksröken bland annat kolmonoxid och en mängd cancerframkallande ämnen. Vid tobaksrökning absorberas nikotinet snabbt i kroppen och stimulerar det centrala nervsystemet. (Nordegren & Tunving 1998, s. 460). Nikotin är ett njutningsmedel som stärker den kognitiva förmågan, har en smärtlindrande effekt och ger avslappning. Tillförseln av nikotin gör också att dopamin frisätts i kroppen, vilket ger eufori och tillfredsställelse. Bruk av nikotin ger snabbt ett beroende, vilket leder till ett fortsatt rökande för att undvika abstinenssymtom. Abstinensbesvären är främst mentala, så som irritation, otålighet och koncentrationssvårigheter. (Erlanson-Albertsson & Wingren 2008, s. 35-40).

Tobaksrökning har många skadliga effekter på kroppen. Rökning är den största enskilda riskfaktorn att drabbas av cancer. Idag är lungcancer den cancerform som kräver flest dödsoffer bland både män och kvinnor, minst 90 procent av lungcanceren är orsakad av tobaksrökning. Tobaksbruk är också en stor riskfaktor till att insjukna i hjärt- och kärlsjukdomar. Nikotinet kontraherar blodkärlen samt aktiverar hormoner som höjer blodtrycket. Rökare har också högre halter av kolmonoxid i blodet än icke-rökare, vilket resulterar i sämre syresättning i kroppen. Tobaksrökning kan dessutom leda till kronisk bronkit, magkatarr, magsår, benskörhet, cirkulationsbesvär, tandlossning och för tidigt åldrande av huden. (Nordegren & Tunving 1998, s. 460-461).

Utöver de kroppsliga effekterna har tobaksrökningen psykologiska och sociala effekter. Nikotinet är starkt beroendeframkallande och många upplever att rökning är ett sätt att öka koncentrationen samtidigt som det ger avslappning. Rökaren kan känna sig vilse och okoncentrerad utan sin tobak. Rökning har länge varit förknippat med sociala aktiviteter, som till exempel kafferaster, restaurangbesök och fester. På

1950- talet kunde cigaretten associeras med kvinnans frigörelse och jämställdhet. Nuförtiden har rökning gått från en högstatusföreteelse till en lågstatusföreteelse. (Nordegren & Tunving 1998, s. 462).

Det har gjorts undersökningar som visar att de flesta rökare har börjat röka i åldern 13-15 år, det är inte så vanligt att man har sin rökdebut efter 20-års ålder. Alla som har provat att röka tobak blir inte vanerökare, en del kommer att röka bara ibland och i vissa situationer medan andra väljer att helt avstå från tobak. Studier har dock påvisat att tidig rökdebut ofta leder till fortsatt rökning som vuxen. (Pellmer & Wramner 1997, s. 126-127). Uppskattningsvis är det 150 miljoner unga människor som använder tobak i nuläget. Globalt sett så ökar denna siffra, särskilt bland unga kvinnor. Hälften av alla rökare kommer att dö i förtid till följd av tobaksanvändning. Genom att ha lagar som förbjuder rökning på offentliga platser, förbjuda tobaksreklam och höja priserna på tobaksvaror kan man minska antalet personer som börjar använda tobak. Det sänker även konsumtionen bland rökare och ökar antalet ungdomar som slutar röka. (WHO 2011).

4.2 Statistik och lagstiftning

Tobaksstatistik 2011 är en rapport som Institutet för hälsa och välfärd (THL) har sammanställt på uppdrag av Social- och hälsoministeriet. Statistikrapporten uppdateras årligen i oktober året efter statistikåret. I rapporten framkommer att nästan en femtedel av finländarna röker dagligen. Bland 15–24-åringar var det 12% av männen och 14% av kvinnorna som rökte dagligen, medan 6% av männen och 10% av kvinnorna rökte vid enstaka tillfällen. Rapporten visar även att rökningen bland både flickor och pojkar har minskat under de senaste åren. (Helakorpi 2012).

I indikatorbanken SOTKANet, som är Institutet för hälsa och välfärds (THL) informationstjänst, påvisas att 15,0% av eleverna i årskurs 8 och 9 röker dagligen (män 16,4% och kvinnor 13,6%). Av eleverna i årskurs 1 och 2 i gymnasiet är andelen som röker dagligen 10,7% (män 10,4% och kvinnor 10,9%). Hela 39,7% röker dagligen av eleverna i årskurs 1 och 2 vid yrkesläroanstalter (män 40,1% och kvinnor 39,3%). Uppgifterna är från 2011 och från skolor i hela landet.

Enligt tobakslagen (13.8.1976/693) är det förbjudet för personer under 18 år att köpa tobaksprodukter. Det är endast tillåtet för personer under 18 år att sälja tobaksprodukter ifall det finns en person över 18 år som övervakar försäljningen. Personer under 18 år får inte inneha eller föra in tobaksprodukter. Tobaksrökning är förbjuden *"i lokalerna vid läroanstalter som ger grundläggande utbildning, yrkesutbildning och gymnasieutbildning och deras elevhem samt på utomhusområden som används av dessa"*.

4.3 Hälsokunskap i läroplanerna för andra stadiets yrkes- och gymnasieutbildning och lagstiftningen angående hälsokunskap

För att få en inblick i vad hälsoundervisningen går ut på och antalet timmar på respektive skolor har respondenterna valt att se över lagstiftning och läroplaner för hälsokunskapsundervisningen för gymnasie- och yrkesutbildningarna.

4.3.1 Läroplan och lagstiftning för gymnasieutbildningen

I gymnasielagen (21.8.1998/629) finns gymnasieutbildningens innehåll beskrivet. Undervisningen skall innehålla modersmål och litteratur, det andra inhemska språket, främmande språk, matematisk-naturvetenskapliga studier, humanistisk-samhällsvetenskapliga studier, religion eller livsåskådningskunskap, gymnastik och andra konst- och färdighetsämnen samt hälsokunskap. På gymnasienivå motsvarar den obligatoriska hälsokunskapsundervisningen en kurs. Målen för denna kurs är bland annat att studerande skall känna till och förstå vikten av att kunna de vanligaste folksjukdomarna och smittosamma sjukdomar samt hur man kan förebygga dem ur ett samhälleligt och individuellt perspektiv. De skall också känna till de faktorer som påverkar det psykiska, fysiska och sociala välbefinnandet och förstå varför hälsoskillnader uppstår. Dessutom skall studerande känna till de viktigaste tjänsterna inom social- och hälsovården. (Utbildningsstyrelsen 2003, s.212). En kurs motsvarar 38 timmar undervisning (gymnasieförordning 6.11.1998/810).

4.3.2 Läroplan och lagstiftning för yrkesutbildningen

I lagen om yrkesutbildning (21.8.1998/630) står det att studerande på yrkesutbildningsnivå skall ha hälsokunskap och gymnastik. På yrkesutbildningsnivå omfattar hälsokunskap en studievecka. En studievecka motsvarar 40 timmar (förordning om yrkesutbildning 6.11.1998/811). På yrkesutbildningen är målen att studerande med sin kunskap och sitt beteende visar en vilja och förmåga att upprätthålla en god hälsa. Studerande förstår vad som påverkar den fysiska, psykiska och sociala funktionsförmågan åt individen själv och i sin omgivning samt har kunskap om den mentala hälsans, sexuella hälsans och människorelationernas betydelse för välbefinnandet. Till målen hör också att studerande känner till tobakens och drogernas skadeverkningar och kan förebygga faktorer som påverkar hälsan negativt samt att de förstår det samband som finns mellan motion, näring, vila och människorelationer och tar det i sitt beteende.

Studerande skall kunna undvika olyckor, hantera de vanligaste första hjälpinstrumenten, klara av att tillkalla hjälp samt känna till hur man arbetar ergonomiskt. Studerande skall känna till skillnader i hälsa hos befolkningen samt de vanligaste folksjukdomarnas riskfaktorer och förebyggande av dessa. De skall även känna igen de faktorer som gör att man orkar, kunna använda sig av studerandehälsovården och andra hälsovårdstjänster samt dra nytta av hälsotion och förstå dess betydelse för att upprätthålla funktionsförmågan. (Utbildningsstyrelsen 2010, s. 36).

5 Tidigare forskning

Respondenterna har använt sig av databaserna Ebsco, Cinahl och Academic Search Elite för att söka efter tidigare forskningar som berör tobaksrökning bland unga. Sökord som använts är *adolescents*, *tobacco*, *young adults*, *smoking*, *youth*, *behaviour*, *europa* och *school*. Olika kombinationer av sökorden har använts vid sökningen. Respondenterna har även använt sig av den så kallade snöbollsmetoden, vilket innebär att en del av arbetets artiklar har valts ut via hänvisningar från andra artiklar. Respondenterna är intresserade av ny forskning för att få en översikt över

den aktuella situationen vad gäller bruket av tobak, därför är ett kriterium för utvalda artiklar att de har blivit publicerade på 2000-talet. Merparten av artiklarna är nordisk forskning. Tidigare forskning har en betydande del i respondenternas arbete, då de är intresserade av att kunna jämföra sin studie med tidigare resultat. Artiklar från Finland har gett respondenterna en överblick över tobakssituationen i hela landet. Respondenterna har delat in forskningarna i tre kategorier på basen av innehåll.

5.1 Rökning bland elever på yrkesutbildning och gymnasieutbildning

År 2011 skickades enkäten Hälsa i skolan ut vars syfte var att samla in information om de ungas levnadsförhållanden, skolförhållanden, hälsa, hälsovanor och om elev- och studerandehälsovården. Med hjälp av informationen som fås kan läroanstalterna och kommunerna få hjälp med arbetet för främjandet av de ungas hälsa. Resultatet visade att antalet rökfria unga i Finland har ökat under 2000-talet. Antalet informanter var sammanlagt 41 972, av vilka 21 237 gick i gymnasiet och 20 735 gick på andra stadiets yrkesutbildning. Det visade sig också att det finns en del skillnader mellan gymnasieelever och elever på andra stadiets yrkesutbildning. Av gymnasieeleverna angav 9% att de rökte dagligen, medan 40% av eleverna på andra stadiets yrkesutbildning sade sig röka dagligen. (Puusniekka 2011).

Riikka Puusniekka och Jukka Jokela har gjort en studie i Lappland och Helsingfors där de undersökte rök- och alkoholvanorna bland första och andra årets studerande i gymnasiet och på andra stadiets yrkesutbildning. Syftet med denna studie var att se om val av utbildningsgrad och familjebakgrund inverkar på rökvanor och alkoholintag i berusande syfte. Materialet de använde sig av samlades in år 2008. Av informanterna gick 5684 elever på andra stadiets yrkesutbildning och 12763 elever i gymnasiet. I studien kom man fram till att rökning dagligen var vanligare bland studerande vid andra stadiets yrkesutbildning. Av gymnasieeleverna röker 12% dagligen medan andelen på andra stadiets yrkesutbildning är 41%. Vid andra stadiets yrkesutbildning var förhållningssättet gentemot rökning mera tillåtande när man undersökte läroinrättningarnas tobaksförbud, rökningens övervakning och personalens synliga rökning på skolområdet. 14% av eleverna på andra stadiets yrkesutbildning angav att rökning är förbjudet på skolområdet och att det även är

förbjudet att röka under skoltid, medan 27% av gymnasieeleverna svarade så. (Puusniekka & Jokela 2009).

I en norsk studie där Øverland m.fl. undersökte ifall det fanns ett samband mellan tobaksrestriktioner på skolorna och tobaksanvändning bland eleverna, kom man fram till att rökning är vanligare bland studerande på andra stadiets yrkesutbildning än på gymnasieutbildning. I undersökningen, som gjordes via telefonintervjuer, deltog 1444 norrmän mellan 16 och 22 år som gick på gymnasie- eller yrkesutbildning. Det kom fram att det finns ett moderat samband mellan en strikt tobakspolicy och förekomsten av rökning. (Øverland m.fl. 2010).

5.2 Skolornas tobakspolicy och dess inverkan på rökbeteendet hos ungdomarna

Vartiainen m.fl. (2007) har gjort en forskning i Helsingfors där man införde ett tre-årigt preventionsprogram i skolorna i Helsingfors där man följde ESFA-programmet. ESFA är förkortning av the European Smoking prevention Framework Approach. Deltagarna var 1821 personer från 27 olika skolor. Medelåldern för informanterna var 13,8 år vid studiens början. I denna studie hade man gjort en uppdelning så att tretton skolor hörde till en experimentgrupp där de fick preventionsprogrammet och fjorton skolor hörde till en kontrollgrupp där de fick det standardiserade hälsokunskapsprogrammet. I resultatet av denna studie visade det sig att sannolikheten för att börja röka varje vecka var högre om man hade en bästa vän som röker. Tre procent av de studerande som aldrig hade rökt hade en bästa vän som rökte. Preventionsprogrammet förebyggde att studerande började röka, de som var i experimentgruppen rökte mindre än de som var i kontrollgruppen.

Adams m.fl. (2009) har i USA undersökt om skolans policy angående tobaksrökning hade någonting att göra med observationer av tobaksrökning och daglig rökning bland 12–17-åringar. I studien använde man sig av data från "Youth tobacco access project", som är en stor 5-årig interventionsstudie av ungas tobaksbruk och är sponsrad av det nationella cancerinstitutet i USA. Data samlades in av studerande från klasserna 7-12 (motsvarar 12–18-åringar). Informanterna som var med i enkätstudien var sammanlagt 16 561 personer. Man gjorde även telefonintervjuer

med skoladministratörer där 40 skolor deltog. I intervjuerna frågade man om skolans tobakspolicy. Man kom fram till att ungdomar som inte såg sina kamrater röka (bryta mot tobakspolicyn) hade mindre sannolikhet till att själva anta ett sådant riskbeteende. Man kom även fram till att tobaksrökning är vanligare bland dem som upplever att det är vanligt och accepterat med tobak. Man kom alltså fram till att skolmiljön och skolans tobakspolicy har inverkan på ungdomars rökvanor.

I en annan amerikansk studie undersökte man ifall det fanns ett samband mellan skolrökningspolicyer och rökningens förekomst hos elever. Man kom fram till att ifall tobakspolicyerna inte var så strikta fanns det en större risk att eleverna blev dagliga rökare. I studien fick man svar av 55 lärare och 1375 elever (15–16-åringar) via enkäter. Förekomsten av elever som endera rökte dagligen eller veckovis var mindre i de skolor där rökning var förbjuden på alla områden. Även här kom man fram till att ifall man hade en bästa vän som rökte var det även associerat med den egna rökningen. (Moore m.fl. 2001).

I en dansk studie där man undersökte hur rökning hos lärare påverkar elevernas rökning kom man fram till att ifall lärarna rökte så att eleverna såg det hade det inverkan på elevernas rökvanor. I enkätundersökningen deltog elever på nionde klassen från 48 skolor, sammanlagt 1515 studerande. I studien framkom att andra elevers rökvanor inte hade något särskilt samband med den egna rökningen. Dock kom det fram att detta resultat beror på att rökare umgås mer med rökare och att de som är icke-rökare inte kanske ser rökarna i samma utsträckning. Det kom också fram att de flesta som rökte, även hade bästa vänner som rökte. (Poulsen m.fl. 2001).

5.3 Övriga faktorer som inverkar på rökbeteendet

I en studie som gjorts om unga vuxna i USA, har man undersökt epidemiologin bakom rökbeteenden. Då man har identifierat allmänna, unika, demografiska, sociala och psykologiska faktorer samt nikotinberoende bland raser/etnicitet, kom man fram till att chansen är större för att börja röka om bästa kompisens röker. I studien visade det sig även att ju yngre man är när man börjar röka, desto större är risken att man röker dagligen resten av livet. Data togs fram från en skolundersökning gjord 1994-1995 bland 90 118 ungdomar i åldern 12-18 år. (Hu m.fl. 2006).

I England höjde man år 2007 åldersgränsen vid tobaksköp från 16 år till 18 år. I en undersökning där man undersökte rökningens förekomst hos befolkningen före och efter åldersgränshöjningen kom man fram till att tobaksrökningen minskade bland 16- och 17-åringarna efter denna åldersgränshöjning. Studien genomfördes med intervjuer och antalet informanter var 53 322 vuxna, varav 1136 personer var mellan 16 och 17 år. (Fidler & West 2010).

I Nederländerna har det gjorts en studie där man har undersökt sambandet mellan ungas rökbeteende och rökbeteendet bland deras familjemedlemmar. Mellan åren 1991 och 2000 fick familjer svara på en enkät vart annat eller vart tredje år. Undersökningen innehöll frågor om hälsa, livsstil och personlighet. I enkäten från år 1993 ställdes frågan ifall man hade en bästa vän som rökte och hur många vänner som rökte regelbundet. Frågorna besvarades av 3828 ungdomar och medelåldern bland båda könen var 17 år. Resultatet visade ett starkt samband mellan att vara rökare och att ha vänner som röker. Bland 12–15-åriga flickor som hade en bästa vän som rökte, var den relativa risken att själv börja röka nästan 17 gånger högre jämfört med flickor som hade en bästa vän som var icke-rökare. För deltagarna 16 år eller äldre som hade vänner som rökte, var den relativa risken att själv börja röka inte lika hög men ändå betydande. (Vink m.fl. 2003).

Schaefer m.fl. (2012) har undersökt sambandet mellan rökning och val av vänner i sociala nätverk i USA. De använde sig av stokastisk skådespelarbaserad modell för att samtidigt testa effekterna av vänskapsnätverk vid rökning och flera olika sätt där rökning kan påverka valet av vänner. Informanterna var 509 "high school"-studerande i USA. Man kom fram till att ungdomarnas rökvanor med tiden blev mer lik sina vänners rökvanor. Ungdomar var även mer benägna att välja vänner som hade ungefär likadana rökvanor som dem själva.

Harakeh m.fl. har undersökt syskons och kompisars påverkan på rökningen. I undersökningen deltog 428 familjer. I varje familj fanns det två barn i åldern 13 till 17 år. Materialet till studien "Family and Health" fick man in genom frågeformulär. Man kom fram till att rökning hos kompiserna påverkar den ungas rökvanor ett år senare. Kompisens rökvanor påverkar den unga samtidigt som den ungas rökvanor. (Harakeh m.fl. 2007).

I en studie gjord i USA jämförde man dem som röker dagligen med dem som inte röker. Informanterna var från tio olika universitet och var 4297 till antalet. De svarade på en webbenkät. Man kom bland annat fram till att när man röker dagligen har man större benägenhet till riskbeteende (t.ex. att inte använda bilbälte eller att dricka alkohol) än de som inte röker. (Sutfin m.fl. 2012).

Morin m.fl. har i deras studie som är gjord i Kanada undersökt relationerna mellan rökvanor och akademisk framgång. Informanterna var 741 icke-rökande tolvåringar som deltog i ett 4-årigt projekt. De fyllde i enkäter där de fyllde i sina rökvanor och deras vitsord samlades in två gånger per år från skolan. Man kom fram till att ungdomar som gör bra ifrån sig i skolan har en mindre chans till att börja röka och att det vore kostnadseffektivt att satsa rökning preventionen på den lilla grupp som gör dåligt ifrån sig i skolan, eftersom de utgör en stor del av de som röker i skolan. (Morin m.fl. 2011).

Pennanen m.fl. (2011) har gjort en studie i Finland där de undersökt rökrelaterade kognitioner (attityd, social påverkan och avsikt att börja röka) i förhållande till akademiska prestationer för att avgöra om kognitionerna har något att göra med olika mönster av rökning. I enkätundersökningen deltog 1096 personer. Personerna deltog från 13-års ålder och gjorde därefter undersökningen igen efter 12 månader och 24 månader. De kom fram till att studenter med låg akademisk prestation hade svårare att vägra rökning och hade mera positiva attityder gentemot rökning och de påverkades starkare av sina kompisars rökning och hade större avsikt att röka i framtiden än de med högre akademiska prestationen.

I en finsk studie undersökte Sourander m.fl. om emotionella problem och beteendestörningar har blivit vanligare bland finska ungdomar under en 10-års period. I studien använde man sig av samma metod vid två tillfällen. Sjunde- och niondeklassister svarade anonymt på ett frågeformulär under en skollektion. Frågorna var relaterade till alkoholvanor, rökning och beteendemönster. I resultatet kom man fram till att rökningen bland ungdomar har minskat mellan åren 1998 och 2008. När man jämförde bruket av tobak och alkohol mellan 1998 och 2008 förekom en sänkning i båda de grupperna. Antalet icke-rökare ökade från 56% till 68%. Antalet

icke-rökare ökade mer bland flickor från 50,0% till 69,7%. Bland pojkarna gick antalet icke-rökare från 61,7% till 67,2%. (Sourander m.fl. 2012).

I Sverige har Edvardsson m.fl. (2009) undersökt i vilken ålder de flesta ungdomar börjar röka; det visade sig att den största ökningen av ungdomar som röker sker mellan sjunde och åttonde klassen. Enkätundersökningen skedde under sju års tid från att informanterna (1585-2099st) gick på sjätte klass till att de gick på tredje klassen på andra stadiets utbildning. Av det totala antalet rökare var det de som rökte dagligen som utgjorde den största gruppen i tionde klassen, alltså de som gick första året på andra stadiets utbildning. Under tredje året på andra stadiets utbildning var det fler flickor än pojkar som rökte dagligen, dock var konsumtionen högre bland pojkar. Från klass nio började pojkarnas konsumtion vara högre än flickornas.

I en studie gjord av Hublet m.fl. (2009) framkommer det att antalet studerande som röker varierar mellan länderna i Norden. Studien visar att antalet 15-åringar som röker åtminstone en gång i veckan är 21,9% i Finland, 15,0% i Danmark, 10,8% i Norge och 8,6% i Sverige. Syftet med studien var att undersöka sambanden mellan kända, kostnadseffektiva tobakskontroller i olika länder och rökning bland 15-åriga ungdomar. Sammanlagt 52 108 ungdomar från 29 europeiska länder deltog i studien där eleverna själva fick redogöra för sina rökvanor.

I "Nuorten terveystapatutkimus 2011" undersökte man ungdomars tobaks- och droganvändning 1977-2011. Totalt 4566 ungdomar besvarade enkäten. I den undersökningen kom det fram att användningen av tobaksprodukter bland 16-åringar är 19% hos flickor och 22% hos pojkar. Hos 18-åringar är antalet 29% hos pojkar och 23% hos flickor. Tobaksbruket har minskat mellan åren 1981 och 2011. Andelen 16-åringar som både röker tobak och brukar andra tobaksprodukter dagligen är för tillfället 19,0% och de som endast röker är 17,9%. Hos 18-åringar är andelen som röker tobak och även brukar andra tobaksprodukter dagligen 25,4% och de som endast röker 23,8%. I undersökningen kom det också fram att 16-åringar även får tag på tobak i butiker, kiosker och på servicestationer, men de flesta fick ändå tag på tobak från vänner. Bland 18-åringarna köpte majoriteten sin tobak själv och endast en bråkdel fick tag på tobak från sina vänner. (Raisamo m.fl. 2011).

5.4 Sammanfattning

I artiklarna som togs upp i avsnittet om tidigare forskning kom det fram att daglig rökning var vanligare bland studerande på andra stadiets yrkesutbildning än på gymnasieutbildning (Puusniekka 2011; Puusniekka & Jokela 2009; Øverland m.fl. 2010). I flertalet studier framkom det att om man har en bästa vän som röker är risken större att man själv börjar röka. Det finns en koppling mellan att vara rökare och att ha vänner som röker, speciellt i ung ålder. Ju yngre man är vid rökdebuten, desto större risk att man röker dagligen resten av livet. (Vartiainen m.fl. 2007; Moore m.fl. 2001; Poulsen m.fl. 2002; Hu m.fl. 2006; Vink m.fl.; Schaefer m.fl. 2012; Harakeh m.fl. 2007).

Skolmiljön och skolans tobakspolicy inverkar på de ungas rökbeteende. Ifall lärare röker så att eleverna ser det, har det en negativ effekt på elevernas rökvanor. Tobaksrökning är vanligare bland dem som anser att det är vanligt och accepterat med tobak. Vad gäller läroinrättningarnas tobakspolicy så var inställningen gentemot rökning mera tillåtande vid andra stadiets yrkesutbildning. Ungdomar som gör sämre ifrån sig i skolan har större benägenhet att börja röka än de som gör bra ifrån sig. Studier visar även att ungdomar med låg akademisk prestation har större risk att röka i framtiden än de med högre akademisk prestation. (Puusniekka & Jokela 2009; Øverland m.fl. 2010; Adams m.fl. 2009; Moore m.fl. 2001; Poulsen m.fl. 2001).

Preventionsprogram kan minska antalet rökare. (Vartiainen m.fl. 2007). Rökningen bland unga i Finland har minskat under 2000-talet. Av gymnasieeleverna röker 9% dagligen, medan 40% av elever på andra stadiets yrkesutbildning röker dagligen. (Puusniekka 2011). Minderåriga rökare får oftast tag på tobak via vänner medan myndiga rökare köper sin tobak själv. (Raisamo m.fl. 2011).

6 Metod

Tidigare forskning tyder på att elever på andra stadiets yrkesutbildning röker mera än studerande på gymnasienivå (Puusniekka & Jokela 2009). Som datainsamlingsmetod använder respondenterna sig av enkäter som de själva konstruerat för att testa

hypotesen ifall elever på andra stadiets yrkesutbildning röker mera än studerande på gymnasienivå. Enkäten är ett frågeformulär med slutna frågor som informanterna själva fyller i. Om informanterna är många och det finns ett begränsat antal variabler är undersökningen kvantitativ (Olsson & Sörensen 2007, s. 13). Respondenterna kommer således att använda sig av en kvantitativ undersökning.

6.1 Kvantitativ metod

Den kvantitativa metoden kännetecknas av att forskningen är strukturerad med frågor som man har formulerat på förhand. I studien gör man en hypotesprövning och resultaten grundar sig på ett stort antal informanter. Utgående av resultaten kan man göra generaliseringar. Reliabiliteten och validiteten bör vara goda för att resultaten skall kunna generaliseras. Forskaren skall vara objektiv och har oftast kortvarig eller ingen kontakt alls med informanterna. (Olsson & Sörensen 2007, s. 13).

En vanlig datainsamlingsmetod inom kvantitativ forskning är enkätundersökning (Olsson & Sörensen 2007, s. 90), vilket respondenterna i denna studie använt sig av.

6.1.1 Enkät

Enkäter är lämpligast att använda när det är ett stort antal informanter som skall vara med i studien och när det man frågar efter är relativt okomplicerad information. När man gör enkäten skall man beakta informanternas ålder, intellekt och synförmåga eftersom informanterna ska kunna läsa och förstå frågorna. Eftersom enkäter oftast bara fylls i en gång är det viktigt att forskaren gör rätt från början, därför krävs god planering innan man gör en enkätundersökning. För att göra en enkätundersökning kan det krävas att man skaffar tillstånd från högre instanser. (Denscombe 2009, s. 208-211).

I en enkät med fasta frågor har respondenterna förutbestämt hur svaren skall se ut och då kan endast dessa alternativ väljas när man svarar. (Denscombe 2009, s. 221-222). Enkäten (se bilaga 1) som skall användas i studien har på så sätt strukturerats med två eller flera svarsalternativ.

6.2 Etiska överväganden

Eleverna som deltar i studien skall informeras om studien, dess syfte och att det är frivilligt att delta. Det skall även framkomma att det är anonymt och att svaren inte skall kunna kopplas till en enskild individ. Enkäten som utformas skall inte innehålla frågor som kan tänkas vara känsliga, närgångna eller påträngande. (Ejlertsson 2005, s. 29-30). Det insamlade materialet skall vara konfidentiellt och sekretessbelagt, vilket innebär att obehöriga inte skall kunna ta del av materialet och att det material som utomstående får ta del av inte kan kännas igen vid en speciell individ eller en speciell situation. (Olsson & Sörensen 2007, s. 53). Etiska principer som är grundläggande är godhetsprincipen, autonomiprincipen, rättvisepincipen och principen att inte skada. (Olsson & Sörensen 2007, s. 54). Dessa tas i beaktande vid utformningen av studien. Skriftligt tillstånd (se bilagor 2-3) skall fås av rektorerna vid respektive skolor samt ett följebrev (se bilaga 4) i vilket studiens syfte framkommer. Inga andra personuppgifter än deras nuvarande skola tas upp och enkäterna är lika för alla. Materialet samlas in våren 2013.

6.2.1 Validitet och reliabilitet

Reliabiliteten mäts för att kunna ange tillförlitligheten och användbarheten av mätinstrumentet. Man kan mäta reliabiliteten genom återtestning, halveringsmetoden, parallellmetoden och genom att ställa kontrollfrågor. Genom återtestning gör man samma test med samma individer två gånger för att se att resultaten inte skiljer sig mycket från varandra. Med halveringsmetoden menas att man delar in svaren i två grupper och jämför dem med varandra, svaren skall inte skilja sig mycket från varandra. Med parallellmetoden använder man sig av test som skall mäta samma sak och därefter jämför resultaten med varandra. När man använder sig av kontrollfrågor ställer man samma frågor med olika formulering, är svaren samma har den god reliabilitet. (Ejvegård 2003, s. 70-72).

Validitet innebär att man mäter det man har för avsikt att mäta. Om man har klara mått och mätmetoder är det inget problem. Huvudsaken är att man vet vad måttet står för och att man använder det konsekvent. (Ejvegård 2003, s. 73). I studien som

respondenterna gör utformas frågorna så att resultatet skall besvara syfte och frågeställningar.

6.2.2 Urval

När man gör en enkätundersökning utför man ofta urvalet med stickprov från populationen. För att stickprovet skall vara korrekt (stämma överens med populationen) skall man dra ett slumpmässigt stickprov. Felmarginalerna minskar och tillförlitligheten ökar ju större urvalet är. (Olsson & Sörensen 2007, s. 69-71).

I studien som respondenterna gör vill man jämföra rökvanorna mellan gymnasieelever och studerande vid andra stadiets yrkesutbildning. Respondenterna väljer att skicka enkäterna till ett gymnasium i Österbotten eftersom projektet "Välfärdssjukdomar i Finland- kan vi förebygga lindra och bota?" är ett samarbete med Korsholms kommun och Yrkeshögskolan Novia. Respondenterna har också valt ut ett yrkesinstitut som är geografiskt nära det valda gymnasiet. Enkäter skickas ut till två pojkdominerade inriktningar och två flickdominerade inriktningar för att få ungefär lika många av båda könen som deltar i enkätundersökningen. Urvalet utgörs av de som i dessa grupper valde att svara på enkäten.

6.2.3 Dataanalysmetod

Deskriptiv statistik är en dataanalysmetod för att analysera insamlad data. Syftet med denna metod är att organisera och omvandla data så att resultatet blir lättare att ta del av. Genom denna beskrivande statistik kan man göra jämförelser mellan olika variabler. (Denscombe 2009, s. 327). Resultatet tas fram i SPSS och åskådliggörs i Microsoft Excel. SPSS är ett datorprogram för statistisk analys och Microsoft Excel är ett kalkylprogram. Respondenterna väljer att visa resultatet i tabeller i form av stapeldiagram. För att se ifall det finns ett samband mellan de olika variablerna som testas i resultatet kommer Chi-kvadratmetoden att användas; man kan då se ifall resultatet av de två olika variablerna beror på en tillfällighet eller inte (Holme & Solvang 2010, s. 314).

6.2.4 Studiens praktiska genomförande

Datainsamlingsmetoden som används är en enkät. Frågorna som görs utformas utgående från syftet och frågeställningarna som respondenterna har. Enkäten utformas på ett sådant sätt så att antalet bortfall skall minimeras. Detta görs genom att enkäten görs så kort som möjlig så att det inte skall ta så lång tid för informanterna att besvara enkäten och att de inte skall tröttna. Man strukturerar frågorna så att informanterna först besvarar bakgrundsfrågor, så som kön, studielinje och årskurs först, för att sedan gå in på frågorna om rökning. Respondenterna strävar efter att ha enkla och korta frågor för att undvika missförstånd.

Med enkäten bifogas även ett följebrev. I följebrevet beskrivs vem som gör undersökningen och syftet med studien. I följebrevet förklaras även att det är frivilligt att delta i undersökningen och avslutningsvis uttrycks ett tack på förhand till informanterna. Enkät, följebrev och skriftligt tillstånd finns som bilagor.

7 Resultat

Som kvantitativ metod använde respondenterna sig av en enkät med slutna frågor. Enkäten delades ut i ett gymnasium, samt på fyra linjer på ett yrkesinstitut bland första och tredje årets studerande. Sammanlagt delades 339 enkäter ut och svar erhöles av 291 stycken, 157 från gymnasiet och 134 från yrkesinstitutet. Resultatet presenteras med deskriptiv statistik i form av tabeller (se bilaga 5). Svaren anges i procent.

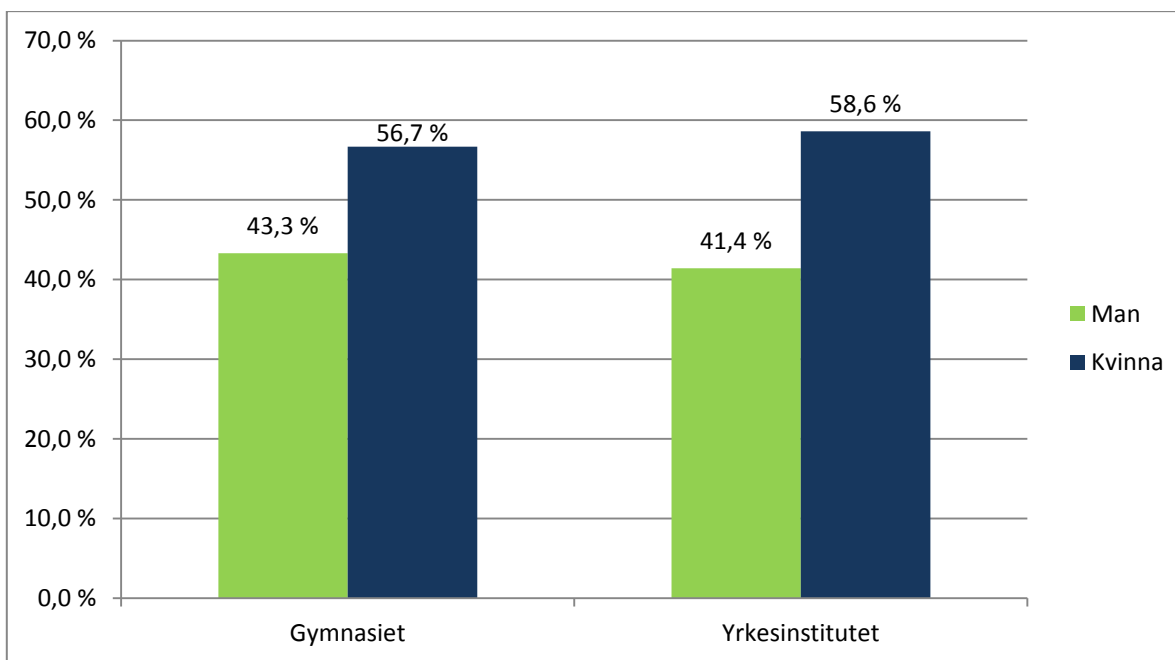
I enkäten fanns 13 slutna frågor (se bilaga). De tre första frågorna rörde personuppgifter såsom kön, studieområde och årskurs. Övriga frågor handlade om rökfrekvens, tidigare rökvanor, vilja att sluta röka, orsaker till rökning, rökning under skoltid samt huruvida lärarna rökte under skoltid. I enkäten frågades även ifall eleverna ansåg att de fått tillräckligt med undervisning angående rökningens skadeeffekter under sin nuvarande utbildning. Frågan angående studieområde ströks i resultatet för att säkra informanternas anonymitet. Resultaten visas i tabeller. Siffrorna i tabellerna visas i procent och antalet visas i texten.

7.1 Bakgrundsfakta om informanterna

För att få en överblick över informanterna har respondenterna valt att inleda resultatredovisningen med bakgrundsfakta om informanterna, såsom kön, skola och studieår. Könsfördelningen presenteras i nedanstående tabell (tabell 1). Fördelningen enligt studieår och läroinrättning presenteras i tabell 2.

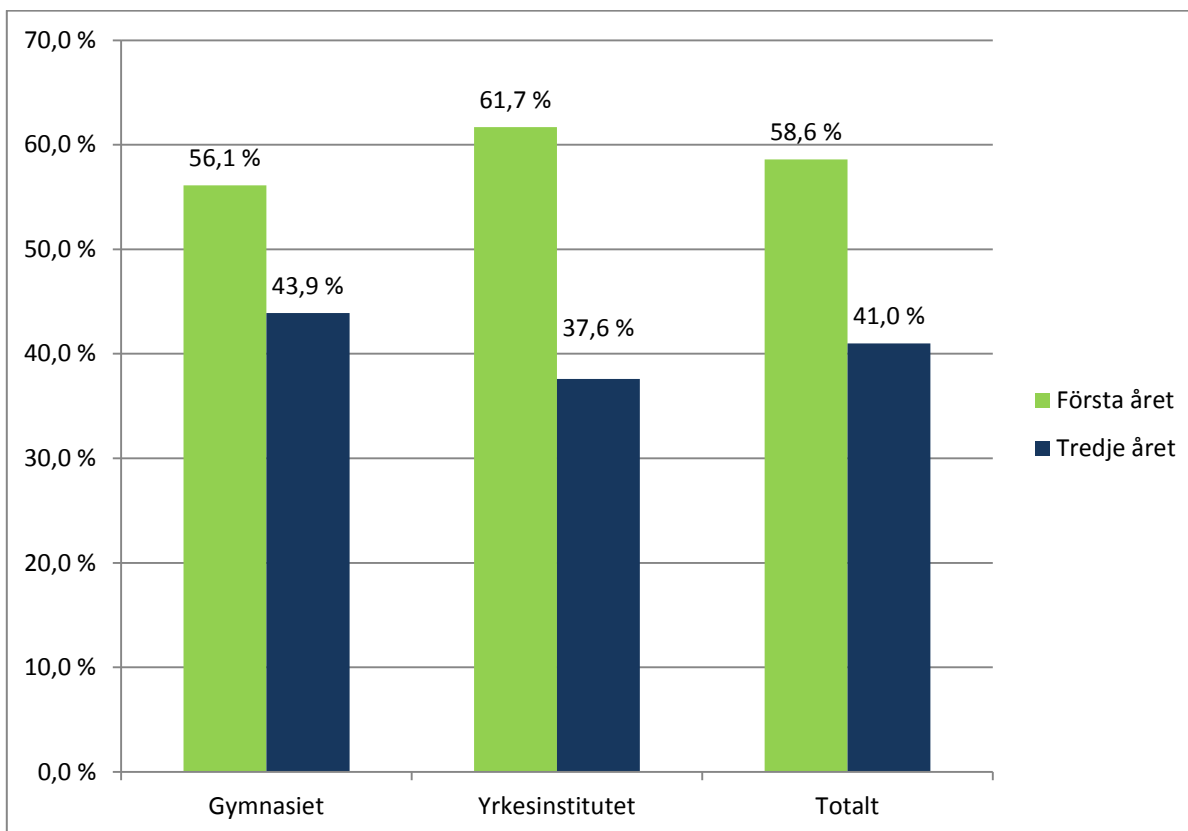
Könsfördelningen enligt skola var 68 män (43,3%) och 89 kvinnor (56,7%) på gymnasiet, medan på yrkesinstitutet fanns det 55 män (41,4%) och 78 kvinnor (58,6%). Således är könsfördelningen per skola ungefär densamma.

Tabell 1 Könsfördelning och läroinrättning

Fördelningen mellan första och tredje årets elever på respektive instans var jämn. På gymnasiet var det 88 elever (56,1%) som gick på första året och 69 elever (43,9%) som gick på tredje året. På yrkesinstitutet var det 82 elever (61,7%) som gick första året och 50 elever (37,6%) som gick tredje året. Totalt var det 170 elever (58,6%) på första året och 119 elever (41,0%) på tredje året. Presenteras i nedanstående tabell.

Tabell 2 Fördelning mellan första och tredje årets elever

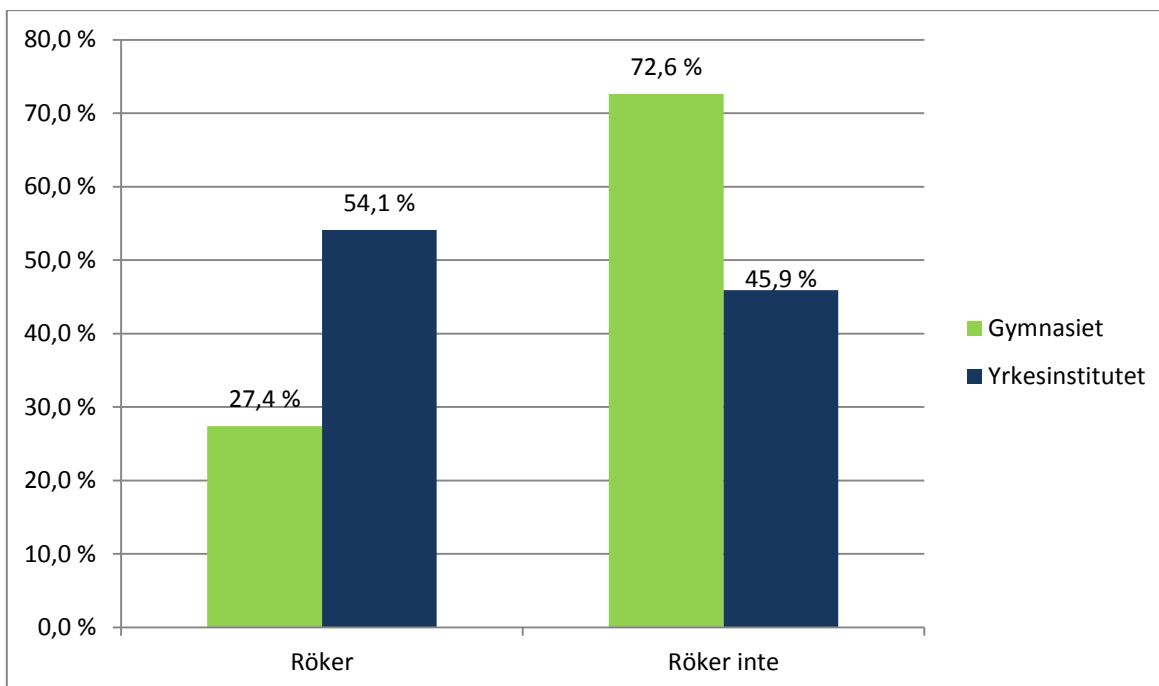

7.2 Rökvanor bland informanterna

Informanternas rökvanor presenteras enligt skola. Respondenterna har valt att först presentera hur många som röker och inte röker, för att få en bild över det verkliga antalet som röker tobak någon gång (tabell 3). I tabell 4 presenteras rökfrekvensen mera noggrant.

Fråga 4 i enkäten fick informanterna svara på ifall de röker eller inte och hur mycket de i så fall röker. Svaren presenteras i tabell 3 och 4. I gymnasiet rökte 43 elever (27,4%) medan 72 elever (54,1%) rökte på yrkesinstitutet. Av gymnasieeleverna var det 114 elever (72,6%) som inte rökte, medan 61 elever (45,9%) på yrkesinstitutet var icke-rökare. Alltså, procentantalet som röker på yrkesinstitutet är högre än de som röker på gymnasiet. Eftersom $p=0,000$ betyder det att slumpen inte kan ha påverkat resultatet och att det därmed finns ett samband mellan att man röker och i vilken skola man går.

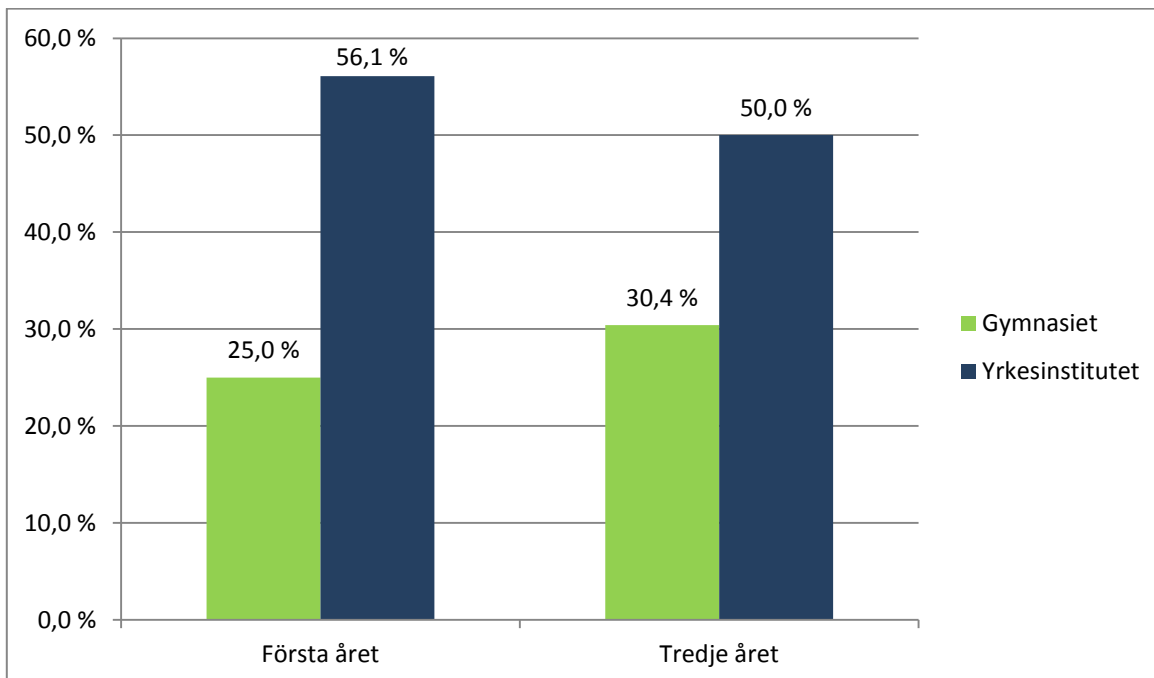
Tabell 3 Antalet rökare per skola i procent

Chi- kvadrat= 21,526 (df=1), $p=0,000$

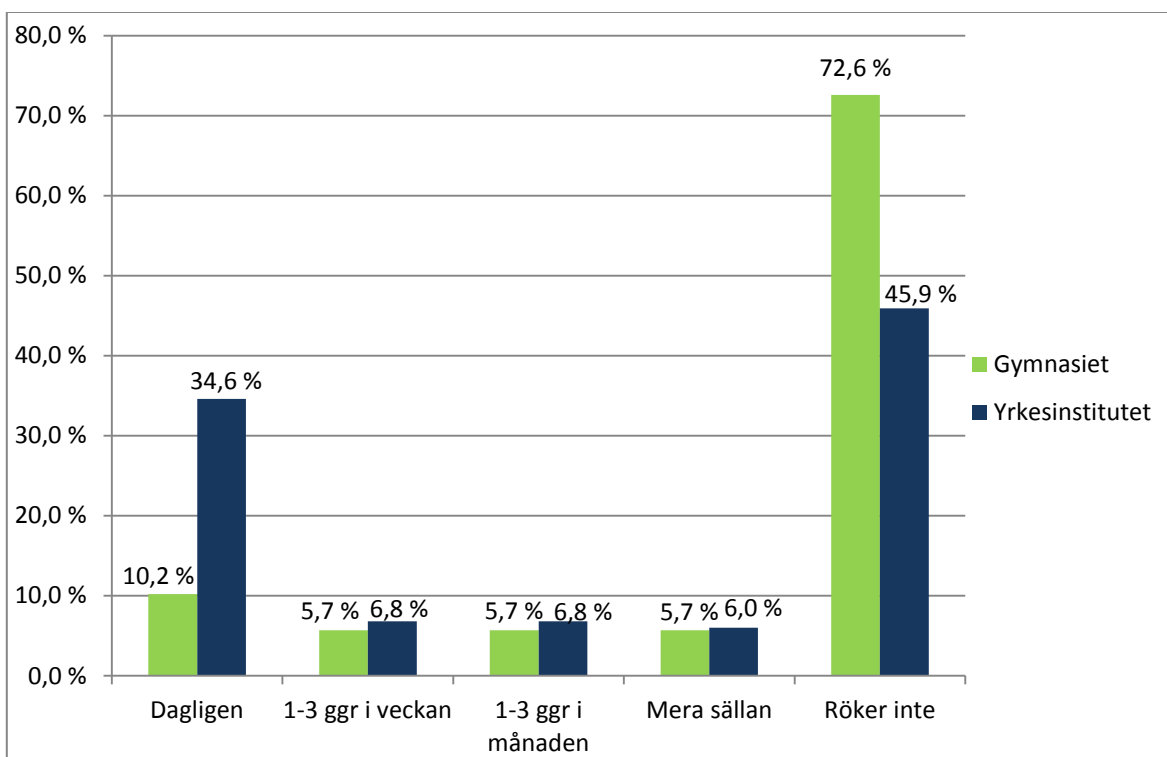
Elever som går på första året är vanligtvis under 18 år och får därmed egentligen inte inneha tobak. På gymnasiet var det 22 personer (25,0%) på första året som rökte och 46 personer (56,1%) på yrkesinstitutet som rökte. På tredje året är eleverna vanligtvis 18 år; där rökte 21 personer (30,4%) på gymnasiet och 25 personer (50,0%) på yrkesinstitutet. Ses i tabellen nedan.

Tabell 4 Rökarna enligt årskurs och skola

Respondenterna frågade hur ofta eleverna röker med svarsalternativen: dagligen, 1-3 ggr i veckan, 1-3 ggr i månaden, mera sällan och nej. Det kom fram att i gymnasiet så rökte 16 elever (10,2%) dagligen, 9 elever (5,7%) 1-3 gånger i veckan, 9 elever (5,7%) 1-3 gånger i månaden och 9 elever (5,7%) rökte mera sällan. 114 elever (72,6%) rökte inte alls. På yrkesinstitutet rökte 46 elever (34,6%) dagligen, 9 elever (6,8%) 1-3 gånger i veckan, 9 elever (6,8%) 1-3 gånger i månaden, 8 elever (6,0%) mera sällan medan 61 elever (45,9%) inte alls rökte. Resultatet ses i tabellen nedan.

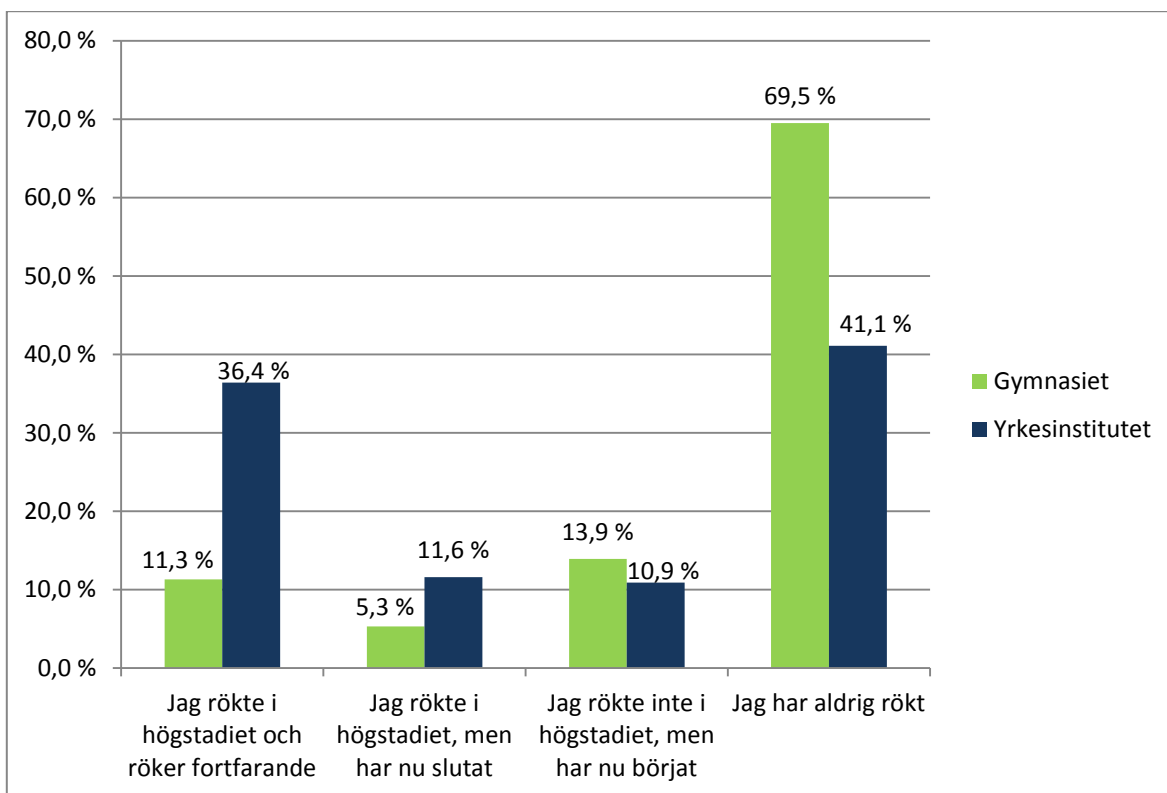
Tabell 5 Rörfrekvens hos eleverna

Största skillnaden mellan skolorna angående rökningen var den dagliga rökningen. Bland de elever på yrkesinstitutet som rökte var det en klar majoritet som rökte dagligen medan gymnasieelevernas rökfrekvens var mer jämnt fördelad.

Informanterna tillfrågades i fråga 6 ifall de rökte i högstadiet. I gymnasiet var det 17 personer (11,3%) som rökte i högstadiet och rökte fortfarande, 8 personer (5,3%) som rökte i högstadiet men som nu hade slutat och 21 personer (13,9%) rökte inte i högstadiet men hade nu börjat. 105 personer (69,5%) svarade att de aldrig hade rökt. På yrkesinstitutet var det 47 personer (36,4%) som rökte i högstadiet och rökte ännu, 15 personer (11,6%) rökte i högstadiet men hade nu slutat och 14 personer (10,9%) rökte inte i högstadiet men hade nu börjat. 53 personer (41,1%) hade aldrig rökt. Ses i tabellen nedan.

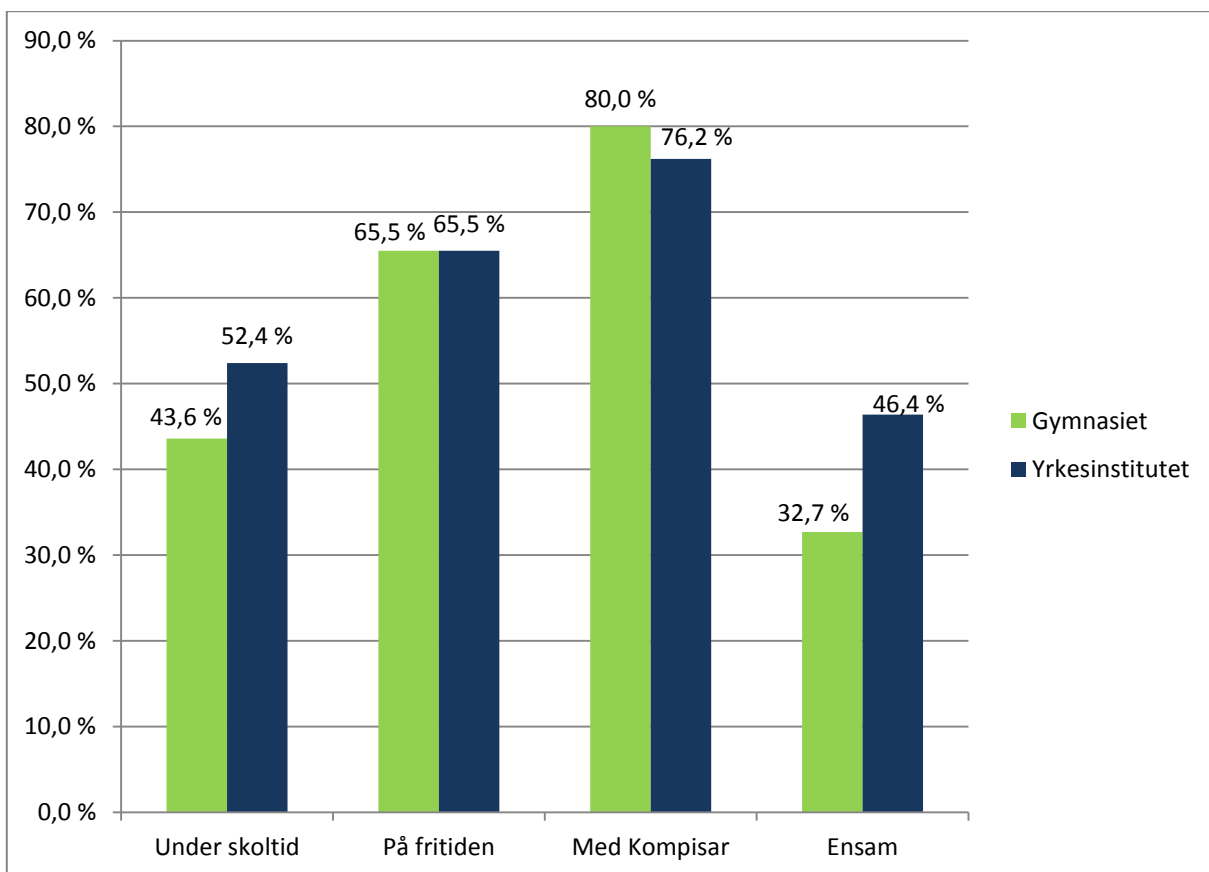
Tabell 6 Elevernas rökning i högstadiet

Majoriteten av de som rökte i högstadiet och fortfarande röker, var de som gick på yrkesinstitutet. Det var ändå fler av de som gick på yrkesinstitutet som hade rökt i högstadiet, men som nu hade slutat. Det var också aningen fler gymnasieelever som inte rökte i högstadiet, men som nu börjat röka.

För att se ifall det är skillnader mellan skolorna och i vilka sammanhang de röker tillfrågades eleverna i fråga 8 i vilka situationer de röker med flera svarsalternativ möjliga. Svarsalternativen var under skoltid, på fritiden, med kompisar och ensam. Bland rökarna i gymnasiet var det 24 elever (43,6%) som rökte under skoltid, 36 elever (65,5%) rökte på fritiden, 44 elever (80,0%) rökte med kompisar och 18 elever (32,7%) rökte ensam. På yrkesinstitutet var det 44 elever (52,4%) som rökte under skoltid, 55 elever (65,5%) rökte på fritiden, 64 elever (76,2%) rökte med kompisar och 39 elever (46,4%) rökte då de var ensam. Ses i tabellen nedan.

Tabell 7 Situationer då eleverna röker

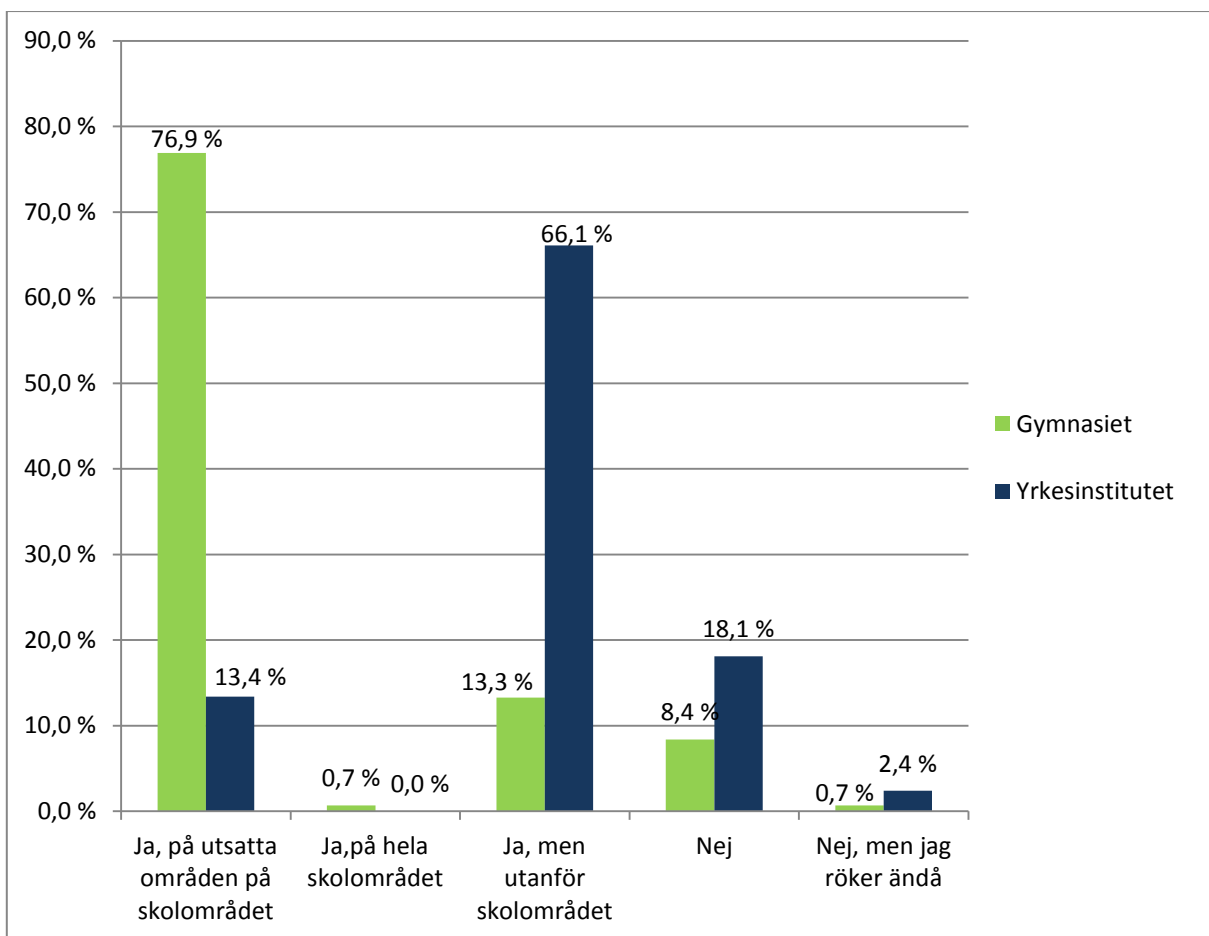

Resultatet visar att det inte är någon större skillnad mellan skolorna i vilka situationer eleverna röker.

7.3 Rökning i skolan

På frågan (nummer 9 i enkäten) ifall informanterna får röka under skoltid var det 110 elever (76,9%) på gymnasiet som sade att man får röka på utsatta områden på skolområdet, 1 elev (0,7%) svarade att man får röka på hela skolområdet, 19 (13,3%) svarade att man får röka under skoltid, men utanför skolområdet, 12 elever (8,4%) svarade nej medan 1 person (0,7%) svarade att man inte får röka under skoltid, men att hen röker ändå. På yrkesinstitutet var det 17 elever (13,4%) som svarade att man fick röka på utsatta områden, ingen som svarade att man fick röka på hela skolområdet, 84 elever (66,1%) svarade att man fick röka under skoltid, men då utanför skolområdet. 23 elever (18,1%) svarade nej och 3 elever (2,4%) svarade att man inte fick röka på skolområdet, men att hen röker ändå. Syns i tabellen nedan.

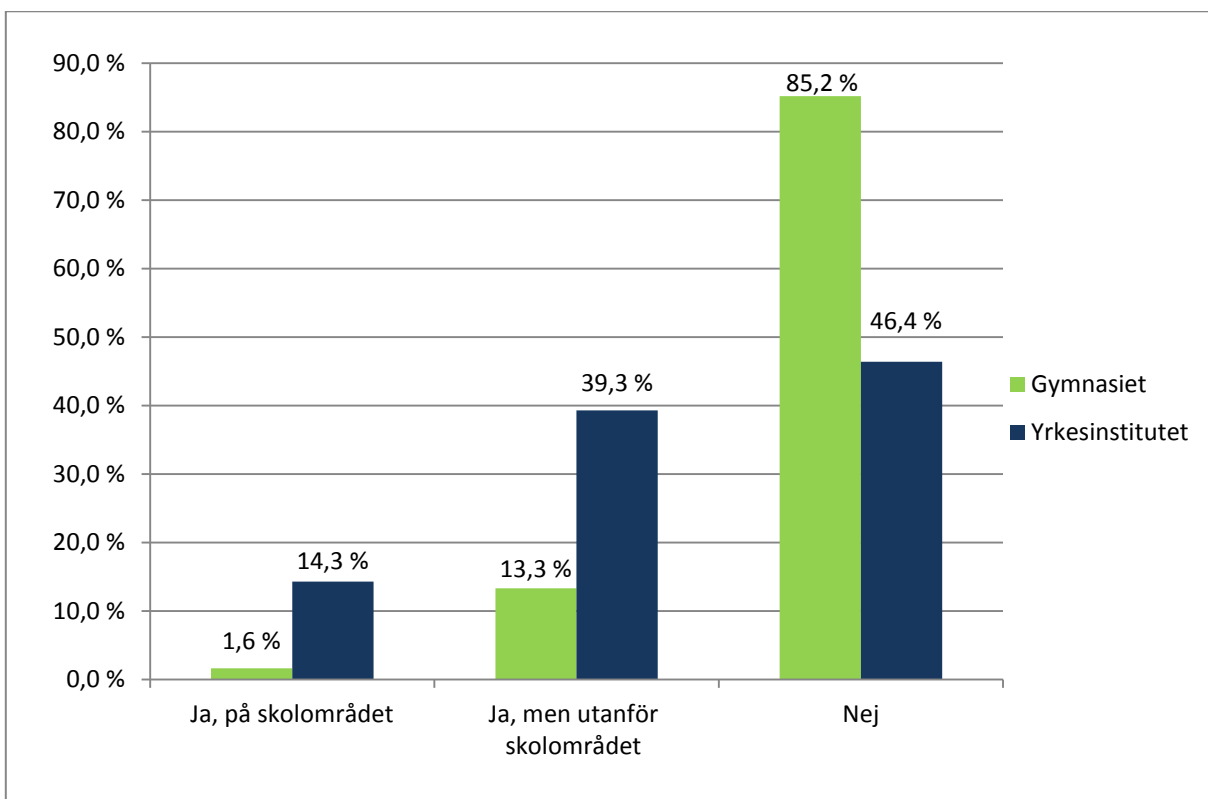
Tabell 8 Elevernas uppfattning om var och om man får röka under skoltid

Majoriteten av de gymnasieelever som svarade på frågan om man får röka under skoltid svarade att man får röka under skoltid på utsatta områden. Eleverna vid andra stadiets yrkesutbildning svarade däremot i majoritet att de får röka under skoltid, men utanför skolområdet

Informanterna tillfrågades ifall lärarna rökte under skoltid. Av de som svarade på frågan i gymnasiet svarade 2 personer (1,6%) ja, lärarna röker på skolområdet. 17 personer (13,3%) svarade ja, men utanför skolområdet och 109 personer (85,2%) svarade nej. På yrkesinstitutet svarade 16 personer (14,3%) att lärarna röker på skolområdet, 44 personer (39,3%) svarade ja, men utanför skolområdet och 52 personer (46,4%) svarade nej. Svaren syns i tabell 9 nedan.

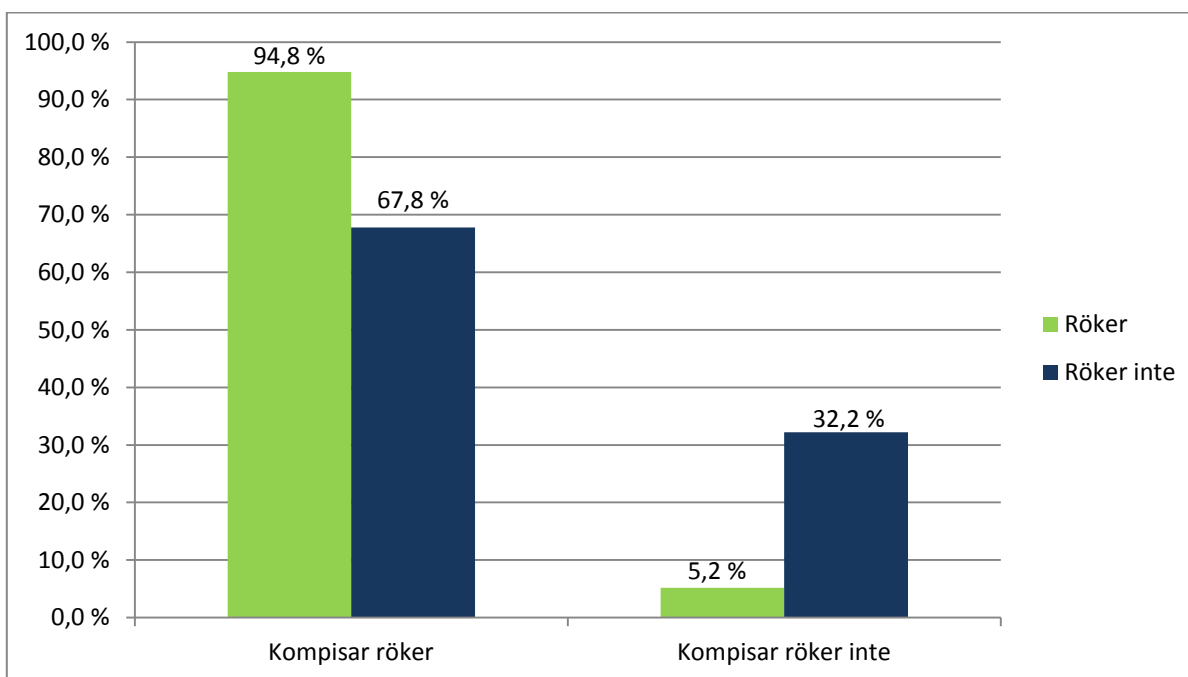
Tabell 9 Elevernas syn på lärarnas rökvanor under skoldagen

7.4 Bakomliggande orsaker till rökning

I fråga 7 frågades det om informanternas kompisar röker med svarsalternativen ja och nej. Av de som rökte var det 109 personer (94,8%) som hade kompisar som rökte och 6 stycken (5,2%) hade inte kompisar som rökte. Av de elever som inte rökte var det 118 stycken (67,8%) som hade kompisar som rökte medan 56 stycken (32,2%) av icke-rökarna hade kompisar som också var icke-rökare. Eftersom $p=0,000$ innebär det att det finns ett samband mellan att man själv röker och att man har kompisar som röker, slumpen har således inte påverkat resultatet. Ses i tabellen nedan.

Tabell 10 Antalet rökare/icke-rökare vars kompisar röker/inte röker i procent

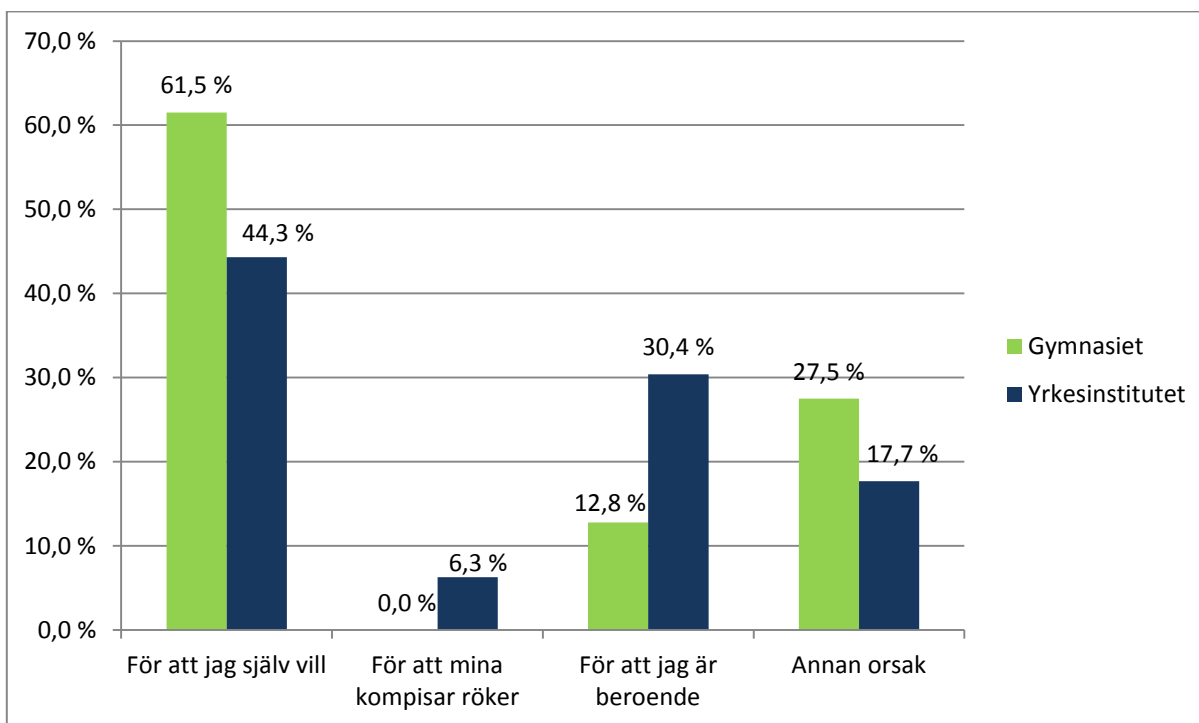

Chi-kvadrat = 29,880 (df=1), $p=0,000$

Av de som röker är det vanligast att man har en kompis som också röker. Av icke-rökarna var det även vanligare att man hade rökande kompisar än kompisar som inte rökte. Andelen rökare som inte hade rökande kompisar var liten.

Orsaker till varför rökarna röker är olika och informanterna fyllde i flera svarsalternativ på frågan "Varför röker du?" (fråga 13). Svartsalternativen var begränsade med alternativen "För att jag själv vill", "För att mina kompisar röker", "För att jag är beroende" och "Annan orsak". I gymnasiet var det 24 elever (61,5%) som rökte för att de själv ville, ingen som rökte för att kompisarna rökte, 5 elever (12,8%) rökte för att de var beroende samt 11 elever (27,5%) rökte av någon annan orsak. På yrkesinstitutet var det 35 elever (44,3%) som rökte för att de själv vill, 5 elever (6,3%) rökte för att kompisarna rökte, 24 elever (30,4%) rökte för att de var beroende och 14 elever (17,7%) rökte av annan orsak. Resultatet syns i tabellen nedan.

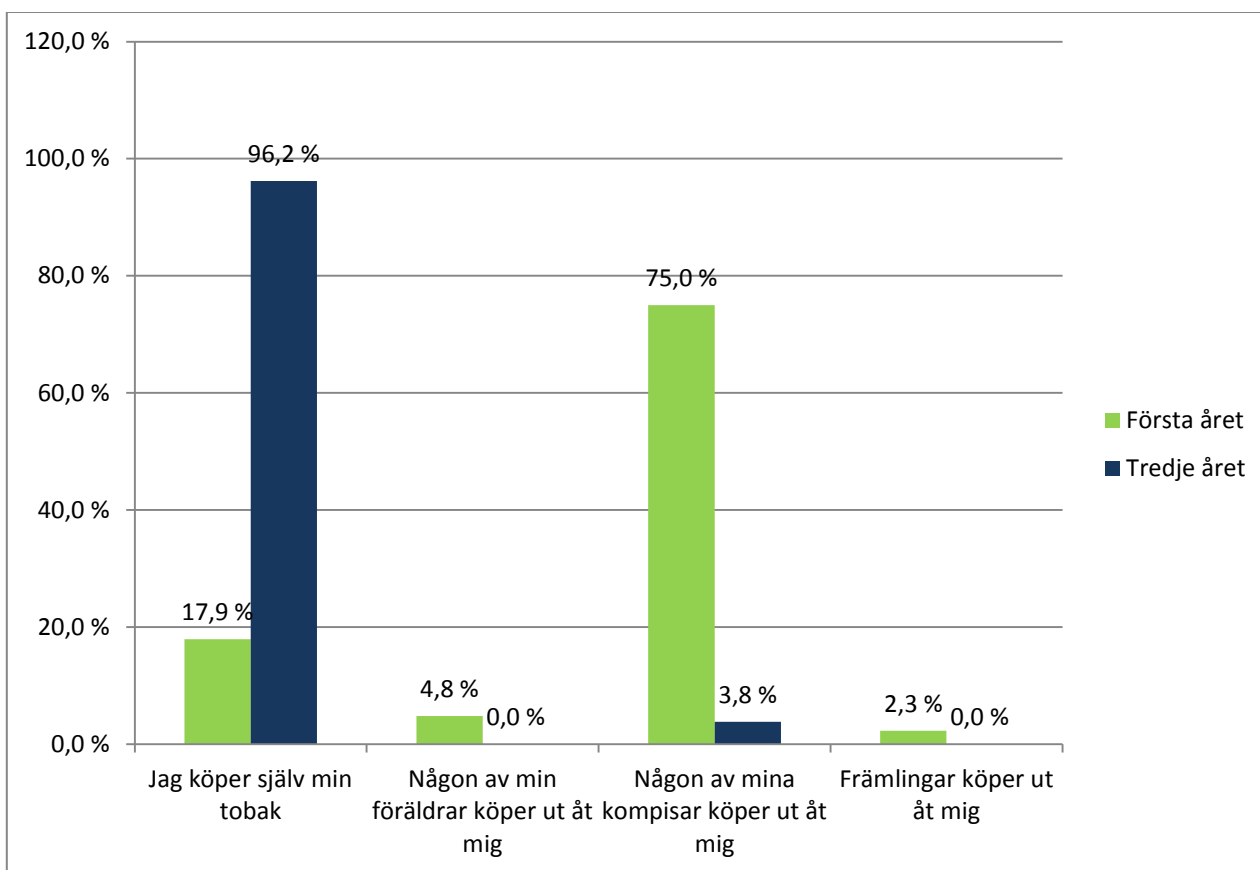
Tabell 11 Orsaker till varför de röker

Största delen av rökarna röker för att de själv vill både på gymnasiet och yrkesinstitutet och på båda instanserna är det mindre än hälften som röker för att de är beroende. Några på yrkesinstitutet röker för att kompisarna röker.

Informanterna tillfrågades i fråga 12 på vilket sätt de får tag i tobak, med flera svarsalternativ möjliga. Av rökarna på första året var det 15 (17,9%) som köpte sin tobak själv, 4 (4,8%) som hade sina föräldrar att köpa ut åt dem, 63 elever (75,0%) som hade kompisar att köpa ut och 2 (2,3%) hade främlingar att köpa ut åt dem. Av rökarna på tredje året var det 50 (96,2%) som köpte sin tobak själv, ingen som hade föräldrar eller främlingar att köpa tobak åt dem och 2 (3,8%) som hade kompisar att köpa tobak åt dem. Presenteras i tabellen nedan.

Tabell 12 Hur rökarna får tag i tobak

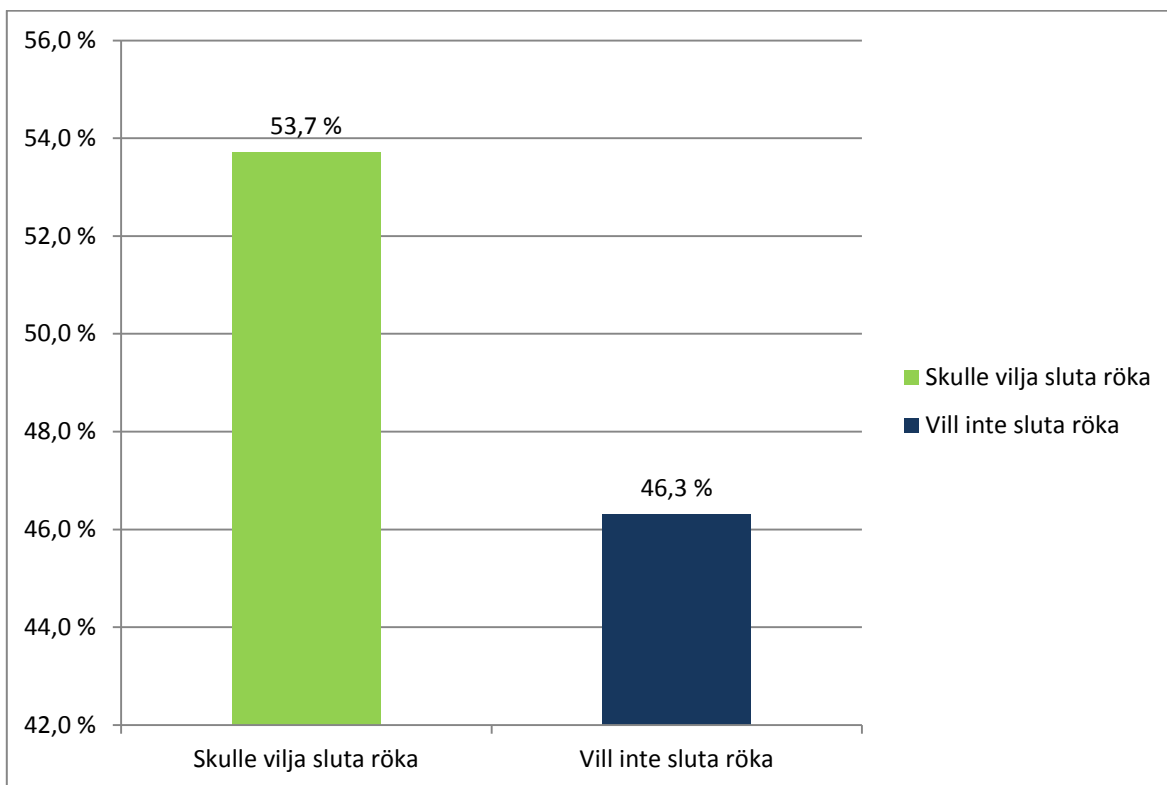

Även om de som går första året vanligtvis är under 18 år och inte skulle få köpa tobak var det ändå nästan 18% som köpte sin tobak själv, i övrigt var det via kompisar som majoriteten av rökarna på första året fick tag på tobak. På tredje året var det de flesta som köpte sin egen tobak, men det var också någon som hade sin kompis att köpa ut åt sig.

7.5 Viljan att sluta röka och upplevelser om hälsokunskapsundervisningen i skolan

Vilja är en viktig faktor när man skall sluta röka. I enkäten ville respondenterna veta om rökarna var intresserade av att sluta. På frågan "Skulle du vilja sluta röka?" var det 48 stycken (53,7%) av rökarna som skulle vilja sluta röka, medan 43 stycken (46,3%) av rökarna inte skulle vilja sluta röka. Ses i tabellen nedan.

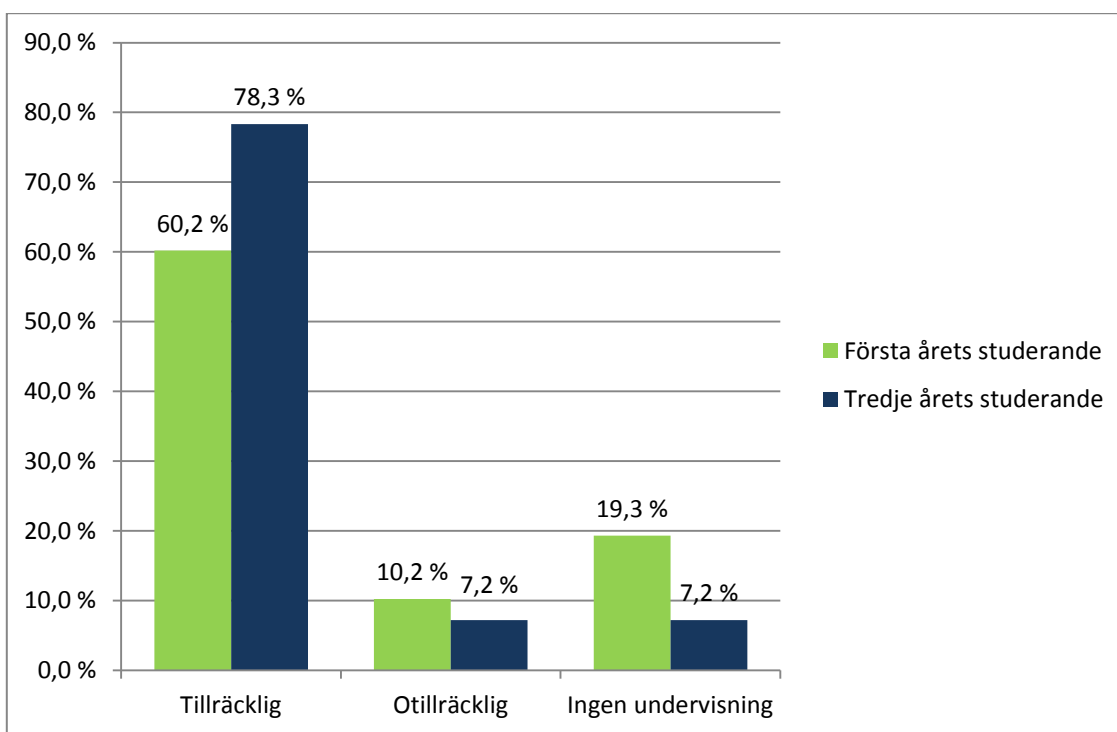
Tabell 13 Viljan att sluta röka bland de som röker

Viljan att sluta röka var tudelad bland eleverna.

Informanterna tillfrågades om de ansåg att deras hälsokunskapsundervisning angående rökningens skadeeffekter var tillräcklig. I gymnasiet var det 53 stycken (60,2%) på första året och 54 stycken (78,3%) på tredje året som ansåg att de fått tillräckligt med undervisning. 9 stycken (10,2%) på första året och 5 stycken (7,2%) på tredje året ansåg att deras undervisning inte varit tillräcklig. 17 stycken (19,3%) på första året och 5 stycken (7,2%) på tredje året hade inte fått någon undervisning. Resultatet syns i tabellen nedan.

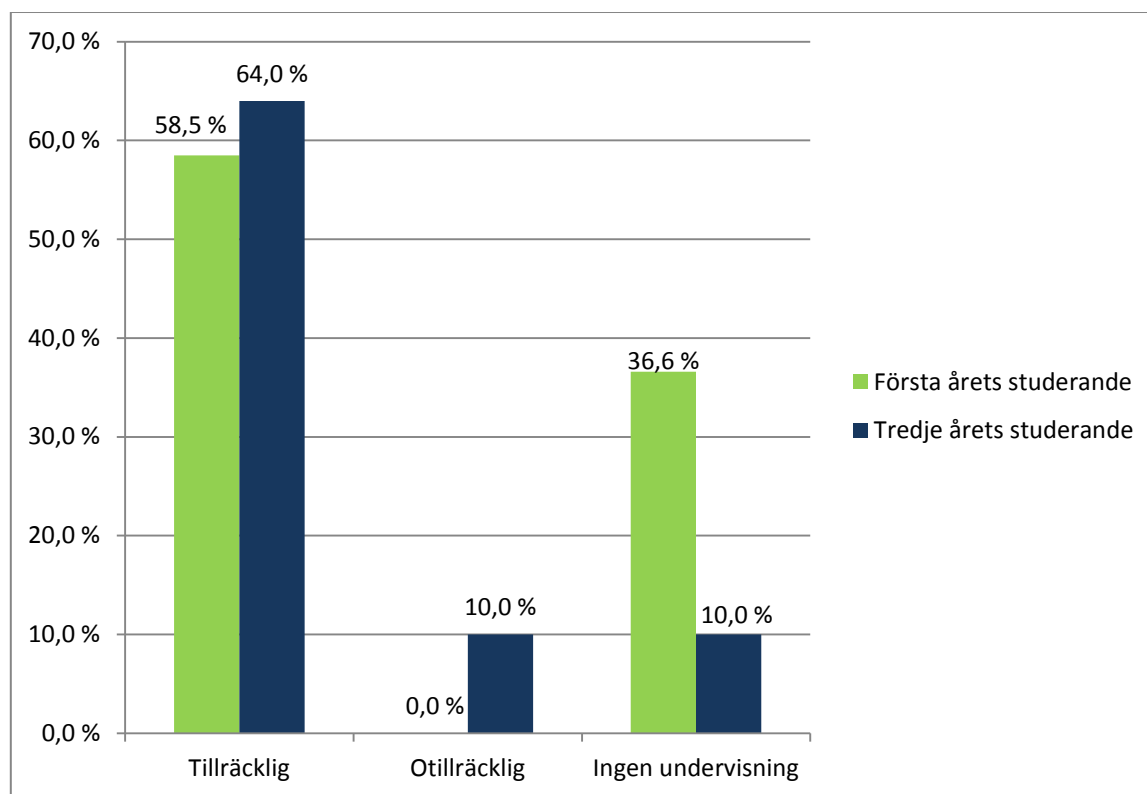
Tabell 14 "Har du enligt din mening fått tillräckligt med undervisning om rökningens skadeeffekter på din nuvarande skola?" Gymnasiet

Majoriteten av gymnasieeleverna ansåg att de fått tillräckligt med undervisning om rökningens skadeeffekter.

På yrkesinstitutet var det 48 elever (58,5%) på första året och 32 elever (64,0%) på tredje året som ansåg att hälsokunskapsundervisningen angående rökningens skadeeffekter var tillräcklig. Ingen på första året och 5 personer (7,2%) på tredje året ansåg att undervisningen varit otillräcklig. 30 elever (36,6%) på första året och 5 elever (10,0%) på tredje året hade inte fått någon undervisning angående rökningens skadeeffekter. Ses i tabellen nedan.

Tabell 15 "Har du enligt din mening fått tillräckligt med undervisning om rökningens skadeeffekter på din nuvarande skola?" Yrkesinstitutet

Majoriteten av yrkesinstitutets elever tyckte att undervisningen om rökningens skadeeffekter var tillräcklig. Dock var det många av första årets elever som menade att de inte har fått någon undervisning om detta ämne.

8 Tolkning av resultat

I detta kapitel kommer respondenterna att förklara och tolka resultatet av undersökningen. I tolkningen utgår respondenterna från resultatet och speglar det mot de teoretiska utgångspunkterna samt tidigare forskning. Respondenterna kommer att presentera tolkningen enligt frågeställningarna i enkätstudien.

8.1 Skillnader i tobaksrökning

I resultatet av enkäten visade det sig att det förekommer skillnader i rökvanorna bland elever på andra stadiets yrkes- och gymnasieutbildning. Det kom fram att antalet elever som rökte var fler på andra stadiets yrkesutbildning (54,1%) än på gymnasieutbildning (27,4%). På andra stadiets yrkesutbildning rökte 34,6% av eleverna dagligen medan 10,2% av eleverna i gymnasiet rökte dagligen. När man jämför detta resultat med tidigare forskning vad gäller daglig rökning gjord i hela landet var motsvarande siffror 9% bland gymnasieelever och 40% av elever på yrkesinstitut (Puusniekka 2011). I Lappland och Helsingfors var daglig rökning bland gymnasieelever 12% och 41% bland elever på andra stadiets yrkesutbildning (Puusniekka & Jokela 2009). Resultatet av enkätundersökningen avviker inte avsevärt från tidigare forskning. Rökfrekvensen bland elever på andra stadiet är relativt lika i hela landet, vilket betyder att man kan dra slutsatsen att elever på andra stadiets yrkesutbildning röker mera än gymnasieelever.

Orsaker till att det finns skillnader i tobaksrökningen kan vara många. Enligt Eriksson (1995) är ett grundantagande att olikheter i människors hälsobild inte kan klargöras enbart genom olika former av hälsobeteenden eller mänskliga behov, utan olikheterna finns att sökas i mera genomgripande motiv eller i den personliga drivkraften för hälsa. Man kan tolka skillnaderna i tobaksrökning som att det ligger i den personliga drivkraften för hälsa, beror det då på undervisningen i hälsokunskap som eleverna fått, på omgivningen eller något helt annat är då frågan.

8.2 Faktorer som påverkar elevernas rök beteende

Enligt finsk tobakslag (13.8.1976/693) är det förbjudet att köpa, inneha och sälja tobaksprodukter om man är under 18 år. Det finns många faktorer som påverkar rök beteendet som till exempel skolans tobakspolicy, kompisars rök beteende, rökdebut samt hur lätt eleverna får tag på tobak.

Tidigare forskning har visat att sedan man i England höjt åldersgränsen från 16 till 18 år för tobaksköp har andelen 16–17-åringar som röker minskat (Fidler & West 2010). Elever som går första året på andra stadiets utbildning är vanligtvis under 18 år och får således inte köpa eller inneha tobak enligt finsk lag. I enkätundersökningen kom det fram att under första året på gymnasiet är det 25,0% som röker och 56,1% röker på yrkesinstitutet. Detta innebär att de som röker på första året torde få tag i tobak på annat sätt än att köpa. I enkätundersökningen kom det fram att nästan 18% av rökarna på första året köper sin tobak själv, vilket innebär att det är ett brott mot lagen där det står att man varken får köpa eller inneha tobak. Största delen av rökarna på första året får dock sin tobak via kompisar som köper ut åt dem. På tredje året är det vanligast att man köper sin tobak själv. På yrkesinstitutet var det fler som rökte på första året, medan på gymnasiet var det något fler som rökte på tredje året. Enligt tidigare forskning (Edvardsson m.fl. 2009) finns de flesta rökarna på första året på andra stadiets utbildning. I denna studie som gjorts fanns inte något sådant klart resultat.

Forskning har påvisat att ju tidigare rökdebut, desto större risk är det att man röker senare i livet (Hu m.fl. 2006). I enkätundersökningen kom det fram att drygt en tredjedel av dem som gick på yrkesinstitutet och drygt en tiondel som gick på gymnasiet hade rökt i högstadiet och rökte fortfarande. En liten del av dem som hade rökt i högstadiet hade slutat röka på andra stadiets utbildning.

Kompisars rökning påverkar också ifall man röker eller börjar röka. I enkätundersökningen visade det sig att andelen som hade kompisar som rökte var hög, vare sig personerna rökte eller inte. I tidigare forskning har det visat sig att risken för att man själv börjar röka eller röker ökar ifall man har en bästa vän som röker (Hu m.fl. 2006; Vink m.fl. 2003; Harakeh m.fl. 2007). Enligt detta resultat som fås från

enkätundersökningen visar det sig att just i de skolor som deltagit i undersökningen har det inte betydelse ifall man själv röker eller inte och ifall man har kompisar som röker. Dock visade det sig att av de som rökte var det endast en liten del som hade kompisar som inte rökte. Detta resultat kan överensstämma med Schaefers (2012) resultat från sin forskning där man kom fram till att man var mer benägen att söka sig till vänner som har liknande rökvanor som en själv.

Enligt Penders (2011) hälsofrämjande modell är individens benägenhet till att påbörja ett hälsofrämjande beteende beroende av ifall individen tror att det är svårt eller omöjligt att börja med det hälsofrämjande beteendet. Detta kan tolkas till att ifall ens kompisar röker och man själv röker är det svårare att sluta med att röka och man kan lätt tycka att det är svårt att sluta röka.

8.3 Elevernas rökning under skoltid

Det är förbjudet att röka i lokaler eller på skolområdet vid gymnasier och yrkesläroanstalter. (Tobakslag 13.8.1976/693). Trots detta svarade hela 76,9% av gymnasieeleverna att det får röka under skoltid på utsatta områden. Vid yrkesinstitutet svarade 13,4% att de får röka under skoltid på utsatta områden. Trots detta så är det ett större procenttal av eleverna på andra stadiets yrkesnivå som röker. Det var fler elever på yrkesinstitutet än på gymnasiet som svarade att lärare röker under skoltid, men utanför skolområdet.

I tidigare forskning har man kommit fram till att ifall skolan inte har så strikt tobakspolicy finns det större risk för att eleverna blir dagliga rökare (Moore m.fl. 2001). I en annan studie kom man fram till att tobaksrökning är vanligare bland dem som upplever att det är vanligt och accepterat med tobak och kom att skolmiljön och skolans tobakspolicy har inverkan på ungdomars rökvanor (Adams m.fl. 2009).

Respondenternas studie stämmer därmed inte helt och hållet överens med tidigare forskningsresultat eftersom majoriteten av eleverna vid gymnasiet svarat att de får röka på utsatta områden under skoltid. Men å andra sidan så är det färre lärare som röker vid gymnasiet än på yrkesinstitutet om man går efter vad eleverna svarat i respondenternas enkät. Det kan ses som en tolkningsfråga om eleverna anser att det

är mera accepterat att röka om lärare röker under skoltid, eller att man får röka under skoltid på utsatta ställen.

I Penders hälsofrämjande modell (2011) beskriver Pender att en persons benägenhet till att påbörja eller fortsätta ett hälsofrämjande beteende är beroende av ifall individen begriper beteendets nytta. Man kan ju fundera ifall eleverna anser att det inte finns någon nytta med att sluta röka eftersom lärare röker och då är det väl accepterat att röka?

8.4 Undervisning i hälsokunskap angående rökningens skadeeffekter

I Helsingfors gjorde man en forskning där man undersökte elevernas rökvanor i olika skolor i Helsingfors. Tretton skolor tog i bruk ett tre-årigt rökpreventionsprogram medan fjorton skolor använde sig av det standardiserade hälsokunskapsprogrammet. Effekten av preventionsprogrammet var god, eleverna rökte mindre i de skolor var man använde sig av preventionsprogrammet än de elever som fick ta del av det standardiserade hälsokunskapsprogrammet. (Vartiainen m.fl. 2007).

I gymnasielagen (21.8.1998/629) står det att eleverna skall ha en kurs i hälsokunskap, vilket motsvarar 38 timmars undervisning. Syftet med denna kurs är bland annat att eleverna skall ha kunskap om de vanligaste folksjukdomarna samt hur man kan förhindra dem. I lagen om yrkesutbildning (21.8.1998/630) står det att elevernas hälsokunskapsundervisning skall omfatta en studievecka på 40 timmar. Till målen hör att eleverna skall ha kunskap om skadeverkningar till följd av tobak- och droganvändning. Respektive skolor strävar även till att eleverna skall känna till olika faktorer som påverkar det psykiska, fysiska och sociala välbefinnandet. Men enligt Eriksson (1995) och den ontologiska hälsomodellen går det inte att lära ut hälsa, man bör beröra människans inre hälsoförmåga, potential, för att hälsa skall kunna utvecklas.

Bland första årets gymnasieelever var det 60,2% som tyckte att undervisningen gällande rökningens skadeverkan var tillräcklig. 10,2% av eleverna ansåg undervisningen som otillräcklig och 19,3% menade att de inte har fått någon

undervisning. 25,0% av eleverna har svarat i enkäten att de röker (allt från "mera sällan" till "dagligen"). Bland tredje årets gymnasieelever var det 78,3% som ansåg att deras hälsokunskap varit tillräcklig, medan 7,2% har svarat "otillräcklig" och 7,2% svarade "ingen undervisning". Andelen rökare bland gymnasieeleverna var totalt 30,4%.

Bland första årets elever på yrkesinstitut ansåg 58,5% att de fått tillräckligt med hälsokunskap i rökningens skadeeffekter, ingen tyckte att undervisningen var otillräcklig medan 36,6% hade svarat "ingen undervisning". 56,1% av eleverna svarade att de röker. Av eleverna som går tredje året på andra stadiets yrkesutbildning ansåg 64,0% att de hade fått tillräckligt med undervisning gällande rökning och dess påverkan. 10,0% svarade "otillräcklig" och 10,0% "ingen undervisning". Totalt 50,0% av eleverna på andra stadiets yrkesutbildning röker.

I enkätundersökningens resultat visade det sig att majoriteten av eleverna, oberoende av skola, ansåg sig ha fått tillräckligt med undervisning i sin nuvarande skola om rökningens skadeverkan. Respondenterna har jämfört med hur många elever som anser sig ha fått tillräcklig med undervisning i ämnet med hur många elever som röker. Men är det svårt att dra några slutsatser om huruvida skolornas hälsokunskap har effekt på rökvanorna i och med att resultatet är så pass varierande. Vad de svarande själva menar som tillräcklig undervisning kan även vara en tolkningsfråga, enkäten tar inte upp något om själva kvaliteten på hälsokunskapsundervisningen. Det man dock kan se i enkätresultatet är att det är fler elever på yrkesinstitut än på gymnasiet som svarade att undervisningen var otillräcklig eller att de av någon anledning inte har fått någon undervisning om rökningens skadeeffekter. Det är sannolikt att detta är en bidragande faktor till varför rökning är vanligare på yrkesinstitut än på gymnasiet.

8.5 Elevernas vilja att sluta röka

I enkätundersökningen kom det fram att lite över hälften (53,7%) av rökarna skulle vilja sluta röka. Att röka är en hälsorisk och genom att sluta röka befrämjar man sin egen hälsa.

Enligt Eriksson kan inte hälsobilden klargöras endast genom hälsobeteenden, utan man måste gå mera in på djupet. Att göra hälsa innebär att man fokuserar på hälsosamt beteende och undviker hälsorisker. (Eriksson, 1995). Viljan att sluta röka kan tolkas som ett steg mot görande av hälsa, det vill säga att man fokuserar på ett mera hälsosamt beteende och försöker undvika hälsorisker. Det kan även uppfattas att den som vill sluta röka har en strävan efter hälsa vilket innebär att de tar steget mot varande av hälsa.

Penders hälsofrämjande modell talar om att man med hot och rädsla inte kan frambringa ett hälsobeteende på lång sikt (Pender m.fl. 2011). Att sluta röka är som redan nämnt ett hälsobeteende. Respondenterna tolkar viljan att sluta röka som ett begripande av beteendets nytta, det vill säga att man gärna börjar med ett beteende om man anser att fördelarna med att sluta röka är stora.

9 Kritisk granskning och diskussion

I detta kapitel kommer respondenterna att bland annat se över studiens reliabilitet och validitet samt diskutera huruvida studien löpte som planerat. Syftet med examensarbetet var att beskriva rökvanorna bland andra stadiets elever.

Reliabiliteten är viktig när man gör en undersökning, det vill säga att ifall undersökningen har hög reliabilitet så har andra oberoende mätningar samma eller ungefär samma resultat. Reliabiliteten kan testas genom att ha två test vid två olika tidpunkter eller låta en/flera andra forskare göra samma undersökning och se ifall man kommer fram till samma resultat. Utformade rutiner och anvisningar för olika skeden i studien ökar också reliabiliteten. Man bör även kontrollera att inga felaktiga inmatningar i datorn har gjorts. (Holme & Solvang 2010, s. 163-167). Återtestning samt kontrollfrågor kan också användas för att mäta en enkäts tillförlitlighet. (Ejvegård 2003, s. 70-72).

Angående rökning bland unga på andra stadiet, kom respondenterna fram till samma resultat som tidigare forskning. Respondenterna hade strukturerat en plan för hur studien skulle läggas upp och respondenterna har även fått handledning under

arbetets gång om vad som skulle kunna förbättras samt hur respondenterna skulle gå tillväga för att komma vidare i arbetet. Respondenterna har även granskat att inga felaktiga inmatningar har skett, genom att se över att enkäterna stämde överens med det inmatade materialet i SPSS. För att ytterligare öka studiens reliabilitet borde enkäten ha innehållit kontrollfrågor samt att respondenterna skulle ha gjort en återtestning av enkäten. I och med att enkätens reliabilitet inte har testats, kan denna studies reliabilitet inte garanteras till 100%.

Validiteten å sin sida är beroende på vad som mäts, det vill säga att man mäter det man har för avsikt att mäta. Valid information används för att pröva studiens frågeställningar. I undersökningsarbetet skall man också se till att informationen som samlas in är så pålitlig som möjligt. (Holme & Solvang 2010, s. 163-167).

I utformandet av enkäten försökte respondenterna hålla sig till så få frågor som möjligt för att enkäten inte skulle bli för lång och därmed för tidskrävande för eleverna. Det viktigaste var att hålla sig till de frågor som skulle ge svar på respondenternas frågeställningar.

I en forskning är det viktigt att forskaren är objektiv. Om ett forskningsarbete skall anses seriöst är det stora krav på forskaren och forskarens arbetssätt, beskrivningar och resultat. Man skall vara objektiv när det kommer till undersökningsproceduren och vara saklig och öppen i framställningen. (Holme & Solvang 2010, s. 330). Respondenterna anser att de har varit objektiva när studien har gjorts. Enkäten har utformats till att vara så objektiv som möjligt utan att vara mera positivt eller negativt inställd till någondera av skolorna.

Respondenterna utformade enkäten själva utifrån egna mål med studien. Det vill säga respondenterna ville få reda på skillnaderna mellan rökning bland elever på andra stadiets yrkesutbildning och gymnasieutbildning. Respondenterna hade själva lagt märke till att rökning var mera allmänt förekommande på andra stadiets yrkesutbildning. Tidigare forskning som respondenterna läste visade även på det.

I utformandet av en enkät bör man sätta tid på att planera själva enkäten. Frågorna i enkäten skall ställas i sådan ordning att de mest okomplicerade frågorna ställs först för att sedan övergå till mera känsliga och djupa frågor. Man skall även tänka på att

inte ställa ledande, långa eller onödiga frågor och man skall inte ställa frågor som kan tolkas på olika sätt. (Denscombe 2009, s. 219-220). Detta tänkte respondenterna delvis på, men kom fram till att en del frågor kunde ha omformulerats, eftersom det tydligen fanns olika tolkningar på vissa frågor. Ett exempel på en tolkningsfråga i enkäten var "Röker era lärare under skoltid?" med svarsalternativen "Ja, på skolområdet", "Ja, men utanför skolområdet" och "Nej". Flera elever hade skrivit "vet ej" bredvid frågan och en del hade lämnat frågan obesvarad. Respondenterna märkte således att ett "Vet ej" som svarsalternativ skulle ha varit bra att ha med. Ordningen på frågorna var kanske heller inte den bästa. Respondenterna kunde ha satt de frågor som rörde alla informanter först i enkäten och sedan placerat de frågor som enbart rörde rökarna sist. Ett exempel är frågan "Skulle du vilja sluta röka?" som kom som femte fråga i enkäten. Frågan kunde ha placerats till sist och då med svarsalternativen "Ja" och "Nej". En annan detalj var att enkäten bestod av ett blad med frågor på båda sidorna och att några av informanterna hade missat att vända på bladet. Det kunde ha stått "vänd" nere på första sidan för att upplysa informanterna om att det fanns fler frågor i enkäten. Något som respondenterna inte kom på just vid utformandet av enkäten var att fråga upp om användningen av andra tobaksprodukter, som till exempel snus. Å andra sidan var det om rökning bland unga respondenterna ville ta reda på, men respondenterna antar att de som snusar vanligtvis inte röker tobak. Orsaken till frågeformulärets brister kan till stor del bero på att tillräckligt med tid inte sattes på att utforma enkäten. Gymnasieeleverna som studerade tredje året skulle fara på "läsledigt" i mitten av februari 2013, det vill säga någon vecka efter att planen för examensarbetet var klar, så tiden för enkätutformandet var således inte så lång. Det var viktigt att enkäterna snabbt delades ut för att studien skulle kunna genomföras som planerat.

Informanternas intresse för ämnet är en annan sak som kan ha påverkat studiens resultat. Respondenterna kan inte avgöra om informanterna varit motiverade till att fylla i enkäten ordentligt. Möjligheten finns att informanterna har fyllt i enkäten slarvigt eftersom de endast vill få det undan. Andra kan ha fyllt i den noggrant och lagt mera tid på att fylla i enkäten.

Studien hade både väntade och förvånande resultat. Att rökningen är vanligare bland yrkeselever hade respondenterna redan fått reda på via tidigare forskning. Det var dock intressant att se hur det såg ut just i en del av Österbotten och att resultatet i enkätstudien inte skiljde sig så mycket från det resultat man fått från övriga landet. Förvånande i enkätstudien var att det är fler som börjar röka i gymnasiet än på yrkesinstitutet. Antalet elever som slutat röka var också fler på yrkesinstitutet än på gymnasiet. När man tittade på skolornas rökpolicyer verkade det ändå som om man fick röka på skolområdet enligt vissa elever, fastän lagen inte tillåter det. Var det bristande information från skolornas sida eller vad berodde det på?

Under studiens gång har respondenterna lärt sig mycket. Respondenterna hade en klar bild av vad de ville undersöka, men det var svårare att veta hur man skulle göra det i praktiken. Stegvis kom respondenterna underfund med hur de skulle bygga upp studien, bland annat med hjälp av handledning. Intresset för ämnet var starkt från början och under studiens gång har intresset för ämnet ytterligare stärkts. Det har funnits flera studier kring ämnet och respondenterna anser att det inte varit svårt att få tag på litteratur. Tidigare forskning understöder resultatet som respondenterna fått fram i sin studie.

Men hur skall man få ungdomar att sluta röka, eller att undvika att de ens börjar med rökning? Rökning är farligt och dessutom förbjudet för minderåriga. Ungdomarna kanske lockas av detta och vill kanske bilda sig en egen uppfattning om tobak. Eller kanske tobak är en social byggsten? Det finns många frågor kring ämnet. Som utvecklingsarbete skulle respondenterna kunna tänka sig att ha ett informationstillfälle i någon skola angående rökning, skadeverkningar och hur man kan sluta röka.

Källförteckning

Adams, M. L., Jason, L.A., Pokorny, S. & hunt, Y. (2009) *The Relationship Between School Policies and Youth tobacco Use*. Journal of School Health. Vol. 79. No. 1.

Denscombe, M. (2009) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur AB.

Edvardsson, I., Lendahls, L. & Håkansson, A. (2009) *When do adolescents become smokers?*. Scandinavian Journal of Primary Health Care. Vol. 27.

Ejlertsson, G. (1994) *Enkäten i praktiken- En handbok i enkätmetodik*. Lund: Studentlitteratur AB.

Ejlertsson, G. (2005) *Enkäten i praktiken. En handbok i enkätmetodik*. Lund: Studentlitteratur AB.

Ejvegård, R. (2003) *Vetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur AB.

Eriksson, K. (red), Bondas-Salonen, T., Herberts, S., Lindholm, L. & Matilainen, D. (1995) *Den mångdimensionella hälsan- verklighet och visioner*. Vasa: Vasa sjukvårdsdistrikt SKN, institutionen för vårdvetenskap, Åbo Akademi.

Erlanson-Albertsson, C. & Wingren, A. (2008). *Belöning och beroende*. Ica Bokförlag, Finland.

Fidler, J. & West, R. (2010) *Changes in smoking prevalence in 16-17-year-old versus older adults following a rise in legal age of sale: findings from an English population study*. Addiction. Vol. 105.

Harakeh,Z., Engels, R. C. M., Vermulst, A.A., de Vries, H. & Scholte, R. H.J.(2007) *The influence of best friends and siblings on adolescent smoking: A longitudinal study*. Psychology and Health. Vol. 22.

Helakorpi, S. (2012). *Tobaksstatistik 2011*. Institutet för hälsa och välfärd. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90752/Tr23_12.pdf?sequence=4 (Hämtat 15.3.2013).

Holme, I. & Solvang, B. (2010) *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur AB.

Hu, M-C., Davies, M. & Kandel, D. B. (2006) *Epidemiology and Correlates of Daily Smoking and Nicotine Dependence Among Young Adults in the United States*. American Journal of Public Health. Vol. 96. No. 2.

Hublet, A., Schmid, H., Clays, E., Godeau, E., Gabbhainn, G. S., Joossens, L., Maes, L. & the HBSC Research Network (2009) *Association between tobacco control policies and smoking behaviour among adolescents in 29 European countries*. Addiction. Vol.104.

Moore, L., Roberts, C & Tudor-Smith, C. (2001) *School smoking policies and smoking prevalence among adolescents: multilevel analysis of cross-sectional data from Wales*. Tobacco Control. Vol. 10.

Morin, A., Rodriguez, D., Fallu, J., Maïano, C. & Janosz, M. (2011) *Academic achievement and smoking initiation in adolescence: a general growth mixture analysis*. Addiction. Vol. 107.

Nordegren, T. & Tunving, K. (1998). *Droger A - Ö. Natur och Kultur, Borås*.

Olsson, H. & Sörensen, S. (2007) *Forskningsprocessen*. Stockholm: Liber AB.

Pellmer, K. & Wramner, B. (1997). *Tobaksbruk - förekomst, effekter och förändringsmöjligheter*. Lund: Studentlitteratur AB.

Pender, N., Murdaugh, C. & Parsons M. A. (2011). *Health Promotion in Nursing Practice, 6th ed.* Pearson Education, New Jersey.

Pennanen, M., Haukkala, A. de Vries, H. & Vartiainen, E. (2011) *Academic achievement and smoking: Is self-efficacy an important factor in understanding social inequalities in Finnish adolescents?* Scandinavian Journal of Public Health. Vol. 39.

Poulsen, L.H., Osler, M., Roberts, C., Due, P., Damsgaard, M. T. & Holstein, B. E. (2002) *Exposure to teachers smoking and adolescent smoking behaviour: analysis of cross sectional data from Denmark*. Tobacco Control. Vol. 11.

Puusniekka, R., (2011). *Hälsa i skolan*. Social- och hälsovårdsministeriet

Puusniekka, R., & Jokela, J. (2009). *Riski päihteiden käyttöön suurempi ammattiin opiskelevilla kuin lukiolaisilla*. Yhetyskuntapolitiikka , 2(74), 174- 184.

Raisamo, S., Pere, L., Lindfors, P., Tiirikainen, M. & Rimpelä, A. (2011) *Nuorten terveystapatutkimus 2011- Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977-2011*. Helsingfors: Social- och hälsovårdsministeriet. 2011:10.

Schaefer, D., Haas, S. & Bishop, N. (2012) *A dynamic model of US adolescents' smoking and friendship networks*. American Journal of public health. Vol. 102.

Sourander, A., Koskelainen, M., Niemelä, S., Rihko, M., Ristkari, T. & Lindroos, J. (2012) *Changes in adolescents mental health and use of alcohol and tobacco: a 10-year time-trend study of Finnish adolescents*. Eur Child Adolesc Psychiatry. Vol. 21.

Statistik och indikatorbanken SOTKANet. Institutet för hälsa och välfärd.

<http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu/hakusivu/tulossivu?regionCount=1¤tEvent=getData&sexCount=3&setId=p85c1a784c430d8fdc53f46a08040ed9e22df1dd74a768b&indCount=3&yearCount=1> (Hämtat: 15.3.2013).

Sutfin, E.L., McCoy, T.P., Berg, C.L., Champion, H., Helme, D.W., O'Brien, M.C. & Wolfson, M. (2012) *Tobacco Use by College Students. A Comparison of Daily and Nondaily Smokers*. Am J Health Behav. Vol. 36.(2).

Tomey, A. M. & Alligood, M. R. (1998). *Nursing Theorists and Their Work*, 4th ed. Mosby, St. Louis.

Utbildningsstyrelsen (2003) *Grunderna för gymnasiets läroplan- grunderna för läroplanen i gymnasieutbildning för ungdomar*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.

Utbildningsstyrelsen (2010) *Ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien, 20 OV (yhteiset opinnot) tavoitteet ja arviointi ammatillisessa peruskoulutuksessa*. http://www.oph.fi/download/30321_AmmTaitTaydOsat_170309_tekstiMustana.pdf (Hämtat: 15.3.2013).

Varis, T. & Virtanen, S. (2012). *Tobaksstatistik 2012*. Institutet för hälsa och välfärd. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110551/Tr27_13.pdf?sequence=1 (Hämtat: 21.10.2013).

Vartiainen, E., Pennanen, M., Haukkala, A., Dijk, F., Lehtovuori, R. & De Vries H. (2007) *The effects of a three-year smoking prevention program in secondary schools in Helsinki*. European Journal of Public Health. Vol.17. No. 17.

Vink, J., Willemsen, G. & Boomsma, D. (2003). *The association of current smoking behavior with the smoking behavior of parents, siblings, friends and spouses*. Addiction, 98, 923–931.

World Health Organization. (2011). *Young people: health risks and solutions*. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs345/en/> (Hämtat: 10.4.2013).

Øverland, S., Aarø, L. E. & Lill Lindbak, R. (2010) *Associations between schools' tobacco restrictions and adolescents' use of tobacco*. Advance Access publication. Vol. 25 no.5.

Finlands författningssamling

Förordning om yrkesutbildning (6.11.1998/811)

Gymnasielag (21.8.1998/629)

Gymnasieförordning (6.11.1998/810)

Lag om yrkesutbildning (21.8.1998/630)

Tobakslagen (13.8.1976/693)

ENKÄT OM RÖKVANOR BLAND ANDRA STADIETS STUDERANDE (1:a och 3:e årets studerande)

1 Kön

- Man
- Kvinna

2 Studieområde

- gymnasium
-
-
-
-

3 Vilket år studerar du?

- Första året
- Tredje året

4 Röker du?

- Ja
 - Dagligen
 - 1-3 gånger i veckan
 - 1-3 gånger i månaden
 - Mera sällan
- Nej

5 Skulle du vilja sluta röka?

- Ja
- Nej
- Jag röker inte

6 Rökte du i högstadiet?

- Jag rökte i högstadiet och röker fortfarande
- Jag rökte i högstadiet, men har nu slutat
- Jag rökte inte i högstadiet, men har nu börjat
- Jag har aldrig rökt

7 Röker dina kompisar?

- Ja
- Nej

8 Om du röker, i vilka situationer röker du? (flera svarsalternativ möjliga)

- Under skoltid
- På fritiden
- Med kompisar
- Ensam

9 Får ni röka under skoltid?

- Ja, på utsatta ställen på skolområdet
- Ja, på hela skolområdet
- Ja, men utanför skolområdet
- Nej
- Nej, men jag röker ändå

10 Röker era lärare under skoltid?

- Ja, på skolområdet
- Ja, men utanför skolområdet
- Nej

11 Har du enligt din mening fått tillräckligt med undervisning om rökningens skadeeffekter på din nuvarande skola?

- Vi har fått undervisning och den var tillräcklig
- Vi har fått undervisning, men den var inte tillräcklig
- Vi har inte fått undervisning

12 Hur får ni tag i tobak?

- Jag köper själv min tobak
- Någon av mina föräldrar köper ut åt mig
- Någon av mina kompisar köper ut åt mig
- Främlingar köper ut åt mig

13 Varför röker du?

- För att jag själv vill
- För att mina kompisar röker
- För att jag är beroende
- Annan orsak

TACK FÖR DITT SVAR!

ANHÅLLAN

Bästa Rektor,

Vasa 29.01.2013

Vi heter Ann-Sofie Antus, Jessica Grind och Sandra Nygård och vi studerar vid Yrkeshögskolan Novia till hälsovårdare. Som en del av våra studier ingår det att göra ett examensarbete. Nu skriver vi vårt examensarbete om rökvanor bland andra stadiets studerande i [REDACTED] gymnasium och [REDACTED]. Vårt arbete går under projektet "Välfärdssjukdomar i Finland – kan vi förebygga, lindra och bota?", ett samarbete mellan Korsholms kommun och Yrkeshögskolan Novia.

Vi vill vänligen anhålla om att göra en enkätundersökning på [REDACTED] bland första och tredje årets studerande på [REDACTED] och [REDACTED] utbildningarna. Undersökningen kommer att pågå under våren 2013. Examensarbetet beräknas vara klart våren 2014 och arbetet publiceras i Theseus (yrkeshögskolornas gemensamma webbteknik för examensarbeten och diverse publikationer). Enkät och följebrev finns bifogat.

Jag ger mitt tillåtande till undersökningen

6.2.2013 [REDACTED]

Ort och datum

Underskrift och namnförtydligande

ANHÄLLAN

Bästa Rektor,

Vasa 29.01.2013

Vi heter Ann-Sofie Antus, Jessica Grind och Sandra Nygård och vi studerar vid Yrkeshögskolan Novia till hälsovårdare. Som en del av våra studier ingår det att göra ett examensarbete. Nu skriver vi vårt examensarbete om rökvanor bland andra stadiets studerande i [REDACTED] gymnasium och [REDACTED]. Vårt arbete går under projektet "Välfärdssjukdomar i Finland – kan vi förebygga, lindra och bota?", ett samarbete mellan Korsholms kommun och Yrkeshögskolan Novia.

Vi vill vänligen anhålla om att göra en enkätundersökning i [REDACTED] gymnasium bland första och tredje årets studerande. Undersökningen kommer att pågå under våren 2013. Examensarbetet beräknas vara klart våren 2014 och arbetet publiceras i Theseus (yrkeshögskolornas gemensamma webbibliotek för examensarbeten och diverse publikationer). Enkät och följebrev finns bifogat.

Jag ger mitt tillåtande till undersökningen

1.2.13

Ort och datum

Underskrift och namnförtydligande

Enkätundersökning om rökning bland unga

Följebrev

Vi är tre hälsovårdsstuderande som gör vårt examensarbete om rökning bland unga. Vår studie riktar sig till studerande inom andra stadiets utbildning. Studien ingår i ett projekt benämnt ”Välfärdssjukdomar i Finland – kan vi förebygga, lindra och bota?” som är ett samarbetsprojekt mellan Yrkehögskolan Novia och Korsholms kommun.

Syftet med vårt arbete är att beskriva rökvanor bland första och sista årets studerande (16-19-åringar) på andra stadiet. Anledningen till att vi väljer ut första och sista årets elever, är att kunna se en eventuell förändring i rökvanorna.

Vår enkätundersökning är riktad till första och tredje årets studerande vid [REDACTED] gymnasium samt till första och tredje årets studerande på yrkesinriktningarna frisör, närvårdare, fordonsmekaniker och skogsmaskinsförare vid [REDACTED]. Deltagandet i undersökningen är naturligtvis frivilligt, men det är betydelsefullt för undersökningens resultat, att enkäterna blir besvarade. Svaren är konfidentiella och studerande som svarar kan avbryta sitt deltagande.

Enkäterna delas ut till eleverna enligt överenskommelse. Enkäterna ska delas ut, besvaras och samlas in under samma tillfälle.

Tack på förhand för er medverkan!

Ann-Sofie Antus, Jessica Grind och Sandra Nygård

Vid eventuella frågor kan ni kontakta överlärare Maj-Helen Nyback (maj-helen.nyback@novia.fi) eller handledande lektor Marie Hjortell (marie.hjortell@novia.fi).

Tabellförteckning

Tabell 1 Könsfördelning och läroinrättning

Tabell 2 Fördelning mellan första och tredje årets elever

Tabell 3 Antalet rökare per skola i procent

Tabell 4 Rökarna enligt årskurs och skola

Tabell 5 Rökfrekvens hos eleverna

Tabell 6 Elevernas rökning i högstadiet

Tabell 7 Situationer då eleverna röker

Tabell 8 Elevernas uppfattning om var och om man får röka under skoltid

Tabell 9 Elevernas syn på lärarnas rökvanor under skoldagen

Tabell 10 Antalet rökare/ icke-rökare vars kompisar röker/inte röker i procent

Tabell 11 Orsaker till varför de röker

Tabell 12 Hur rökarna får tag i tobak

Tabell 13 Viljan att sluta röka bland de som röker

Tabell 14 "Har du enligt din mening fått tillräckligt med undervisning om rökningens skadeeffekter på din nuvarande skola?" Gymnasiet

Tabell 15 "Har du enligt din mening fått tillräckligt med undervisning om rökningens skadeeffekter på din nuvarande skola?" Yrkesinstitutet

Utvecklingsarbete:

Rökning bland högstadieelever och deras studieval

Antus Ann-Sofie

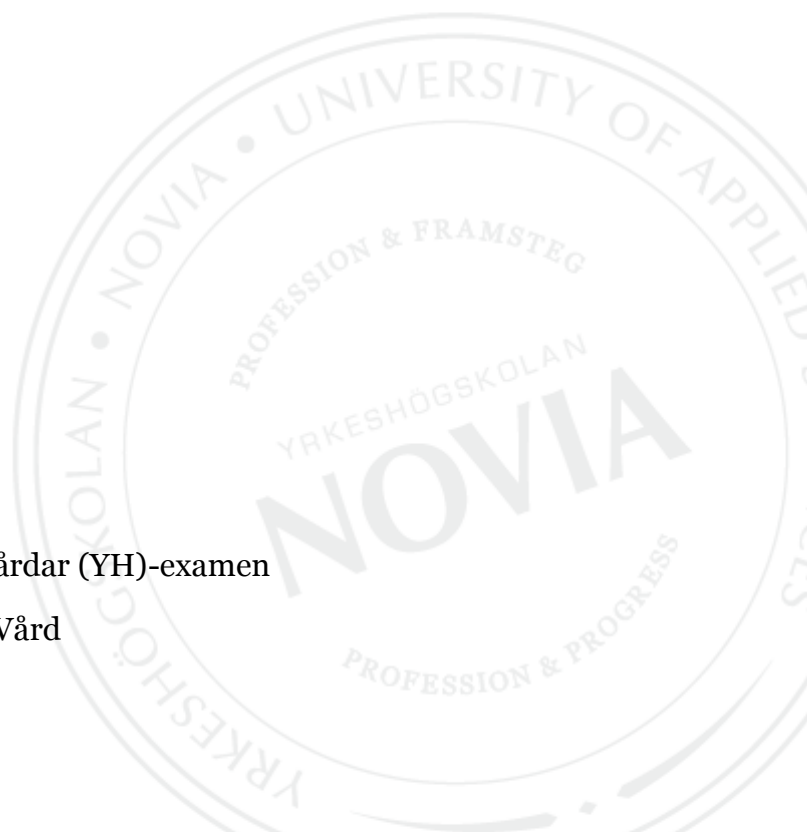
Grind Jessica

Nygård Sandra

Utvecklingsarbete för hälsovårdar (YH)-examen

Utbildningsprogrammet för Vård

Vasa 2014

UTVECKLINGSARBETE

Författare: Ann- Sofie Antus, Jessica Grind & Sandra Nygård

Utbildningsprogram och ort: Vård, Vasa

Inriktningalternativ: Hälsovård

Handledare: Marie Hjortell

Titel: Rökning bland högstadieelever och deras studieval

Datum: 18.2.2014

Sidantal: 30

Bilagor: 4

Abstrakt

Detta utvecklingsarbete är en fortsättning på respondenternas examensarbete "*Det gråa molnet- en kvantitativ studie om rökvanor bland unga på andra stadiets utbildning*". Syftet med denna kvantitativa studie var att kartlägga om niondeklassister som röker är mer benägna att söka sig till andra stadiets yrkesutbildning än till en gymnasieutbildning. Studien var en del av samarbetsprojektet "*Välfärdssjukdomar i Finland – kan vi förebygga, lindra och bota?*" mellan Yrkeshögskolan Novia och Korsholms kommun. Data samlades in med hjälp av enkäter med slutna svarsalternativ. Enkäterna skickades ut till niondeklassister i ett högstadium i Österbotten. Antalet informanter var totalt 142 elever; 58 flickor och 84 pojkar. Resultatet presenteras med deskriptiv statistik i form av tabeller.

Resultatet i studien visade att niondeklassister som röker dagligen är mer benägna att söka sig till en yrkesutbildning. Studiemotivationen var något lägre hos de som rökte än hos de som inte rökte. Angående undervisningen om rökningens skadeeffekter ansåg knappt en fjärdedel av eleverna att undervisningen var otillräcklig.

Språk: svenska Nyckelord: tobak, rökning, unga, hälsa, skola, studieval

Förvaras: Theseus.fi

DEVELOPMENT PROJECT

Authors: Ann-Sofie Antus, Jessica Grind & Sandra Nygård

Degree Programme: Health Care, Vaasa

Specialization: Public Health Care

Supervisor: Marie Hjortell

Title: Smoking among students in secondary school and their choices of studies

Date: 18.2.2014

Number of pages: 30

Appendices: 4

Summary

This development work is a continuation of the respondents' thesis "The grey cloud- a quantitative study about smoking habits among adolescents in secondary school". The aim of this quantitative study was to explore if ninth- graders who smoke are more likely to attend vocational schools than to gymnasiums. The study was a part of the collaborative project "Välfärdssjukdomar i Finland – kan vi förebygga, lindra och bota?" between Novia University of Applied Sciences and Korsholm Municipality. Data was collected using questionnaires with closed response options. The questionnaires were distributed to ninth- graders in a High School in Ostrobothnia. A total of 142 pupils participated in the study, 84 boys and 58 girls. The result is presented in descriptive statistics tables.

The result of the study shows that ninth- graders who smoke daily are more likely to go to vocational institutes. The motivation to study was somewhat lower among pupils who smoke than pupils who didn't smoke. Just under a quarter of the pupils felt that the teaching about the harmful effects of smoking was insufficient.

Language: swedish

Key words: tobacco, smoking, youth, health, school, study options

Filed at: Theseus.fi

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
2	Syfte och frågeställningar	2
3	Teoretiska utgångspunkter	2
4	Teoretisk bakgrund	2
4.1	Undervisning i hälsokunskap.....	3
5	Tidigare forskning	3
6	Metod.....	4
6.1	Enkät och etiska överväganden	4
6.2	Validitet och reliabilitet.....	5
6.3	Dataanalysmetod och urval.....	5
6.4	Studiens praktiska genomförande.....	5
7	Resultat.....	6
7.1	Bakgrundsfakta om informanterna	7
7.2	Rökning och rökfrekvens bland eleverna	8
7.3	Rökning bland eleverna och deras studieval och -motivation.....	11
7.4	Undervisning angående rökningens skadeeffekter och elevernas vilja att sluta röka	16
8	Tolkning	19
8.1	Rökning och elevernas studieval.....	19
8.2	Undervisning i hälsokunskap.....	20
8.3	Studiemotivation hos eleverna	21
8.4	Hur eleverna får tag på tobak.....	22
9	Kritisk granskning och diskussion	23
	Källförteckning.....	28
	Bilagor	

1 Inledning

”Ska du ha en tobak?”, ”Det är ju bara en tobak!”, ”Är du feg eller?” kan vara uttryck man hör på en skolgård vid ett högstadium. Att ”gå ut på en tobak” och därmed kanske vara en del av kompisgänget kan vara något som påverkar den unga till att börja sitt tobaksbruk. Flera forskningar har påvisat att om man har en kompis som röker är risken större att man själv börjar röka (Vartiainen m.fl. 2007; Moore m.fl. 2001; Poulsen m.fl. 2002; Hu m.fl. 2006; Vink m.fl.; Schaefer m.fl. 2012; Harakeh m.fl. 2007).

I respondenternas examensarbete *”Det gråa molnet – en kvantitativ studie om rökvanor bland unga på andra stadiets utbildning”* (Antus, Grind & Nygård 2013) kom det fram att rökning är vanligare bland elever på andra stadiets yrkesutbildning än på gymnasieutbildning. Även tidigare forskningar har kommit fram till samma resultat (Puusniekka 2011; Puusniekka & Jokela 2009). Den främsta skillnaden i respondenternas examensarbete angående rökfrekvensen syntes i den dagliga rökningen bland eleverna; 10,2% av gymnasieeleverna och 34,6% av yrkeseleverna.

Ju tidigare man börjar röka, desto större risk är det att man fortsätter röka dagligen i vuxen ålder (Hu m.fl. 2006). Rökning bland unga i Finland har minskat under de senaste åren (Puusniekka 2011). Rökningen är dock fortfarande ett samhällsproblem och orsakar sjukdomar bland befolkningen. Respondenterna har därför valt att fokusera på unga och deras rökvanor i sin studie, eftersom grunden till rökvanorna sätts redan i unga år.

Detta utvecklingsarbete är en empirisk studie och kommer att handla om rökning bland niondeklassister och deras studieval. Syns skillnaderna i rökning redan i högstadiet eller är det på andra stadiet som rökvanorna formas?

2 Syfte och frågeställningar

Syftet med detta utvecklingsarbete är att undersöka om niondeklassister som röker är mer benägna att söka sig till andra stadiets yrkesutbildning än till gymnasieutbildning. Resultatet i respondenternas examensarbete visade att rökning är mera vanligt bland de som går på andra stadiets yrkesutbildning än bland de som går på gymnasiet. Respondenternas frågeställningar i utvecklingsarbetet är följande:

1. Finns det ett samband mellan att röka och att söka sig till en yrkesutbildning?
2. Anser eleverna att de har fått tillräckligt med undervisning angående rökningens skadeeffekter?
3. Finns det skillnader i studiemotivation mellan de som röker och inte röker?
4. Hur får eleverna tag på tobak?

3 Teoretiska utgångspunkter

Respondenterna använder sig av samma teoretiker som i examensarbetet, det vill säga Katie Eriksson och hennes ontologiska hälsomodell samt Nola J. Pender och hennes hälsofrämjande modell. Dessa teorier finns beskrivna i examensarbetet (Antus, Grind & Nygård 2013, s. 2-5). Respondenterna anser fortsättningsvis att rökning är starkt förknippat med hälsobeteende och menar därför att Erikssons och Penders teorier även passar in i denna studie.

4 Teoretisk bakgrund

I den teoretiska bakgrunden i examensarbetet på s. 5-9 finns redan beskrivet om tobak, nikotin och tobakslagstiftning (Antus, Grind & Nygård 2013). Läroplanen för hälsokunskapsundervisningen kommer att tas upp i detta kapitel, i och med att informanterna i denna studie är elever som går i grundskolan och inte på andra stadiets utbildning som i examensarbetet.

4.1 Undervisning i hälsokunskap

Enligt lagen om grundläggande utbildning (21.8.1998/628) skall elever i grundskolan ha hälsokunskap i sin undervisning. Eleverna skall ha 3 årsveckotimmar hälsokunskap från årskurs 7 till 9; en årsveckotimme motsvarar 38 lektioner (Utbildningsstyrelsen).

I hälsokunskapsundervisningen bör eleven lära sig om människan, hur hon utvecklas och växer upp samt hennes livscykel. Eleven skall vara medveten om att människor är olika och att det finns olika levnadssätt och värderingar. I hälsokunskapsundervisningen skall eleven även lära sig om vad som främjar hälsan och vad som kan orsaka sjukdom. Eleven skall kunna reflektera över vad han/hon kan göra för att främja sin egen hälsa och trygghet. Eleven bör även kunna ta till förebyggande vård och kunna agera enligt vad situationen kräver för att främja hälsa och trygghet. (Utbildningsstyrelsen 2004).

5 Tidigare forskning

I examensarbetet (Antus, Grind & Nygård 2013) undersöktes rökvanor bland elever på andra stadiets yrkes- och gymnasieutbildning i Österbotten. I respondenternas studie framkom att rökning är vanligare bland yrkeselever än bland gymnasieelever; 10,2% av gymnasieeleverna rökte dagligen medan den dagliga rökningen bland yrkeselever var 34,6%. Tidigare forskning tyder på samma slutsats, då daglig rökning bland gymnasieelever i hela landet är 9% medan motsvarande siffra är 40% bland elever på andra stadiets yrkesutbildning (Puusniekka 2011).

Tidigare forskning har visat att den tid för när man börjar röka är vanligtvis mellan sjunde och åttonde klassen (Edvardsson m.fl. 2009). I Finland är andelen 15-åringar som röker åtminstone en gång i veckan 21,9% (Hublet m.fl. 2009). I "Nuorten terveystapatutkimus 2011" framkom att användningen av tobaksprodukter bland 16-åringar för tillfället är 19,0% medan de som endast röker är 17,9%. De flesta 16-åringar får tag på tobak via vänner men en del får även tag på tobak i kiosker, butiker och på servicestationer. (Raisamo m.fl. 2011).

I en studie gjord i Finland visade det sig att elever med låg akademisk prestation hade lägre tröskel till att börja röka än de med högre akademiska prestationer

(Pennanen m.fl. 2011). En liknande studie har även gjorts i Kanada där det framkom att elever som gör bra ifrån sig i skolan har en större chans att förbli rökfria (Morin m.fl. 2011).

Avsnittet om tidigare forskning, innehållande nitton vetenskapliga artiklar, kan läsas i examensarbetet (Antus, Grind & Nygård 2013, s. 9-16).

6 Metod

Syftet med utvecklingsarbetet är att undersöka om niondeklassister som röker är mer benägna att söka sig till andra stadiets yrkesutbildning än till gymnasieutbildning. Respondenterna gör en kvantitativ undersökning och skickar ut enkäter till niondeklassister vid en utvald skola i Österbotten. Olsson och Sörensen (2007, s. 13) beskriver att om informanterna är många och det finns ett begränsat antal variabler är undersökningen kvantitativ. Antalet enkäter som kommer att skickas ut är 168 stycken och respondenterna hoppas på att få så hög svarsprocent som möjligt så att resultatet blir mera tillförlitligt. Den kvantitativa metoden beskrivs i respondenternas examensarbete (Antus, Grind & Nygård 2013, s.17).

6.1 Enkät och etiska överväganden

Vad man skall tänka på då man gör en enkät finns beskrivet på sidan 17 i respondenternas examensarbete (Antus, Grind & Nygård 2013). Respondenterna väljer att ha en enkät med slutna svarsalternativ för att den inte ska vara för tidskrävande för såväl informanter som respondenter. Det är dessutom lättare för informanterna att besvara en enkät med slutna svarsalternativ och det minskar då risken för bortfall. Informanterna är anonyma. Vid utformandet av enkäten kommer respondenterna att beakta informanternas ålder och intellekt. Enkäten kommer att vara en sida lång för att informanterna skall orka fylla i den och inte tappa intresset. Frågorna kommer att formuleras på ett sådant sätt att de är lätta att förstå. Enkäten kommer att bestå av slutna frågor och respondenterna kommer noga att fundera över ordningsföljden på frågorna.

Eftersom det insamlade materialet skall vara konfidentiellt och sekretessbelagt (Olsson & Sörensen 2007, s. 57) kommer enkäterna att delas ut, fyllas i och samlas in vid ett och samma tillfälle. Enkäterna kommer därefter att sättas i ett

kuvert som förseglas för att garantera anonymiteten. Respondenterna kommer även att skicka ut ett skriftligt tillstånd (se bilaga 1) och ett följebrev (se bilaga 2) till skolan. I och med att informanterna är över 15 år behövs inte tillstånd från vårdnadshavaren (Centralförbundet för barnskydd).

6.2 Validitet och reliabilitet

För att ange om ett mätinstrument är tillförlitligt och användbart mäts reliabiliteten. Validitet innebär att man mäter det man har för avsikt att mäta. (Ejvegård 2003, s. 70-73). I respondenternas examensarbete (Antus, Grind & Nygård 2013) beskrivs reliabilitet och validitet mer ingående på sidan 18.

6.3 Dataanalysmetod och urval

Respondenterna kommer att använda sig av deskriptiv statistik i utvecklingsarbetet. Deskriptiv statistik finns beskriven i respondenternas examensarbete på sidan 19 (Antus, Grind & Nygård 2013). Resultatet kommer att tas fram i SPSS och åskådliggörs i Microsoft Excel. Resultaten visas i form av tabeller.

Urval finns beskrivet i respondenternas examensarbete på sidan 19 (Antus, Grind & Nygård 2013). I utvecklingsarbetet vill respondenterna veta om det finns ett samband mellan att röka och att söka sig till andra stadiets yrkesutbildning, därför har respondenterna valt elever på nionde klass eftersom det är aktuellt för dem att söka vidare till skolor. Respondenterna har valt att skicka ut enkäter till elever på nionde klass i en skola i Österbotten eftersom utvecklingsarbetet hör under projektet "Välfärdssjukdomar i Finland- kan vi förebygga lindra och bota?" och detta projekt är ett samarbete mellan Yrkehögskolan Novia och Korsholms kommun.

6.4 Studiens praktiska genomförande

En enkät (se bilaga 3) med slutna svarsalternativ används som datainsamlingsmetod. Respondenterna har utformat frågorna så att den svarar på studiens syfte och frågeställningar. Enkäten är en sida lång och frågorna är lätta att förstå så att antalet bortfall minimeras. Respondenterna har beaktat informanternas ålder och intellekt. Ordningsföljden på frågorna har respondenterna även funderat över, frågorna som endast berör rökare är placerade sist i enkäten. I enkäten börjar respondenterna med att fråga bakgrundsfakta om informanterna, sedan övergår frågorna till frågor om

studiemotivation, val av studieinriktning och rökvanor. Enkäten har på förhand blivit testad av tre niondeklassister för att se om frågorna är förståeliga. De som på förhand testade enkäten ansåg att enkäten var enkel att förstå och de hade således inga problem med att fylla i enkäten.

Respondenterna förde enkäterna till det utvalda högstadiet och enligt överenskommelse var det lärarna som delade ut enkäterna under lektionstid. Enkäterna placerades i ett kuvert, ett kuvert per klass. I varje kuvert bifogades ett följebrev där det stod beskrivet om vad studien har för syfte och vem som gör undersökningen. I följebrevet togs det också upp om anonymiteten och att det var frivilligt att delta. Enkäterna delades ut, fylldes i och samlades upp under ett och samma tillfälle, under en lärares uppsikt. Då enkäterna var besvarade skulle de genast läggas i ett slutet kuvert för att bibehålla anonymiteten. Respondenterna hämtade de besvarade enkäterna enligt överenskommelse.

7 Resultat

Som datainsamlingsmetod använde respondenterna sig av en enkät (se bilaga 3). Enkäten delades ut till niondeklassister i ett högstadium i Österbotten. Sammanlagt delades 168 enkäter ut och totalt blev 143 enkäter besvarade, svarsprocenten är därmed 85%. 1 besvarad enkät förkastades p.g.a. felaktigt ifyllande.

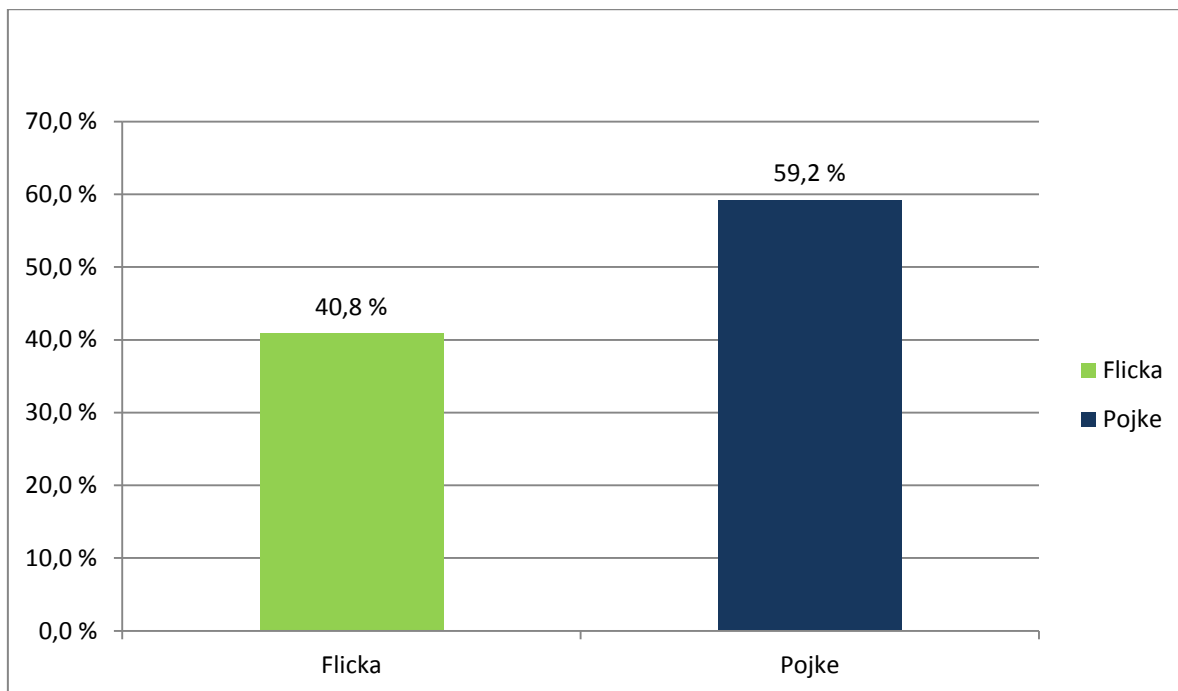
Enkäten bestod av 7 slutna frågor. En fråga rörde bakgrundsfakta om informanten, två frågor rörde studieval och studiemotivation och två frågor rörde undervisning om rökningens skadeeffekter och elevens rökvanor. De som svarat att de röker fick även svara på de två sista frågorna i enkäten, som tog upp hur de får tag på tobak och ifall de skulle vilja sluta röka.

Resultatet presenteras i olika underrubriker; först bakgrundsfakta om informanterna som åtföljs av rökning hos eleverna och hur de får tag på tobak. Därefter presenteras resultat där man jämför de elever som röker och inte röker med vad de har valt för studieinriktning, vad de har för studiemotivation samt vad de anser om undervisningen angående rökningens skadeeffekter. Resultatet presenteras med deskriptiv statistik i form av tabeller. Siffrorna i tabellerna anges i procent och antalet informanter anges i texten.

7.1 Bakgrundsfakta om informanterna

För att få en blick över informanterna har respondenterna valt att presentera en tabell över könsfördelningen av informanterna. Fördelningen var 58 flickor (40,8%) och 84 pojkar (59,2%). Könsfördelningen ses i tabell 1.

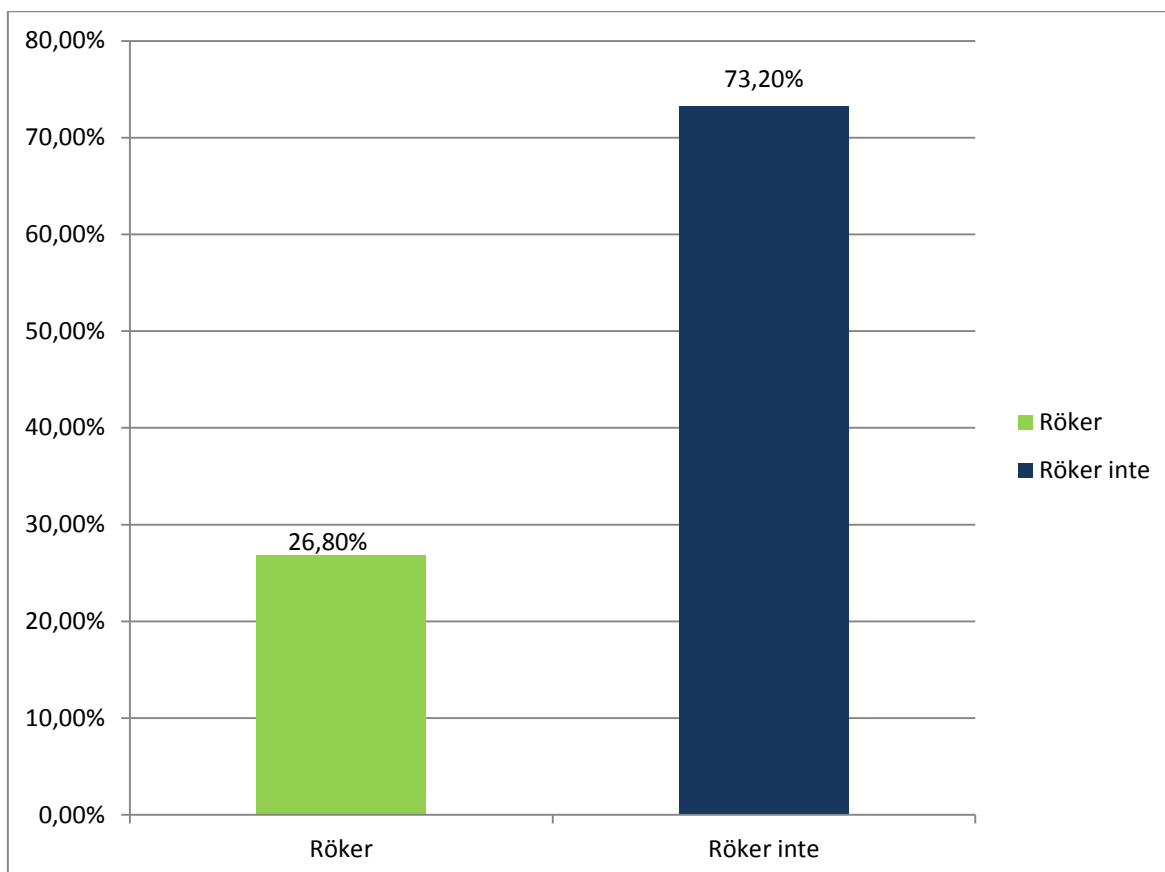
Tabell 1 Könsfördelningen bland eleverna

7.2 Rökning och rökfrekvens bland eleverna

Respondenterna frågade i enkäten om niondeklassisterna röker. Antalet personer som röker var 38 (26,8%), och antalet som svarade att de inte röker var 104 (73,2%). Resultatet presenteras i tabell 2.

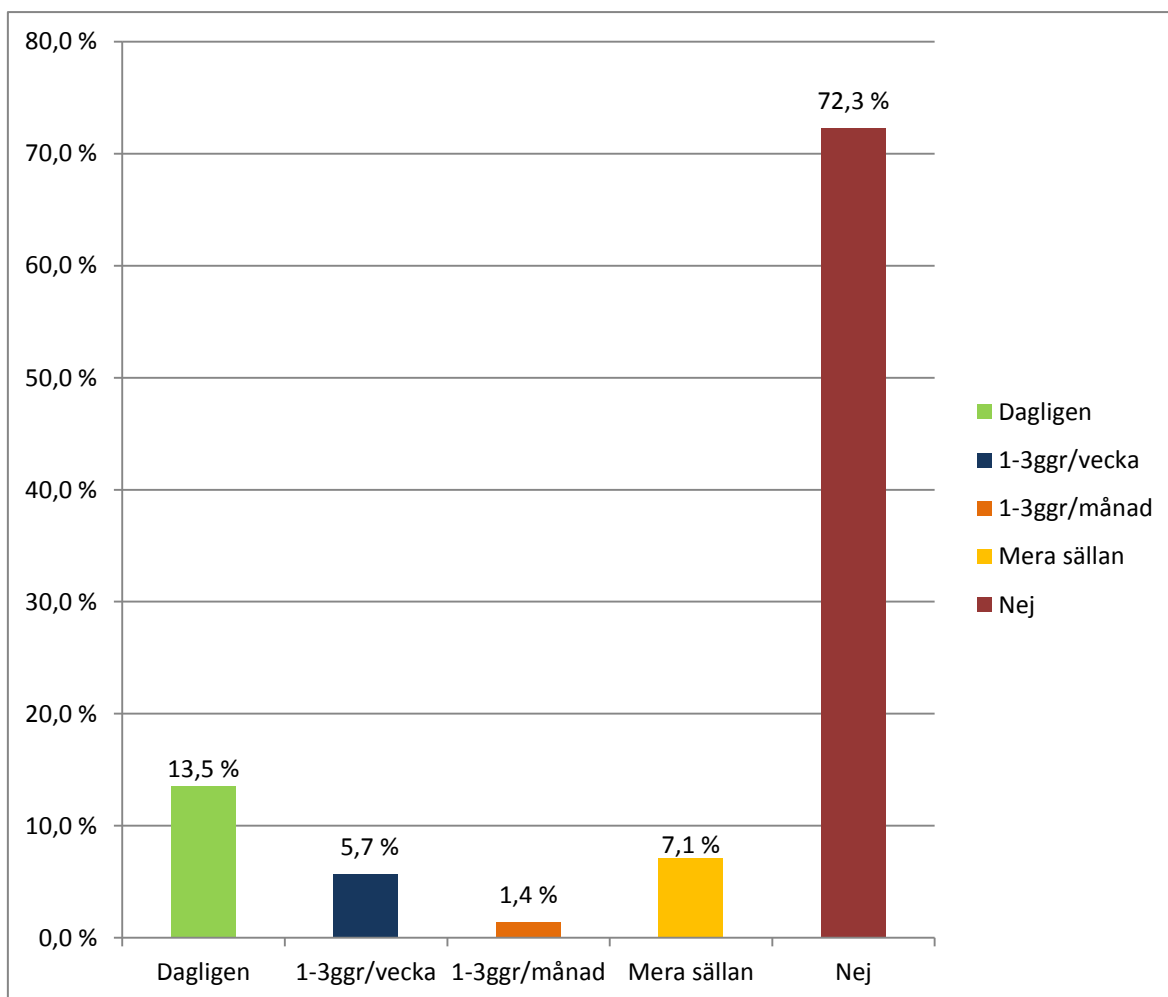
Tabell 2 Antalet rökare bland eleverna

Trots att eleverna är minderåriga och inte får röka enligt lag, var det ändå 26,8% av eleverna som nämnde att de röker.

Niondeklassisterna tillfrågades hur ofta de röker med svarsalternativen: dagligen, 1-3 ggr i veckan, 1-3 ggr i månaden, mera sällan och nej. Enligt resultatet var det en klar majoritet som inte röker, d.v.s. 102 elever (72,3%). 19 elever (13,5%) röker dagligen, 8 elever (5,7%) röker 1-3 ggr i veckan, 2 elever (1,4%) röker 1-3 ggr i månaden och 10 elever (7,1%) har svarat att de röker mera sällan. Resultatet ses i tabell 3.

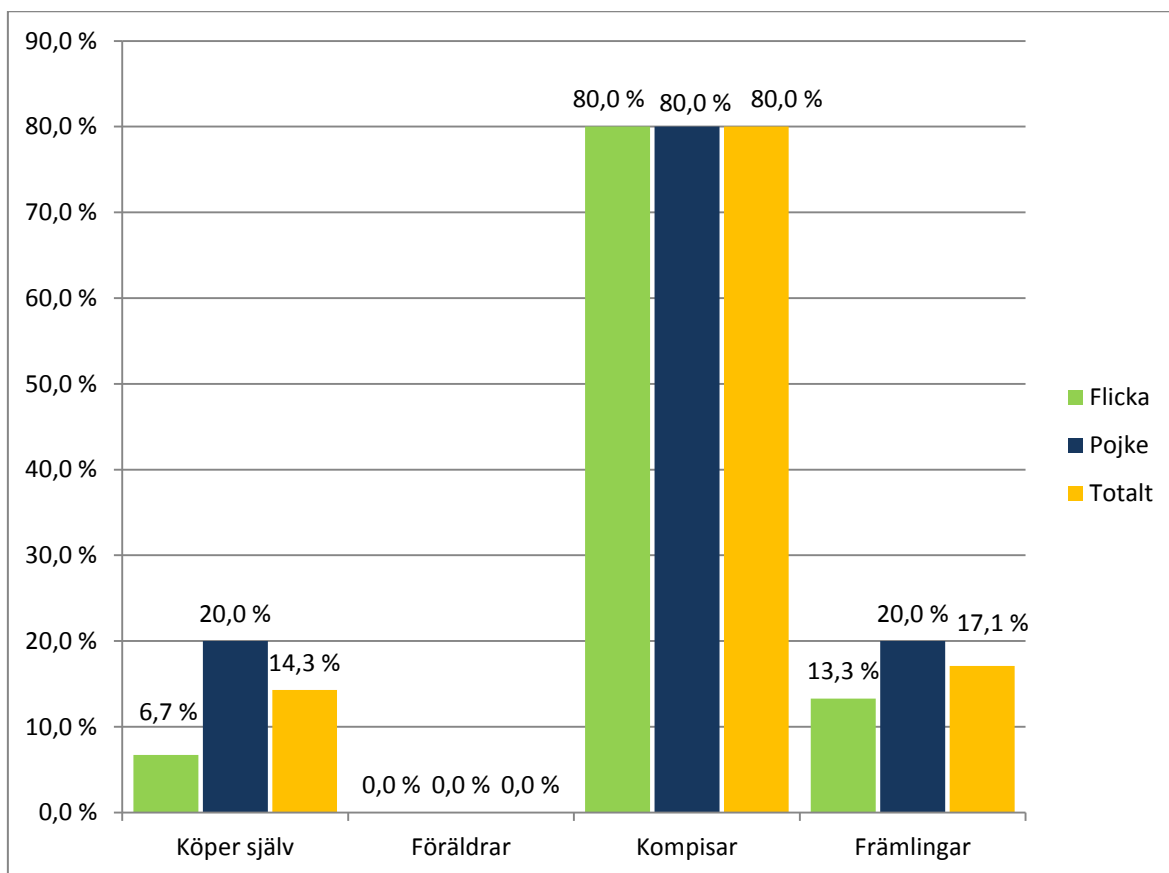
Tabell 3 Röckfrekvensen bland eleverna

Största delen av alla niondeklassister är icke-rökare. Bland rökarna var det mest vanligt att röka dagligen.

De elever som röker fick svara på hur de får tag på tobak, med flera svarsalternativ möjliga. Totalt 28 elever (80,0%) svarade att kompisar köper ut tobak (12 flickor=80,0% och 16 pojkar=80,0%). Totalt 5 elever (14,3%) köper själv sin tobak (1 flicka=6,7% och 4 pojkar=20,0%) och totalt 6 elever (17,1%) hade främlingar som köpte ut tobak åt dem (2 flickor=13,3% och 4 pojkar=20,0%). Ingen av eleverna hade svarat att de har någon förälder som köper ut tobak åt dem. Presenteras i tabell 4.

Tabell 4 Hur eleverna får tag på tobak

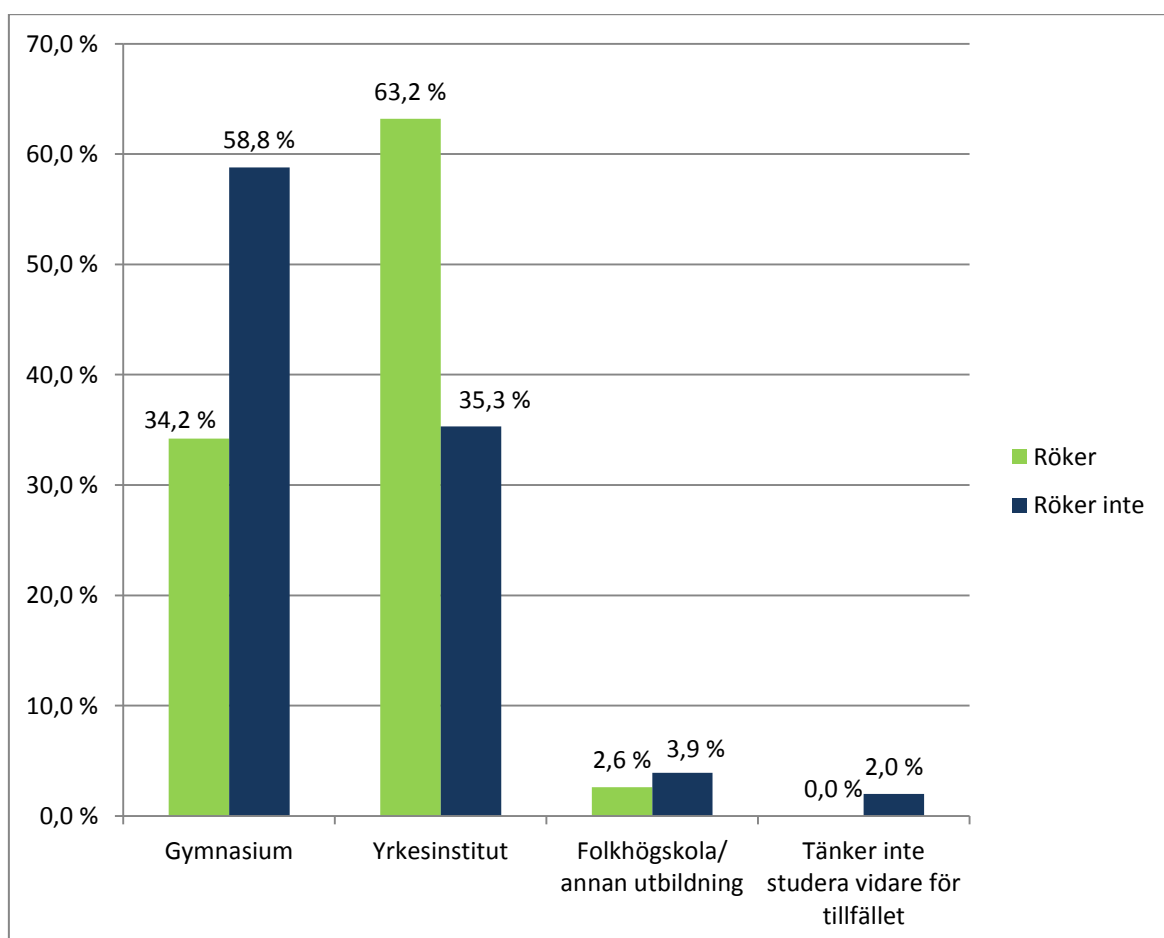

Det mest vanliga bland både flickor och pojkar var att man hade någon kompis att köpa ut tobak åt sig. 14,3% av de som röker lyckas själv köpa ut sin tobak och då var det främst pojkar det handlade om.

7.3 Rökning bland eleverna och deras studieval och -motivation

Respondenterna var intresserade av att se om de elever som röker är mer benägna att söka sig till andra stadiets yrkesutbildning än till gymnasieutbildning. Svartalternativen för studieval var följande: gymnasium, yrkesinstitut, folkhögskola eller annan utbildning och tänker inte studera vidare för tillfället. Bland de elever som svarat i enkäten att de röker är det 13 elever (34,2%) som vill börja studera på gymnasiet, 24 elever (63,2%) som vill vidare till ett yrkesinstitut, 1 elev (2,6%) som skall till folkhögskola/ annan utbildning och ingen av de som röker har svarat att de inte tänker studera vidare för tillfället. Motsvarande siffror för de elever som inte röker var att 60 elever (58,8%) vill till gymnasiet, 36 elever (35,3%) till yrkesinstitut, 4 elever (3,9%) till folkhögskola/ annan utbildning och 2 elever (2,0%) har svarat att de inte tänker studera vidare för tillfället. Resultatet presenteras i tabell 5.

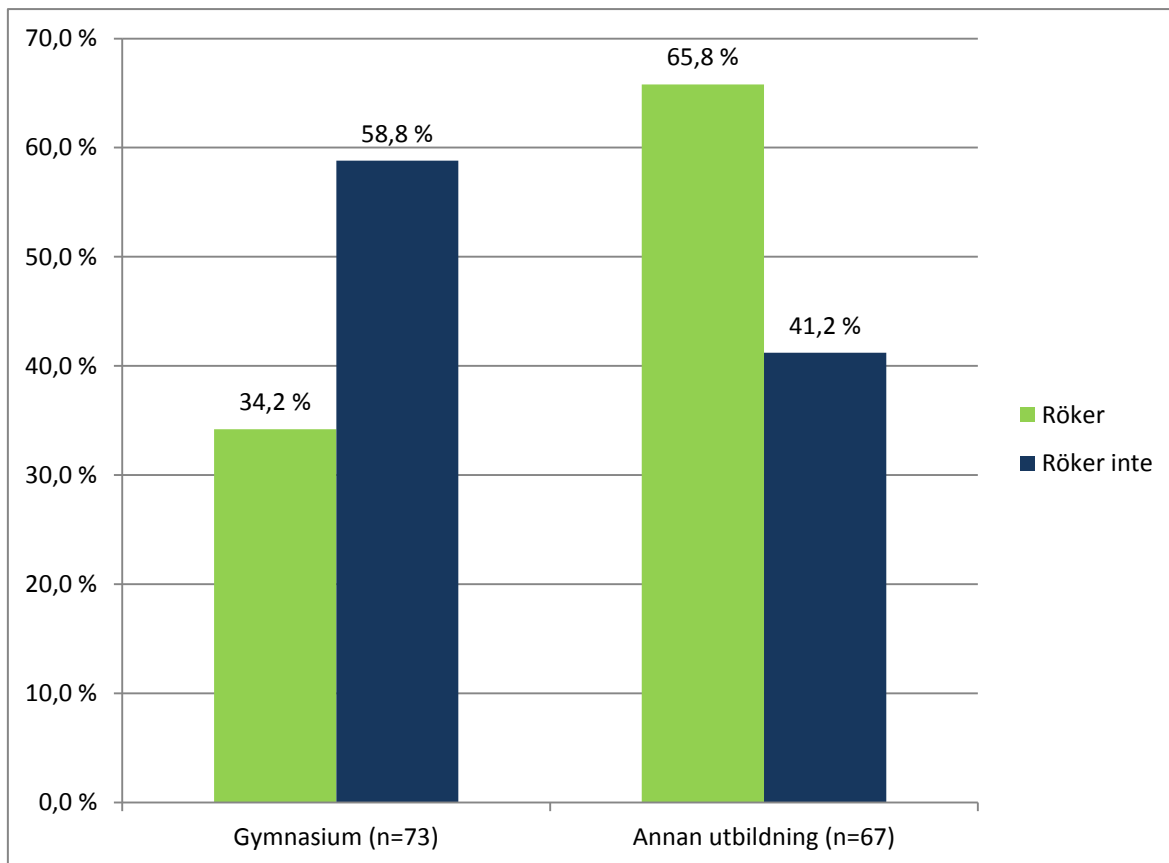
Tabell 5 Elevernas rökning och första utbildningsalternativ efter högstadiet 1

Chi-kvadrat= 9,106 (df=3), p=0,028

Enligt Chi-kvadrat finns det ett samband mellan att röka och val av utbildning. Men i och med att det förväntade värdet var 50%, vilket bör vara under 20% för att vara fullt tillförlitligt, kan man inte lita på sambandet helt. Respondenterna har därför testat att slå ihop kategorierna yrkesinstitut, folkhögskola/annan utbildning och tänker inte studera vidare för tillfället för att försöka uppnå ett mer tillförlitligt samband. Presenteras i tabell 6.

Tabell 6 Elevernas rökning och första utbildningsalternativ efter högstadiet 2

Chi-kvadrat= 6,721 (df=1), p=0,01

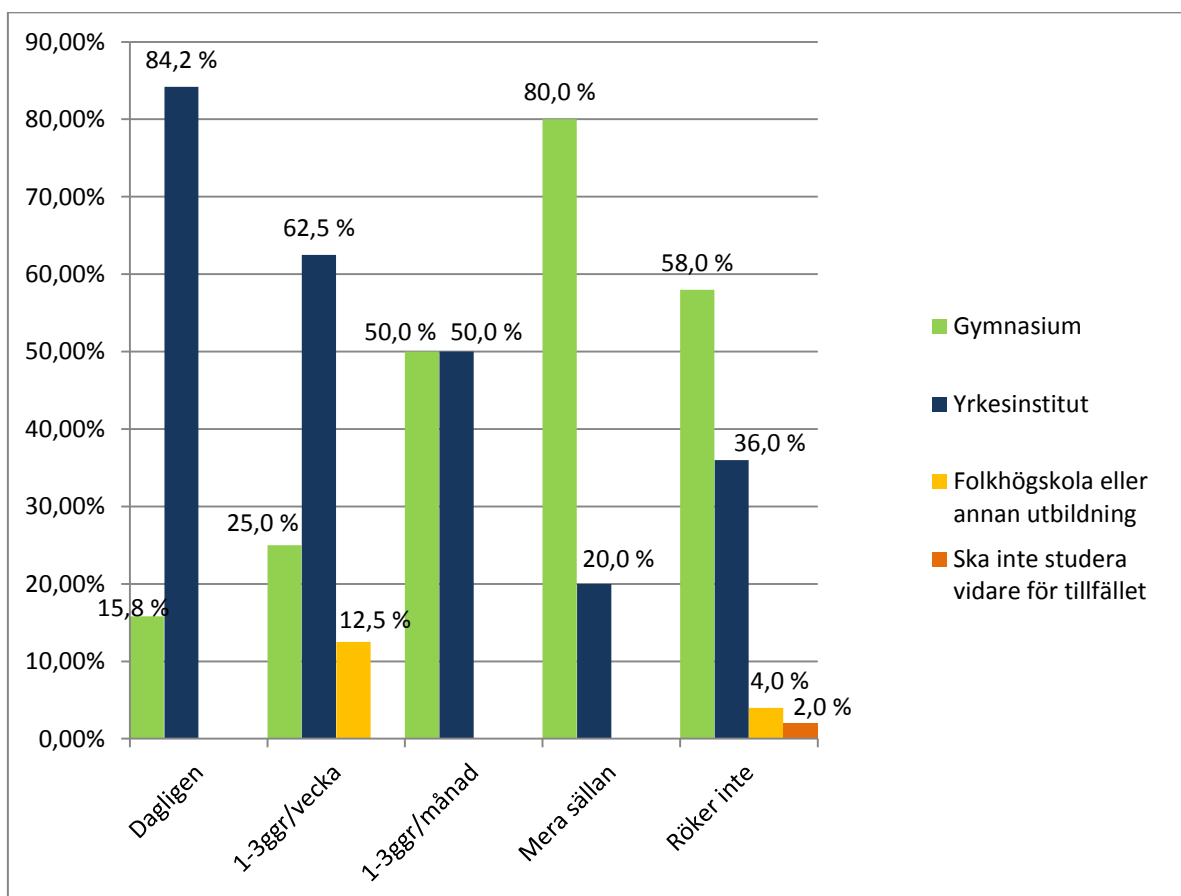
Chi-kvadrat var 0,01 och det innebär att det finns ett samband mellan att röka och vilken skola man väljer. Det förväntade värdet i ovanstående tabell var 0,0%, det vill säga att man kan lita på att sambandet är tillförlitligt.

Resultatet visar att de elever som inte röker är mer benägna att söka sig till gymnasiet och de som röker söker sig hellre till en annan utbildning/tänker inte studera vidare för tillfället.

I enkäten svarade eleverna på hur ofta de rökte samt vad de har för första utbildningsalternativ efter högstadiet. I resultatet kom det fram att av de elever

som röker dagligen är det 3 elever (15,8%) som vill till gymnasiet medan det är 16 elever (84,2%) som vill börja studera på yrkesinstitut. Bland de elever som röker 1-3 ggr i veckan är det 2 elever (25,0%) som vill till gymnasiet, 5 elever (62,5%) som vill till yrkesinstitut och 1 elev (12,5%) som tänker söka sig till folkhögskola eller annan utbildning. Av de elever som röker 1-3 ggr i månaden är det 1 elev (50,0%) som vill till gymnasiet och 1 elev (50,0%) som vill till yrkesinstitut. Bland de elever som svarat att de röker mera sällan är det 8 elever (80,0%) som vill till gymnasiet och 2 elever (20,0%) som vill till yrkesinstitut. Bland de elever som svarat att de röker mera sällan är det 8 elever (80,0%) som vill till gymnasiet och 2 elever (20,0%) som vill till yrkesinstitut. Bland icke-rökarna är det 58 elever (58,0%) som har gymnasiet som första utbildningsalternativ, 36 elever (36,0%) har yrkesinstitut, 4 elever (4,0%) har folkhögskola eller annan utbildning och 2 elever (2,0%) har svarat att de inte tänker studera vidare för tillfället. Resultatet ses i tabell 7.

Tabell 7 Rörfrekvens och studieval 1

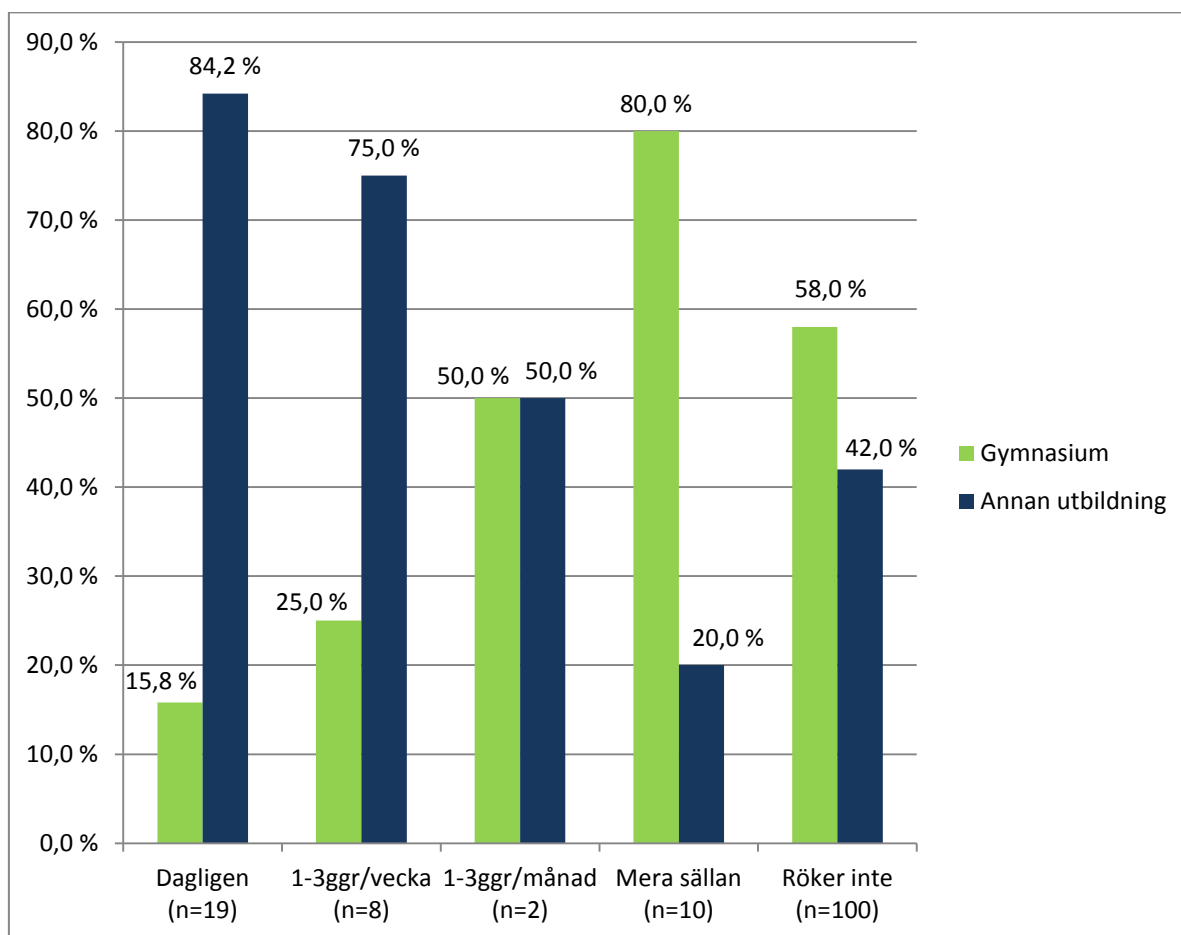
Chi-kvadrat= 22,410 (df=12), p=0,033

Resultatet visar att majoriteten av de elever som röker dagligen ämnar söka sig till ett yrkesinstitut, medan majoriteten av de som röker mera sällan än 1-3ggr/månad

ämna söka sig till ett gymnasium. Av de som röker 1-3 gånger per månad är det hälften som tänker söka till en gymnasieutbildning och hälften som tänker söka sig till en yrkesutbildning.

Enligt chi-kvadrat kunde man se ett samband, men eftersom det var för få informanter under varje kategori, blev det förväntade värdet 75%. Man kan således inte helt lita på att det finns ett samband. Respondenterna testade därmed att slå ihop alternativen yrkesinstitut, folkhögskola/annan utbildning och tänker inte studera vidare för tillfället för att se ifall det förväntade värdet skulle förbättras. Se tabell 8.

Tabell 8 Rörfrekvens och studieval 2

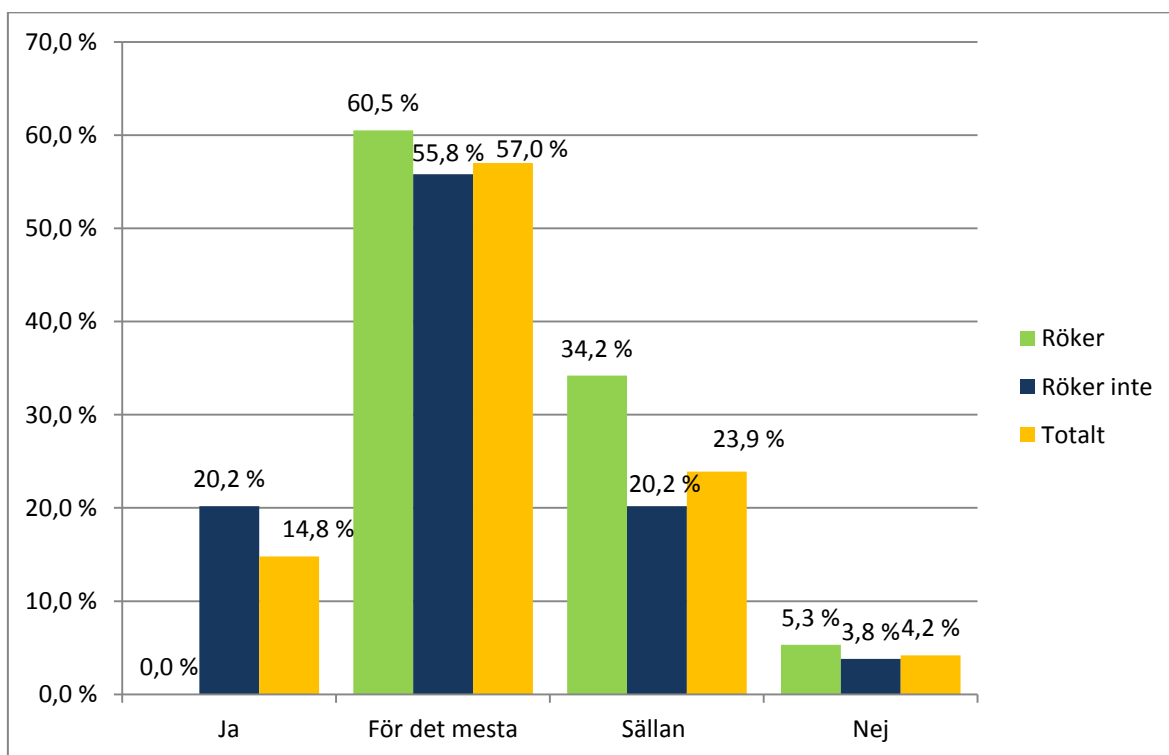

Chi-kvadrat= 16,897 (df=4), p=0,002

Enligt chi-kvadrat finns det ett samband men det förväntade värdet var 50%. Detta innebär att man även här inte kan lita på att det finns ett samband mellan att röka och val av utbildning, eftersom antalet informanter var för få.

Eleverna tillfrågades ifall de är motiverade till att studera med svarsalternativen ja, för det mesta, sällan och nej. Respondenterna har valt att jämföra studiemotivationen med ifall de röker och fick följande resultat: av de som inte röker var det 21 elever (20,2%) som var motiverade till att studera, 58 elever (55,8%) som för det mesta var motiverade till att studera, 21 elever (20,2%) som sällan var motiverade till att studera medan 4 icke-rökare (3,8%) inte var motiverade till att studera. Av de elever som rökte var det ingen som svarat ja på frågan, 23 elever (60,5%) som för det mesta var motiverade till att studera, 13 elever (34,2%) som sällan var motiverade till att studera medan 2 elever (5,3%) inte var motiverade till att studera. Andelen totalt som svarat ja var 21 elever (14,87%), för det mesta 81 elever (57,0%), sällan 34 elever (23,9%) och 6 elever (4,2%) hade svarat nej. Resultatet visas i tabell 9.

Tabell 9 Elevernas motivation till att studera bland rökare och icke-rökare

Chi-kvadrat= 10,200 (df=3), $p=0,017$

Det finns ett samband mellan studiemotivation och rökning. Det förväntade värdet var 25%, det vill säga att antalet informanter är aningen för få för att få ett tillförlitligt samband.

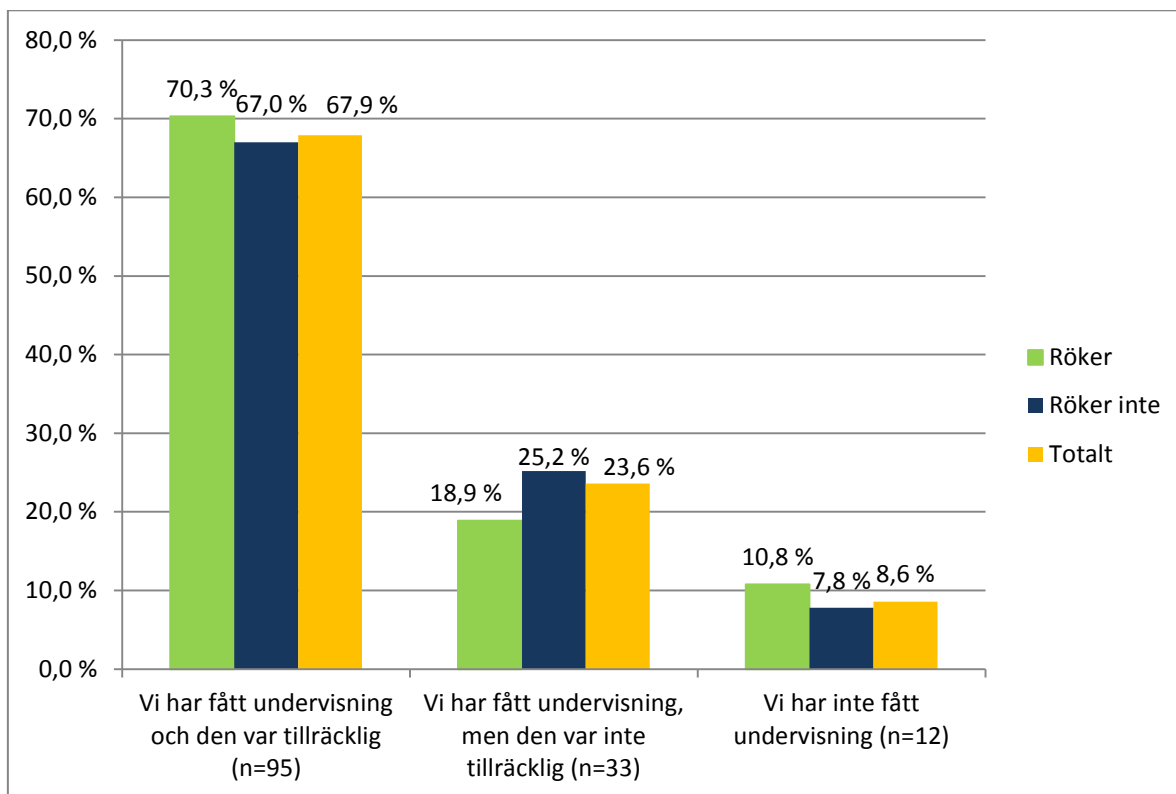
Av eleverna var det ingen av rökarna som hade svarat ja på frågan ifall de hade studiemotivation. Dock var det majoriteten av alla elever som hade svarat att de har studiemotivation för det mesta.

7.4 Undervisning angående rökningens skadeeffekter och elevernas vilja att sluta röka

En fråga i enkäten var ifall eleverna ansåg att de fått tillräckligt med undervisning angående rökningens skadeeffekter med svarsalternativen vi har fått undervisning och den var tillräcklig, vi har fått undervisning men den var inte tillräcklig och vi har inte fått undervisning.

Totala antalet som ansåg att undervisningen var tillräcklig var 95 elever (67,9%), 33 elever (23,6%) ansåg att undervisningen varit otillräcklig och 12 elever (8,6%) sade att de inte fått någon undervisning angående rökningens skadeeffekter. Av de elever som röker var det 26 (70,3%) som ansåg att undervisningen varit tillräcklig, 7 (18,9%) som ansåg att undervisningen inte varit tillräcklig medan 4 (10,8%) svarade att de inte hade fått någon undervisning. Bland de som inte rökte var det 69 elever (67,0%) som ansåg att de fått tillräckligt med undervisning, 26 elever (25,2%) som ansåg att undervisningen inte varit tillräcklig medan 8 elever (7,8%) sade att de inte fått någon undervisning angående rökningens skadeeffekter. Resultatet ses i tabell 10.

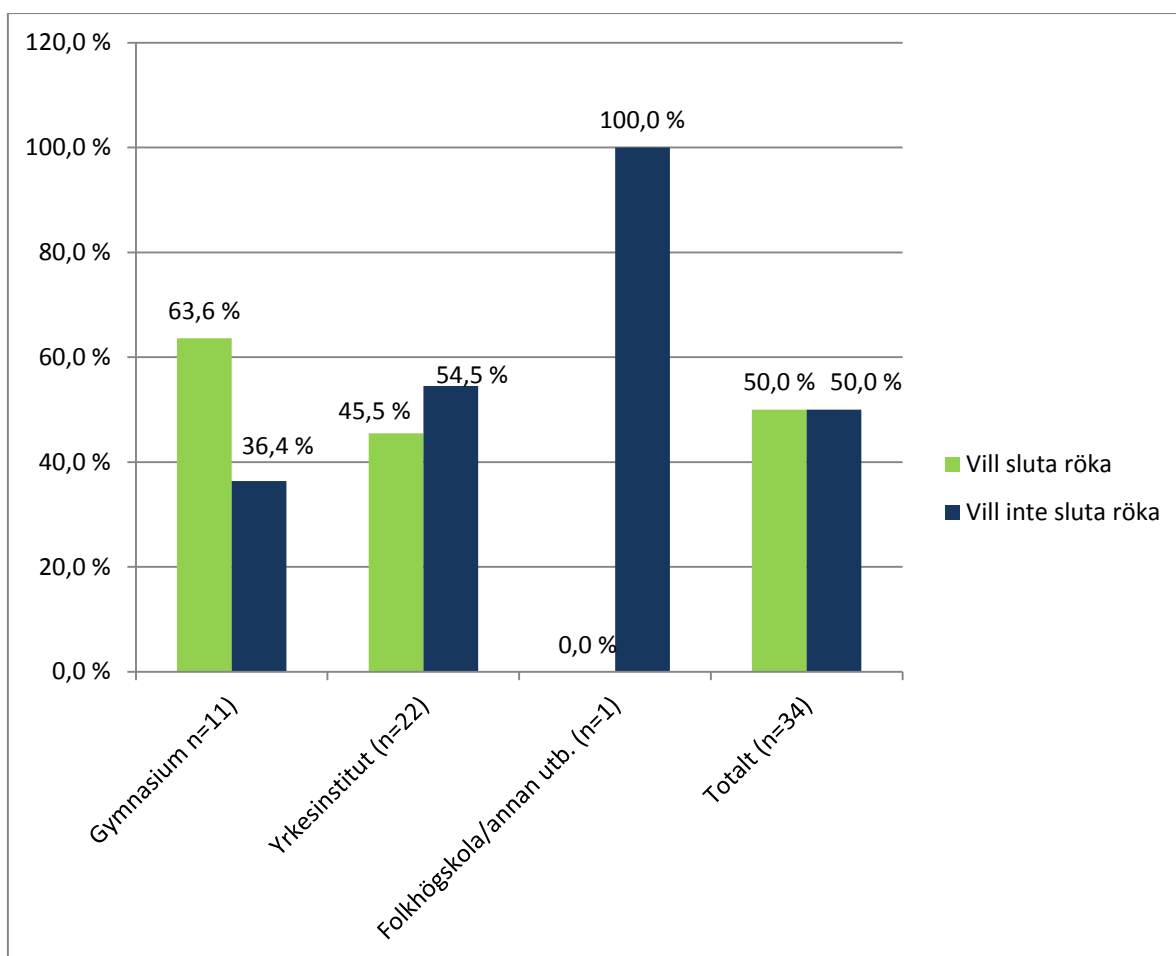
Tabell 10 "Anser du att du fått tillräckligt med undervisning om rökningens skadeeffekter?"

Majoriteten av de som röker anser att de fått tillräckligt med undervisning angående rökningens skadeeffekter. I enkäten svarade fler som inte röker att de inte fått tillräckligt med undervisning angående rökningens skadeeffekter än de som röker.

I enkäten tillfrågades eleverna om de skulle vilja sluta röka med svarsalternativen ja och nej. I tabell 11 ser man andelen procent som skulle vilja sluta röka och deras första utbildningsalternativ. Av de elever som rökte och hade gymnasiet som första utbildningsalternativ var det 7 elever (63,6%) som skulle vilja sluta röka, av de som hade yrkesinstitut som första alternativ var det 10 elever (45,5%) som skulle vilja sluta röka. I gymnasiet var det 4 elever (36,4%) som inte skulle vilja sluta röka, på yrkesinstitut var det 12 elever (54,5%) som inte ville sluta röka medan den elev som rökte och hade folkhögskola eller annan utbildning som första alternativ inte ville sluta röka (100,0%). Totalt var det 17 personer (50,0%) bland de niondeklassister som röker som skulle vilja sluta röka.

Tabell 11 Rökarnas vilja att sluta röka och deras studieval

Största delen av de som ämnar söka sig till ett gymnasium skulle vilja sluta röka, dock var det mindre än hälften av de som ämnar söka sig till ett yrkesinstitut som ville sluta röka. I och med att det endast var en person som rökte av de som skulle välja folkhögskola eller annan utbildning, visar resultatet 100,0% på vill inte sluta röka i kombination med folkhögskola/ annan utbildning. Totalt sett var det hälften av alla rökare som skulle vilja sluta röka.

8 Tolkning

I detta kapitel kommer respondenterna att förklara och tolka resultatet av undersökningen. I tolkningen utgår respondenterna från resultatet och speglar det mot de teoretiska utgångspunkterna samt tidigare forskning. Respondenterna kommer att presentera tolkningen enligt frågeställningarna i enkätstudien.

8.1 Rökning och elevernas studieval

I respondenternas studie kom det fram att drygt en fjärdedel av eleverna på nionde klass säger sig röka, av dem var det 13,5% som rökte dagligen och 5,7% rökte 1-3 gånger i veckan. Andelen elever som inte rökte var 73,2%.

Enligt statistik över hela landet är den dagliga rökfrekvensen bland åttonde- och niondeklassister 15% (Helakorpi 2012). Resultatet i den studie om respondenterna nu gjort visar då att den dagliga rökningen är aningen lägre hos niondeklassister i det högstadium i Österbotten som använts i denna studie än i hela landet. Enligt en studie kom det fram att andelen ungdomar i 15-års åldern som röker minst en gång i veckan var 21,9% i Finland (Hublet m.fl.2009). I denna studie som nu gjorts kom det fram att 19,2% av eleverna röker minst en gång i veckan. Detta betyder då att även här var rökningen aningen lägre än i den studie som gjorts förut. Enligt en forskning som Sourander m.fl. (2012) gjort i Finland kom det fram att andelen icke-rökare bland sjunde- och niondeklassister var 68% i hela landet. Andelen som var rökfria i respondenternas studie var således högre, men man bör ta i beaktande att i respondenternas studie deltog endast niondeklassister.

I enkätundersökningens resultat framkom skillnader mellan elevernas rökning och deras studieval. Bland de elever som inte röker söker 58,0% till gymnasiet medan 36,0% vill till ett yrkesinstitut. Bland de niondeklassister som röker dagligen är det hela 84,2% som vill studera på yrkesinstitut medan 15,8% vill börja på gymnasiet. Respondenterna har noterat att det finns ett samband mellan rökning och val av vidare utbildning. De elever som inte röker på nionde klass är mer benägna att söka sig till gymnasiet medan de elever som röker är mer benägna att söka sig till andra stadiets yrkesutbildning. Respondenterna har dock inte kommit över någon tidigare forskning om att rökning skulle ha något samband med vilken skola man söker sig till, vilket innebär att det inte finns några tidigare resultat att jämföra med.

I tidigare forskning har man kommit fram till att det finns en koppling mellan att röka och att ha vänner som röker. Detta gäller speciellt rökare i ung ålder. (Vartiainen m.fl. 2007; Moore m.fl. 2001; Poulsen m.fl. 2002; Hu m.fl. 2006; Vink m.fl.; Schaefer m.fl. 2012; Harakeh m.fl. 2007). Då är frågan om rökare påverkas av andra rökare även i sitt val av utbildning?

Av rökarna var det 63,6% som tänker söka sig till ett gymnasium och som skulle vilja sluta röka, bland rökarna som har andra stadiets yrkesutbildning som första utbildningsalternativ skulle 45,5% vilja sluta röka. Totalt är det hälften av alla rökare som skulle vilja sluta röka. När man slutar röka främjar man sin egen hälsa eftersom att röka är en hälsorisk. Eriksson anser att hälsobilden kan inte endast klagöras genom hälsobeteenden, man måste gå in mera på djupet. Hälsa som görande innebär att man fokuserar på hälsosamt beteende och undviker hälsorisker. (Eriksson m.fl. 1995, s. 11-13). Genom att man vill sluta röka fokuserar man på ett mera hälsosamt beteende och vill undvika hälsorisker. Detta är ett steg mot görande av hälsa, som finns beskrivet i Katie Erikssons ontologiska hälsomodell (Eriksson m.fl. 1995, s. 13). I Penders hälsofrämjande modell diskuteras betydelsen av hälsa. Att begripa kontrollen av hälsa betyder att individen förstår att hälsa är någonting man själv kan påverka. Detta gör att individen motiveras till att längta efter hälsa. (Tomey & Alligood 1998, s. 533; Pender m.fl. 2011, s. 44). De som röker och vill sluta med det kanske begriper kontrollen av hälsa?

8.2 Undervisning i hälsokunskap

Andelen niondeklassister som röker är 26,8%, av dessa röker 13,5% dagligen. Majoriteten av informanterna som svarade på respondenternas enkät ansåg att de fått tillräckligt med undervisning angående rökningens skadeeffekter. Det var fler av rökarna som ansåg att de fått tillräckligt med undervisning om rökningens skadeeffekter än de som inte röker. Skillnaderna var ändå inte så stora mellan de som röker och inte röker. Enligt Katie Eriksson (1995) och den ontologiska hälsomodellen går det inte att lära ut hälsa. För att hälsa skall kunna utvecklas bör man beröra människans inre hälsoförmåga. Enligt Penders hälsofrämjande modell kan man med hot och rädsla inte frambringa ett hälsobeteende på lång sikt (Pender m.fl. 2011, s.44).

Enligt Pender har individens benägenhet till att påbörja eller att fortsätta med ett hälsofrämjande beteende en anknytning till om individen begriper beteendets nytta. (Tomey & Alligood 1998, s. 533). (Pender m.fl. 2011, s. 44). I respondenternas enkät svarade 70,3% av rökarna att de fått tillräckligt med undervisning angående rökningens skadeeffekter, 18,9% av rökarna ansåg att de inte fått tillräckligt med undervisning angående rökningens skadeeffekter och 10,8% av rökarna svarade att de inte fått undervisning angående rökningens skadeeffekter.

Enligt lagen om grundläggande utbildning (21.8.1998/628) skall elever i grundskolan ha hälsokunskap i sin undervisning. Man strävar till att eleven i hälsokunskapsundervisningen skall lära sig om vad som främjar hälsan och vad som kan orsaka sjukdomar. Eleven skall kunna reflektera över vad han/hon kan göra för att främja sin egen hälsa och trygghet. I denna studie som gjorts, kom det fram att majoriteten av rökarna ansåg att de fått tillräckligt med undervisning angående rökningens skadeeffekter. Man kan då fråga sig om så faktiskt är fallet, när eleven borde kunna reflektera över vad han/hon kan göra för att främja sin egen hälsa och trygghet samt att eleven borde veta vad som orsakar olika sjukdomar. Enligt Pender ser barn och unga vuxna sig ofta som immuna mot sjukdom (Pender m.fl. 2011, s. 44). Detta kan också vara en orsak till att eleverna röker och ändå anser att de fått tillräckligt med undervisning angående rökningens skadeeffekter.

8.3 Studiemotivation hos eleverna

Resultatet i respondenternas studie visade att det var fler av de som inte röker som hade motivation att studera. Av de elever som sade sig röka var det ingen som hade svarat ja på frågan ifall de hade motivation till att studera, men majoriteten ansåg ändå att de för det mesta hade studiemotivation. Drygt en tredjedel av rökarna hade sällan motivation till att studera. Av icke-rökarna var det majoriteten som ansåg att de hade studiemotivation; de hade svarat ja eller för det mesta på frågan angående studiemotivation. En femtedel ansåg att de sällan hade motivation till att studera.

Tidigare forskning har påvisat att de elever som har låg akademisk prestation har lägre tröskel till att börja röka än de med högre akademiska prestationer (Pennanen m.fl. 2011). I studien som respondenterna gjort kan detta tolkas till att

studiemotivationen även kan påverka ifall man börjar röka i och med att det var vanligare bland icke-rökare ha att studiemotivation.

En annan studie har visat att de elever som gör bra ifrån sig i skolan har större chans att förbli rökfria (Morin m.fl. 2011). Här kan också respondenternas resultat i studien visa att det finns ett samband med att röka och huruvida man har motivation till att studera eller inte. I respondenternas studie var det dock få informanter som sist och slutligen rökte; drygt en fjärdedel sade sig röka någon gång. Det respondenterna inte heller vet är vad informanterna har för betyg.

Enligt Pender har tilltron till den egna förmågan hos individen betydelse, det vill säga ifall individen har en stark tro på att ett beteende är möjligt. Pender anser också att begripandet av individens hälsotillstånd kan avgöra sannolikheten för att ett beteende som är gynnsamt för hälsan påbörjas beroende på individens nuvarande mående; om det är bra eller dåligt. (Tomey & Alligood 1998, s. 533). (Pender m.fl. 2011, s. 44). Eftersom det var fler som rökte och som inte hade så stor studiemotivation i respondenternas studie, är frågan ifall studiemotivationen kan likställas med motivation som rör hälsobeteende också. I så fall skulle man tolka att elevens studiemotivation har att göra med tron till att ett beteende är möjligt. Man kan också tolka det som att de elever som röker kanske inte har tilltro till den egna förmågan att påbörja sitt hälsosamma beteende.

8.4 Hur eleverna får tag på tobak

I enkätundersökningens resultat kom respondenterna fram till att en klar majoritet (80,0%) bland högstadieeleverna får tag på tobak via kompisar. Det näst vanliga sättet att få tag på tobak var att någon okänd köpte ut åt en (17,1%). Trots att det är förbjudet enligt finsk tobakslag (13.8.1976/693) att köpa tobaksprodukter om man är under 18 år var det ändå en del av eleverna som svarade i enkäten att de själv köpte sin tobak (14,3%). Enligt enkätens resultat är det inga föräldrar som köper ut tobak till sina minderåriga barn.

Respondenternas studie visar att det totala antalet rökare bland niondeklassisterna i det utvalda högstadiet var 26,80%. Enligt tidigare forskning så skulle antalet rökare vara högre ifall åldersgränsen för att få köpa tobak skulle vara 16 år istället för 18 år (Fidler & West 2010).

Att ha hälsa är enligt Eriksson då man sätter fokus på att leva hälsosamt och undvika hälsorisker (Eriksson m.fl. 1995, s. 11-13). Frågan är då om de elever som röker och på olika sätt försöker få tag på tobak inte strävar efter att ha eller göra hälsa. Högstadiееlever kanske tycker att de har hälsa trots att de röker, i och med att det är möjligt att de inte tänker på de hälsorisker som rökning innebär. Pender menar att ungdomar ofta ser sig själva som opåverkbara då det gäller sjukdom och ohälsa (Pender m.fl. 2011, s. 44).

9 Kritisk granskning och diskussion

I detta kapitel kommer respondenterna att ta upp kritisk granskning av arbetet och se över studiens validitet och reliabilitet. Respondenterna kommer också att diskutera förväntade och icke väntade resultat samt fundera över hur resultatet i detta utvecklingsarbete skiljer sig från deras examensarbete.

Man mäter reliabiliteten i ett arbete för att se över tillförlitligheten och användbarheten av mätinstrumentet. Man kan testa reliabiliteten i arbetet genom återtestning, det vill säga att man gör samma test på samma individer två gånger och får samma resultat. Genom halveringsmetoden delar man in svaren i två grupper och jämför resultaten med varandra. Resultaten från de olika grupperna får inte skilja sig mycket från varandra. Man kan även använda sig av parallellmetoden och jämföra olika test som testar samma sak och se ifall det blir liknande resultat. Genom att ha kontrollfrågor kan man se att ifall svaren är desamma har mätinstrumentet god reliabilitet. (Ejvegård 2003, s.70-72). Ifall man inte använder sig av två test och testar samma grupp kan man se ifall andra forskare som gör samma undersökning får ungefär liknande resultat. Utformade rutiner och anvisningar för olika skeden i studien ökar också reliabiliteten. Reliabiliteten kan också säkras genom att man kontrollerar att inga felaktiga inmatningar har gjorts. (Holme & Solvang 2010, s. 330).

I detta utvecklingsarbete har ingen återtestning gjorts, men enkäten testades på förhand på tre niondeklassister i en annan skola för att se ifall det var något som var oklart med enkäten. Enligt de personer som testade enkäten var enkäten lättförståelig och det fanns inga oklarheter. Respondenterna hade utformade rutiner i att koda och föra in enkäterna på datorn. När enkäterna hade förts in på dator, kontrollerades de ännu en gång att inga felaktiga inmatningar hade gjorts.

Något som respondenterna inte använde sig av i enkäten var kontrollfrågor. Tidigare forskning angående sambandet mellan rökning och studieval hittade respondenterna inte, vilket gör att man inte har något att jämföra med den här studiens resultat. Eftersom reliabiliteten inte testats till fullo kan studiens reliabilitet inte garanteras till 100%.

Validitet innebär att man mäter det som ska mätas. Man ska även se till att informationen som samlas in ska vara så pålitligt som möjligt. Valid information används för att pröva studiens frågeställningar. (Holme & Solvang 2010, s. 163-167).

I utformande av enkäten tänkte respondenterna på att ställa sådana frågor som svarar på frågeställningarna, det vill säga frågor som rörde rökning och studieval. Respondenterna fokuserade på att ha få frågor i enkäten. Enkäten skulle därmed inte vara så tidskrävande för informanterna och intresset för att fylla i enkäten skulle upprätthållas. Respondenterna anser att de lyckats med detta i och med att enkäten endast var en sida lång och innehöll enbart frågor som respondenterna ville få svar på.

När en studie görs är det viktigt att forskaren är objektiv. Det är stora krav på forskaren och för att ett forskningsarbete ska anses seriöst är det höga krav på arbetssättet, beskrivningarna och resultatet. Man skall vara öppen och saklig i framställningen samt objektiv när det kommer till undersökningsproceduren. (Holme & Solvang 2010, s. 330).

Respondenterna har utformat enkäten så att den är så objektiv som möjligt. Respondenterna anser att de varit objektiva under studiens gång och har varken varit positivt eller negativt inställda vad gäller rökning och val av vidare utbildning.

I utformandet av en enkät bör man sätta tid på att planera själva enkäten. Frågorna i enkäten skall ställas i sådan ordning att de mest okomplicerade frågorna ställs först för att sedan övergå till mera känsliga och djupa frågor. Man skall även tänka på att inte ställa ledande, långa eller onödiga frågor och man skall inte ställa frågor som kan tolkas på olika sätt. (Denscombe 2009, s. 219-220). När respondenterna utformade enkäten togs detta i beaktande. Först togs bakgrundsfakta som kön upp. Sedan togs frågor angående studiemotivation och studieval upp, eftersom alla informanter kunde svara på dessa frågor. De frågor

som handlade om rökning kom sist i enkäten och tog upp det som respondenterna ville ha reda på angående elevernas rökning. Eleverna tycks ha haft lätt att fylla i blanketten och det fanns inga klara tvivelaktiga svar. Något som kan ha påverkat resultatet angående rökningen var att någon endast hade svarat ja på frågan "Röker du?", men inte angett rökfrekvensen. Detta påverkade således resultatet i studien angående rökfria och rökare, beroende på om det angetts som röker/röker inte eller som rökfrekvens/röker inte. I och med att respondenterna hade gjort en enkätundersökning i examensarbetet och då märkt brister i utformandet av enkäten som då användes, togs det i beaktande då enkäten till denna studie gjordes.

Något som kan ha påverkat resultatet i denna studie var informanternas intresse. Respondenterna kan inte avgöra om informanterna varit motiverade till att fylla i enkäten. Eleverna kanske bara fyllde i enkäten utan att tänka på vad de fyllde i, en del elever kanske fyllde i enkäten snabbt för att få det undan.

I respondenternas studie framkom det att inga föräldrar köper ut tobak åt sin niondeklassist. I respondenternas examensarbete (Antus, Grind & Nygård 2013) kom det däremot fram att 4,8% av rökarna på första året vid andra stadiets utbildning hade föräldrar att köpa ut tobak åt dem. Anser föräldrarna att det är mer tillåtet att köpa ut tobak åt en minderårig som går på andra stadiets utbildning? Eller menar föräldrarna att de som går på nian är mindre mogna än de som går första året på andra stadiets utbildningsnivå?

I respondenternas examensarbete kom det fram att det finns ett samband mellan att röka och gå på andra stadiets yrkesutbildningsnivå. I denna studie som respondenterna gjort nu har det kommit fram att det finns ett samband mellan att röka och att ha andra stadiets yrkesutbildningsnivå som första utbildningsalternativ efter nian. Formas rök beteendet då redan i högstadiet och varför söker sig fler rökare till andra stadiets yrkesutbildningsnivå? Det kom även fram i examensarbetet att de elever som rökte på andra stadiets utbildning också hade kompisar som rökte. Detta frågade respondenterna inte efter i den enkät som nu skickades ut åt eleverna. Man kan fråga sig om det är kompisarna som påverkar vart man söker eller om det är gemensamma intressen som påverkar valet av utbildning. Räknas då rökningen in i kategorin gemensamma intressen och på så sätt påverkas valet av utbildning även av rökningen?

I denna studie som nu gjorts kom det fram att rökning är vanligare bland de som ämnar söka sig till en yrkesutbildning. Detta resultat var väntat, eftersom resultatet i respondenternas examensarbete visade att av de elever som rökte på andra stadiets utbildning, var det en större andel av yrkeseleverna som hade rökt i högstadiet. Med andra ord ser man att största delen av de som röker söker sig till en yrkesutbildning. Det som dock förvånade respondenterna var att man tydligt såg att de som röker dagligen är mer benägna att söka sig till en yrkesutbildning.

Förvånande angående undervisningen om rökningens skadeeffekter var att det var fler elever som inte rökte som ansåg att undervisningen hade varit otillräcklig. Av rökarna var det en större andel som tyckte att undervisningen varit tillräcklig. Har detta resultat att göra med att de elever som röker inte tar till sig all information som fås? Eller borde ännu undervisningen utvecklas för att få de elever som röker att sluta med sitt hälsoskadliga beteende?

Något som respondenterna kunde konstatera under arbetets gång var att antalet informanter i denna studie var rätt få jämfört med informanterna i examensarbetet. Vissa procentantal blev därför höga i resultatredovisningen, fastän det var ett litet antal som svarat på vissa frågor. Exempel på detta är frågan ifall de som röker skulle vilja sluta röka, där tabellen blev lite missvisande.

Vad gäller val av teoretiker så har respondenterna använt sig av Eriksson och Pender i såväl examensarbetet som utvecklingsarbetet. Respondenterna menar att teoretikerna och deras teorier om hälsa lämpar sig bra i dessa studier i och med att respondenterna anser att rökning är sammankopplat med hälsa och hälsobeteende.

Syftet med detta utvecklingsarbete var att se om niondeklassister som röker är mer benägna att söka sig till andra stadiets yrkesutbildning än till gymnasieutbildning. Respondenterna har kommit fram till att så är fallet, 63,2% av de elever som röker på nionde klass vill börja studera vid ett yrkesinstitut. Respondenterna anser att de har fått svar på sina frågeställningar.

Intresset för att göra denna studie som utvecklingsarbete var från första början mycket stort. I och med att resultatet i respondenternas examensarbete visade på att rökning bland yrkeselever var större än bland gymnasieelever, tyckte

respondenterna att det skulle vara intressant att se om den uppdelningen syns redan i högstadiet.

Respondenterna har inte kommit över forskning som skulle behandla samma antagande om att rökning skulle påverka val av vidareutbildning som respondenterna haft i sitt utvecklingsarbete. Det skulle vara intressant att se om samma tendens stämmer in på elever i övriga landet.

Källförteckning

Antus, A-S., Grind, J. & Nygård, S. (2013). *Det gråa molnet – en kvantitativ studie om rökvanor bland unga på andra stadiet utbildning*. Vasa.

Centralförbundet för barnskydd. *Opas lasten haastattelijoille ja kuvaajille*.
http://www.lskl.fi/tiedottaa/tiedotusvalineille/opas_lasten_haastattelijoille_ja_kuvaajille/sisalto#1Alaikinenhaastateltavanajakuvattavana (Hämtat 28.1.2014)

Denscombe, M. (2009) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur AB.

Edvardsson, I., Lendahls, L. & Håkansson, A. (2009) *When do adolescents become smokers?*. Scandinavian Journal of Primary Health Care. Vol. 27.

Ejvegård, R. (2003) *Vetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur AB.

Eriksson, K. (red), Bondas-Salonen, T., Herberts, S., Lindholm, L. & Matilainen, D. (1995) *Den mångdimensionella hälsan- verklighet och visioner*. Vasa: Vasa sjukvårdsdistrikt SKN, institutionen för vårdvetenskap, Åbo Akademi

Fidler, J. & West, R. (2010) *Changes in smoking prevalence in 16-17-year-old versus older adults following a rise in legal age of sale: findings from an English population study*. Addiction. Vol. 105.

Harakeh, Z., Engels, R. C. M., Vermulst, A.A., de Vries, H. & Scholte, R. H.J. (2007) *The influence of best friends and siblings on adolescent smoking: A longitudinal study*. Psychology and Health. Vol. 22.

Helakorpi, S. (2012). *Tobaksstatistik 2011*. Institutet för hälsa och välfärd.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90752/Tr23_12.pdf?sequence=4
(Hämtat 15.3.2013).

Holme, I. & Solvang, B. (2010) *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur AB.

- Hu, M-C., Davies, M. & Kandel, D. B. (2006) *Epidemiology and Correlates of Daily Smoking and Nicotine Dependence Among Young Adults in the United States*. American Journal of Public Health. Vol. 96. No. 2.
- Hublet, A., Schmid, H., Clays, E., Godeau, E., Gabbhainn, G. S., Joossens, L., Maes, L. & the HBSC Research Network (2009) *Association between tobacco control policies and smoking behaviour among adolescents in 29 European countries*. Addiction. Vol.104.
- Moore, L., Roberts, C & Tudor-Smith, C. (2001) *School smoking policies and smoking prevalence among adolescents: multilevel analysis of cross-sectional data from Wales*. Tobacco Control. Vol. 10
- Morin, A., Rodriguez, D., Fallu, J., Maïano, C. & Janosz, M. (2011) *Academic achievement and smoking initiation in adolescence: a general growth mixture analysis*. Addiction. Vol. 107.
- Olsson, H. & Sörensen, S. (2007) *Forskningsprocessen*. Stockholm: Liber AB.
- Pender, N., Murdaugh, C. & Parsons M. A. (2011). *Health Promotion in Nursing Practice, 6th ed.* Pearson Education, New Jersey.
- Pennanen, M., Haukkala, A. de Vries, H. & Vartiainen, E. (2011) *Academic achievement and smoking: Is self-efficacy an important factor in understanding social inequalities in Finnish adolescents?* Scandinavian Journal of Public Health. Vol. 39.
- Poulsen, L.H., Osler, M., Roberts, C., Due, P., Damsgaard, M. T. & Holstein, B. E. (2002) *Exposure to teachers smoking and adolescent smoking behaviour: analysis of cross sectional data from Denmark*. Tobacco Control. Vol. 11.
- Puusniekka, R., (2011). *Hälsa i skolan*. Social- och hälsovårdsministeriet
- Puusniekka, R., & Jokela, J. (2009). *Riski päihteiden käyttöön suurempi ammattiin opiskelevilla kuin lukiolaisilla*. Yhetyskuntapolitiikka , 2(74), 174- 184.
- Raisamo, S., Pere, L., Lindfors, P., Tiirikainen, M. & Rimpelä, A. (2011) *Nuorten terveystapatutkimus 2011- Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977-2011*. Helsingfors: Social- och hälsovårdsministeriet. 2011:10.

Schaefer, D., Haas, S. & Bishop, N. (2012) *A dynamic model of US adolescents' smoking and friendship networks*. American Journal of public health. Vol. 102

Sourander, A., Koskelainen, M., Niemelä, S., Rihko, M., Ristkari, T. & Lindroos, J. (2012) *Changes in adolescents mental health and use of alcohol and tobacco: a 10-year time-trend study of Finnish adolescents*. Eur Child Adolesc Psychiatry. Vol. 21.

Tomey, A. M. & Alligood, M. R. (1998). *Nursing Theorists and Their Work*, 4th ed. Mosby, St. Louis.

Utbildningsstyrelsen. *Perusopetuksen tuntijako*.

http://www.oph.fi/download/46678_pops_liite4.pdf (Hämtat 28.1.2014)

Utbildningsstyrelsen (2004) *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004*. Vammala: Utbildningsstyrelsen.

Vartiainen, E., Pennanen, M., Haukkala, A., Dijk, F., Lehtovuori, R. & De Vries H. (2007) *The effects of a three-year smoking prevention program in secondary schools in Helsinki*. European Journal of Public Health. Vol.17. No. 17.

Vink, J., Willemsen, G. & Boomsma, D. (2003). *The association of current smoking behavior with the smoking behavior of parents, siblings, friends and spouses*. Addiction, 98, 923–931.

Finlands författningssamling

Lag om grundläggande utbildning (21.8.1998/628)

Tobakslagen (13.8.1976/693)

ANHÅLLAN

Vasa 13.01.2014

Bästa Rektor,

Vi heter Ann-Sofie Antus, Jessica Grind och Sandra Nygård och vi studerar till hälsovårdare vid Yrkeshögskolan Novia. Vi skriver vårt utvecklingsarbete om rökning bland nionde klassister och deras val av fortsatt utbildning. Vårt utvecklingsarbete är en fortsättning på vårt examensarbete "Det gråa molnet – en kvantitativ studie om rökvanor bland unga på andra stadiets utbildning". I examensarbetet kom det fram att rökning är vanligare bland yrkeselever än bland gymnasieelever. Vi är nu intresserade av att undersöka ifall de elever som röker är mer benägna att söka sig till en skola på andra stadiets yrkesutbildning än till gymnasiet. Såväl examensarbetet som utvecklingsarbetet ingår i projektet "Välfärdssjukdomar i Finland – kan vi förebygga, lindra och bota?" som är ett samarbetsprojekt mellan Yrkeshögskolan Novia och Korsholms kommun. Ansvarig för projektet är Överlärare Maj-Helen Nyback i samarbete med FoU ledaren Annika Wentjärvi och kontaktperson för Korsholms kommun är Överskötare Gunilla Jusslin.

Vi vill vänligen anhålla om att få göra en enkätundersökning bland nionde klassister på [redacted]. Undersökningen kommer att pågå under våren 2014. Såväl examensarbetet och utvecklingsarbetet publiceras sedan i Theseus (yrkeshögskolornas gemensamma webbliotek för examensarbeten och diverse publikationer). Anonymiteten säkras genom att Er skola inte kommer att nämnas i vårt arbete.

Enkät och följebrev finns bifogat.

Jag ger mitt tillåtande till undersökningen

20.1.14

Ort och datum

Underskrift och namnförtydligande

Enkätundersökning

Följebrev

Vi är tre hälsovårdsstuderande som gör vårt utvecklingsarbete om rökning bland nionde klassister och deras val av fortsatt utbildning. Vårt utvecklingsarbete är en fortsättning på vårt examensarbete "Det gråa molnet – en kvantitativ studie om rökvanor bland unga på andra stadiets utbildning". I examensarbetet kom det fram att rökning är vanligare bland yrkeselever än bland gymnasieelever. Vi är nu intresserade av att undersöka ifall de elever som röker är mer benägna att söka sig till en skola på andra stadiets yrkesutbildning än till gymnasiet. Såväl examensarbetet som utvecklingsarbetet ingår i projektet "Välfärdssjukdomar i Finland – kan vi förebygga, lindra och bota?" som är ett samarbetsprojekt mellan Yrkehögskolan Novia och Korsholms kommun.

Vår enkätundersökning är riktad till nionde klassister vid [REDACTED]. Deltagandet i undersökningen är naturligtvis frivilligt men det är betydelsefullt för undersökningens resultat att enkäterna blir besvarade. Svaren är konfidentiella och eleverna som svarar kan avbryta sitt deltagande.

Enkäterna delas ut till eleverna enligt överenskommelse. Enkäterna ska delas ut, besvaras och samlas in under samma tillfälle.

Tack på förhand för er medverkan!

Ann-Sofie Antus, Jessica Grind och Sandra Nygård

Vid eventuella frågor kan ni kontakta överlärare Maj-Helen Nyback (maj-helen.nyback@novia.fi) eller handledande lektor Marie Hjortell (marie.hjortell@novia.fi).

ENKÄT OM STUDIEVAL OCH RÖKNING

1. Kön

- Flicka
- Pojke

2. Känner du dig motiverad till att studera? (Välj ett alternativ)

- Ja
- För det mesta
- Sällan
- Nej

3. Vad är ditt första utbildningsalternativ efter högskolan? (Välj ett alternativ)

- Gymnasium
- Yrkesinstitut
- Folkhögskola eller annan utbildning
- Tänker inte studera vidare för tillfället

4. Anser du att du fått tillräckligt med undervisning angående rökningens skadeeffekter?

- Vi har fått undervisning och den var tillräcklig

Vi har fått undervisning, men den var inte tillräcklig

Vi har inte fått undervisning

5. Röker du?

- Ja
 - Dagligen
 - 1-3 gånger i veckan
 - 1-3 gånger i månaden
 - Mera sällan

Nej

6. Du som röker, hur får du tag på tobak? (Ett/flera alternativ)

- Jag köper själv min tobak
- Någon av mina föräldrar köper ut åt mig
- Någon av mina kompisar köper ut åt mig
- Främlingar köper ut åt mig

7. Du som röker, skulle du vilja sluta röka?

- Ja
- Nej

TACK FÖR DITT SVAR! 😊

Tabellförteckning

Tabell 1 Könsfördelningen bland eleverna

Tabell 2 Antalet rökare bland eleverna

Tabell 3 Rökfrekvensen bland eleverna

Tabell 4 Hur eleverna får tag på tobak

Tabell 5 Elevernas rökning och första utbildningsalternativ efter högstadiet 1

Tabell 6 Elevernas rökning och första utbildningsalternativ efter högstadiet 2

Tabell 7 Rökfrekvens och studieval 1

Tabell 8 Rökfrekvens och studieval 2

Tabell 9 Elevernas motivation till att studera bland rökare och icke-rökare

Tabell 10 "Anser du att du fått tillräckligt med undervisning om rökningens skadeeffekter?"

Tabell 11 Rökarnas vilja att sluta röka och deras studieval